

ALFRÆÐI ÍSLENZK

ISLANDSK ENCYKLOPÆDISK LITTERATUR

III. LANDALYSINGAR M. FL.

UDGIVET FOR

SAMFUND TIL UDGIVELSE AF GAMMEL NORDISK LITTERATUR

VED

KR. KÅLUND

MED 3 FIGURER I TEKSTEN OG
1 AUTOTYPERET TAVLE

KØBENHAVN

S. L. MÖLLERS BOGTRYKKERI

1917—18

I N D H O L D.

	Side
Fortale	I—XVIII
Fjarðanqfu à Íslandi	4—5
Eyjar fyrir Nóregi	6
Ornefni i Svíaveldi	6—7
Af gráti Christi	8
Um dómsdag	8—9
Indialqnd þrjú	9
Af Kolnis-meyjum	10—11
Um ártal heimsins	11—12
Af Rómverja keisurum	12—16
Um merkingar heims-aldra tíðinda	17—22
Um nöfn austrvegs konunga	23
Ein sjón	24
Um náttúru himintungla	27—35
Viðræða lærisveins ok meistara	36—44
Kennimanuzskapr	45—46
Páfatal	46—52
Heimsaldrar	52—54
Stórhernð i Gríklandi	54
Nóregs konunga tal	55—56
Dana konunga tal	56—57
Svia konunga tal	57
Langfødgatal til konunga norðrlanda	57—59
Ur Hamborgar istoriu	59—62
Blandinger (versus de Lucio papa, carmen »hrynhent«, pín- ingarvætti Kiliani, völundarhús, mensura Christi, Um himintungl, Orosius segir)	63—66
Um náttúru himintungla	68—70
Mappa mundi	71—72
Stiarna at Jesuin scylldi at merkia	73
Corpus integrum usque in diem iudicii	73
Verðlög ok lengdir	74—75

	Side
Vøxtr heimsins	75
Regimen contra pestilenciam (islandsk, med dansk oversættelse).....	76—84
Náttúrur gimsteina.....	84
Honocentaurus og vølundarhús.....	85
Formálar ok særinger.....	85—90
Um mannsins náttúru.....	91—105
Merkingar tunglsins.....	105—108
Særinger ok villuletr	109—119
Dismala dagar	119—124
Register	122—130
Trykfejl	131

I Register s. 129—30: Sunnlendinga *og* Vestfirðinga
fjordungr *læs*: S. *og* V. fjordungr.

Fortale.

1. Den samling islandsk encyklopædisk litteratur, som udgør Alfræði íslenzk III, åbnes med en gengivelse af hvad der svarer til den gamle Rimbegla-udgaves 3dje afsnit („så historiske partur“, se Rymbegla, Havniae 1780). Dette partis kilde er AM. 731, 4to, et af Björn Jonsson på Skardså 1641 skrevet papirhåndskrift, der — som også indeholdende et komputistisk afsnit — er benyttet ved udgivelsen af Alfræði II (Rímtöl), hvor det under mærket *S* findes omtalt i indledningen s. cxxxviii—ix. Af indeholdet i *S* er dog i nærværende udgave udeladt alt hvad der i nævnte kilde er optaget fra endnu bevarede håndskrifter, eller hvad der allerede foreligger i tilfredsstillende og let tilgængelige aftryk, idet man i sådanne tilfælde har indskrænket sig til en henvisning. Herved er stoffet svundet stærkt ind. Udgået er:

§ 1—4, 61, 137 som hjemmehørende i membranen AM. 764, 4to (et håndskrift, der påtænkes særlig udgivet).

§ 5—12 som aftrykt i Diplomatarium Islandicum.

§ 25—27, 35—53, stammende fra Hauksbók.

§ 28—29, 77—83, 87—97, 101—110, 112—34, aftrykt efter grund-håndskriftet AM. 625, 4to i K. Gislasons Fire og fyrettyve Prøver af oldnordisk Sprog og Literatur (under Stórpíng og Veraldar saga). Nævnte membran AM. 625, 4to er under mærket *A* benyttet i Alfræði II, se s. cxciv.

§ 30—33, 54—59, stammende fra AM. 194, 8vo, udgivet herfra i Alfræði I.

§ 76, stammende fra C og herfra aftrykt i nærv. udg. s. 45—46.

Medtaget er således: Fjarðanøfn á Íslandi, Eyjar fyrir Noregi, Ørnefni í Sviaveldi, Af gráti Christi, Um dómsdag, Indialond þrjú, Af Kolnis-meyjum, Um ártal heimsins, Af Rómveria keisurum, Merkingar III., IV., V. heimsaldrs, Nøfn austrvegs konunga, Ein sjón.

S. AM. 731, 4to. Udgør 38 blade, af hvilke dog bl. 35—36 er blanke og af Arne Magnusson til betegnelse af lakune indsatte, som fremgår af hans hertil knyttede seddelnotits „Hier vantar innani. Eru óefad, tynd innanur arkenu 2 eda likara 4 blød, sem til hafa vered i fyrstu, og munu skrifud hafa vered med hendi Biörns, eins og allt hitt. Pau hafa tynst ur bokinne, laungu sidar enn bun i fyrstu var innbunden, o: þegar hun var ordin allaus i bandinu“¹⁾. En foran indklæbet AM.sk notitsseddel indeholder uddrag af et brev fra Halldór Þorbergsson 1703, ifølge hvilket Björn Jonsson har ejet en Rimbegla på kalveskind (hvori bl. a. om Landa byggingar), som antages at være sendt til mag. Brynjulv (Sveinsson), hvortil A. M. føjer, at den Rimbegla, som han ejer med Björn Jonssons hånd (d. v. s. AM. 731, 4to), utvivlsomt stammer fra nævnte eksemplar.

Bl. 1—15 optages af den komputistiske afhandling, som svarer til Alfræði II, s. 4—64 (Rím I). Til tekstens angivelse af, når påskedag indtræffer på gang-dagen (Alfr. s. 38), har Björn Jonsson i marginen tilføjet „NB Þad var nú Anno 1641“.

Bl. 15 v 9—38 er fyldt med det brogede, fra for-

¹⁾ Det manglende svarer til Veraldar saga s. 90₂₅—97₆ i 44 Prøver (sml. den i den gamle Rimbegla-udg. s. 416 angivne lakune) og omfatter de romerske kejsere Tiberius—Theodosius.

skellige steder hentede encyklopædiske stof, som nys er omtalt. Den i nærv. udg. s. 12—16 trykte romerske kejser-historie svarer i indhold delvis til Veraldar saga, 44 Prøver s. 92—93, 97—99, men frembyder dog en herfra forskellig tekst.

Til III., IV., V. verdensalder, som teksten foreligger i *S* (men ikke i *A*), er knyttet en allegorisk udlegning, som i nærv. udg. er medtaget. Til yderligere oplysning er efter membranen Stockh. perg. 9, 4to, som foruden Kongespejlet indeholder (bl. 57 v—66) *Veraldar saga*, aftrykt de tilsvarende allegorier til I. og II. verdensalder, samt udfyldning til III. verdensalders allegori og varianter. Det er et tarvelig udført og dårlig konserveret håndskrift fra c. 1600 [i variant-apparatet betegnet H., ikke at forveksle med afdeling 2.s H].

Ved udgivelsen af *S* er, som sædvanlig ved gengivelse af papir-håndskrifter, retskrivningen normaliseret.

2. Af de forskellige i 2det afsnit benyttede håndskrifter har de fleste været anvendte i Alfræði II og er som følge deraf beskrevne i dennes fortale s. cxcv ff. Dette gælder *B*, *C*, *D*, *G*, *H*, *K*, *T*, *V*.

B. AM. 624, 4to. Af denne med forskellige hænder skrevne membran er s. 148—234 anvendt ved udgivelsen af Rim II og III og den del af håndskriften behandlet i fortalen til Alfræði II, s. cxix—ccv. De i Alfræði III aftrykte stykker udgør *B* s. 103—12, 252—60. Disse er skrevne med en fra Rim II—III forskellig, men samtidig hånd, altså fra 15. årh. (samme hånd som på det Alfr. II, s. cc omtalte stykke s. 102—3). Ved udgivelsen er fulgt de samme regler som forhen ved lignende tekster, og ortografiens frembyder ejendommeligheder af samme art som de,

for hvilke der i Alfræði II er gjort rede. Af de fra B i Alfræði III optagne stykker indeholder udg.s s. 28—35 — hvortil de to forudgående småstykker kan betragtes som en slags indledning — en fremstilling af planeternes indflydelse på den menneskelige natur, som ved sprog og stil viser sig som oversat, sandsynligvis fra Dansk, hvad ikke alene har medført opdagelse af fremmedord, men også uislandske former og forbindelser (pánn som nom. msc. og fem. sg., hinn acc. fem. sg., solunnar gen. sg., sijnum barni etc.), så at det kan synes tvivlsomt, om stykket er skrevet af en Íslænder. Teksten indeholder adskillige fejl, af hvilke nogle kan rettes ved sammenligning med A M. 189, 8 v o (et papirhåndskrift fra c. 1700), som bl. 18 v—24 r indeholder en parallel til nærv. udg.s s. 28s—33ss (÷ 31s—32s, hvor 189 har en lakune), der må have original fælles med B. Fra dette håndskrift gives nedenstående varianter, da det uheldigvis ikke er blevet tilstrækkelig benyttet ved teksts redaktion; med spørret sats fremhæves, hvad særlig fortjæner opmærksomhed.

- S. 28_{20—22} ok oll þjng—þeira natturo] oll þing undir mannsins veru er (for eru) undir stjornunnar gangi ok gjorir sina náttúru eptir þeira.
 - 29₁ bækr] fróðar b.
 - —₇ III] VII.
 - —₁₃ su] sem.
 - —₁₄ þusund] IX þ.
 - —₁₉ himens..aarum] heimsins..ár i (aarum, opr.
 aar um?)
 - —₂₀ er] er.
 - —₂₁ edli ok velldr] veldi.
 - —₂₃ vijd] því hún hindrar ein þat er allar saman hin-
 ar gjora tilf.
 - —₂₅ nær] miklu nær.
 - —₂₆ halft annat] i II.
 - —₂₉ þad er] stjarna, sem er sú verðuga.
 - 30₁ hiarta] hjortum.
 - — elskuga] svá sem visinda bækr þar um tala tilf.

S. 30₂ Allabinus] Albinus.

- —₉ sækia] þeir sem kenna stjörnurnar, hafa þetta skrifat í sinum bókum. Nú hafi þér heyrt stjarnanna gang *tilf*.
- —₁₀ ber] kyr.
- —₁₁ her] hina.
- —₁₂₋₁₃ Fyri þvi—ok] þvi.
- 32₈ þjung] *adel*.
- —₁₁ oofatium] áföll.
- —₁₃₋₁₄ ostaudugheit . . hæfeskheit] ástuðligheit . . hæverskuna ok stðugheit.
- —₁₅ friettin] ok réttin n.
- —₁₆ riettliga velskipadr ok] rétt.
- 33₁ hæfesk] haun er bleikr á hár ok hefir fagrar brýn *tilf*.
- —₈ ecki—brunadr ok] brýn.
- —₅₋₆ skarpas tenn] skorp augu.
- —₆ vijs] þat gjørir honum pris *tilf*.
- —₉ honum] Engion kann honum at af stýra af þánka ok vísdómi, þat plagar hann gjarnan *tilf*.
- —₁₀ mior] ok velvaxinn *tilf*.
- —₁₃ samþykni] samþykka illt.
- —₁₄ heilraadur] er hann hollr ok h. Petta er nú mark ok auðkenni á þeim manni, sem fæddr er undir Merkurius.
- —₁₉₋₂₀ Hann—vaxandi] *adel*.
- —₂₁ i maana stundenne] þá mánninn er fullr, þat segja oss bækkr, hversu hann skal vera skapaðr.
- —₂₆ vel] skal *tilf*.
- —₂₈ hann. Hans] hann, ad hans.
- —₃₂ tungli] þat er nú mark á þeim, sem getinn eðr fæddr undir mána *tilf*.

Som nævnt s. 30 foreligger også i *F* parallel til en del af stykket, men, som det vil ses, med adskilige asvigelser. — Det andet stykke, nærv. udg. s. 36—44, dialog mellem discipel og mester (spørgsmål og svar), bærer ikke sådanne spor af oversættelse fra fremmede sprog, men går dog utvivlsomt tilbage til fremmed kilde. Fortællingen siges bestemt til morskab, men de valgte æmner er som oftest af opbyggelig art. Spørgsmålene, med tilhørende svar, giver en række gáder eller skarpsindighedsprøver med til-

hørende belæring, som fra et nutidsstandpunkt er både barnlige og latterlige, men som sikkert har kunnet glæde sig ved stor yndest, og hvoraf rester er bevarede blandt menigmand til langt ned i tiden (sml. Holbergs Julestuen)¹⁾.

C. AM. 415, 4to. Pergamenthåndskrift fra 14. årh.s begyndelse (viser sig ved de deri indeholdte biskops-, abbed- og kongelister nedskrevet i århundredets første tiår). 12 blade, hvoraf de to første fragmentariske. Af indholdet er en del benyttet i Alfræði II., nemlig bl. 4 v—5 v 27 i Rím II § 1—15, 18—22, 27—31, bl. 5 v 28—46 i Rím I § 19—22, bl. 6 v i Rím I § 61—65, bl. 9 v 31—40 i Rím II § 74—76, bl. 9 v 48—54 trykt som Efterslæt s. 231—33, hvorfor håndskriften i fortalens håndskriftbeskrivelse har fundet omtale s. ccv—vii. [Nogle trykfejl i membranens dær opgivne side- og linjetal bedes berigtigede efter ovenstående angivelser.] I nærv. udg. er det øvrige indhold gennemgået og det nødvendige heraf aftrykt.

Bladresterne bl. 1—2 indeholder foruden blandede latinske optegnelser en islandsk fjordfortegnelse, som er benyttet i nærv. udg. s. 4—5.

Bl. 3—4 r, indeholdende Patriarka sæti, Kennianzskapr og paverækken til 1292, med et senere tillæg til 1314, er aftrykt i nærv. udg.

Bl. 4 v—5 er, som nævnt, benyttet i Alfræði II., dog med undtagelse af en kresfigur (planetsfærene) bl. 5 r, som også forekommer i AM. 736 I, 4to og derfra er afbildet i den gamle Rimbegla-udgave.

¹⁾ Stykket danner en mærkelig parallel til nogle af den bekendte karolingiske lærde Alkuins arbejder „Interrogationes et responsiones in Genesin“ og „Pippini disputatio cum Albino scholastico“, sml. det i Folkenes Historie III, 283 givne uddrag af dette sidste. Albinus er den latiniserede form af Alkuin, og sandsynligvis er det Alkuin, der menes med den s. 30^a anførte Allabinus eller Albinus.

Bl. 6 r optages af latinske optegnelser, bl. 6 v er benyttet i Alfræði II.

Bl. 7—9 r samt 23 linjer af bl. 9 v, kol. 1 optages af en islandsk annal (1ste del, år 1—999, af de hos G. Storm aftrykte *Annales velustissimi*). Faksimile af annalens 1ste side foreligger i *Scriptores rer. Dan. II*.

Bl. 9 v, kol. 2, l. 1-24 og derefter de følgende hele linjer 25-29, heimsaldr I—VI, er aftrykt i nærv. udg.; de derefter følgende l. 30-39 er benyttede i Alfræði II.

Bl. 9 v, l. 40-42, Stórhruð Griklands, er trykt i nærv. udg.; de følgende l. 43-53 er aftrykte i Alfræði II.

Bl. 10—11 r optages af annalens fortsættelse 1270—1313 (uden nogen mellemliggende lakune). Efter annalens slutning står største delen af bl. 11 r ubeskrevet; oprindelig har den endt 1302 (eller 1306).

Bl. 11 v 1-27 indeholder norsk ørkebiskops-række, norsk-islandske bisperækker og islandske abbed-rækker, alle trykte i *Diplomatarium Islandicum*.

Bl. 11 v 28—12, som alt genfindes i denne udgave, indeholder den norske kongerække Ragnar lodbrog—Håkon Magnussen, Fylker i Norge, Dansk kongerække Ragnar lodbrog—Erik Eriksson (menved), Svensk kongerække Ragnar lodbrog—Birger Magnusson, Langfeðgatal (fra Noa til Harald hårfagre, fra Odin til Sigurd Orms i øjes sén Harde-Knud; faksimile foreligger i *Scriptores rer. Dan. I*), Et stykke Danmarks-historie efter Hamborgar [h]istoria (d. v. s. Adam af Bremens Hist. eccl. archiep. Hamb.).

Til udfyldning af hvad der i Alfræði II er meddelt om håndskriftets ortografi anføres fra de i nærv. udg. aftrykte stykker følgende.

Akkent forekommer i ordene Aaróns 4614, Abrahám 5321, Akáia 547, ára 5314, Babilón 5325, 27, bók 544, Dávid 6027, fiár 5326, fólk 536, fólks 5311, iþrótt 532, Misáel 5330, móte 6027, Moysés 5312, Nabokodosór 5324, ór 5326, ósi 5410, pápar 4619, pharaó 5311,

stól 45s, 46s, s, stör- 54s, tók 53₂₆, v-árans 53s; endvidere uregelmæssig i dæpá 46₂₁, Spárbyggia 56₁₅, sún 53s, vånn 60₁₆. Desuden findes akcent i adskillige tilfælde over tegn for lang vokal eller tvelyd (æ, e, a, ei).

a står en enkelt gang for normalt ø, nemlig hafðv 59₁₀, a (ved fejlskrift?) for e Varmundr 59₁.

e kan træffes i endelser for i og står nogle gange for œ (ageta 53₇, settvz 62₆, teki 61₁₈).

o møder ikke sjælden i endelser for u; besynderlig er o for ú i prio 60s.

ø forekommer flere gange som betegnelse for umlyd af a, hyppigere er dog tegnet ø eller o.

v er sædvanlig tillige tegn for u og er i aftrykket bibeholdt. Undtagelsesvis står v for y i kvni 46₁₂.

æ og œ er tegn for den lange æ-lyd, men ved siden heraf findes øk 53₁₅, øða 58₂, hæklo 61₃₅, hefnd 61₁₄, Slæssvik 59₂₂.

œy for ø foreligger i bloðœyx 53₂₃.

iy for iu i tiygv 56₂₂.

d—ð. For ð forekommer d nogle gange (Dávid, Egda, gerde, radinna, red); d for dd viser fædr 52₁₅, bortfald af ð Raðbarz 59₈.

f. Overgang til v viser Alfiru 55₂₀, mn for fn i amnan 60₁₆, 61₁₀, namni 59₁₆, 61₁₈.

h er bortfaldet i lyðni 61₂₂, Ragnildr 55₂₀; uregelmæssigt indskud af h Vell hæklo 61₃₅.

k for kk står i nokuro 62₁₈; mærk Griklandi 54₄.

l viser den sædvanlige fordobling foran d og t(z).

n. Som almindeligt ellers råder nogen usikkerhed m. h. t. tegnets fordobling (nn for n, og omvendt).

p for f viser tolpta 59₂₁, hapt 60₁₅.

r er bortfaldet som nominativ-mærke i Sigríð 62₁₀.

s er fordoblet i Randvess 54₈, Slæssvik 59₂₂.

t—ð. ð er indtrængt i getið, heitið, latið, sigrað, t i skrifot; endvidere hat, hundrat; t for tt står i veit 61₂₃.

p for *ð* træffes oftere i indlyd, *ð* for *p* i Sviðioðar 61^{ss}, 62^s.

Mærk former som byscop, of for um, þi for þvi, morg þvshundrat.

D. AM. 732 b, 4to. Pergament-håndskrift fra 14. årh.s begyndelse, pyntelig udstyret og omhyggelig skrevet. Indholdet af de bevarede 9 blade er hovedsagelig allerede tidligere fremdraget, så at kun nogle enkeltheder i nærv. udg. har kunnet tillægges. Som af redegørelsen s. 63—67 fremgår må det forud offentligjorte søges i „Småstykker“ udgivne af „Samfund til udg. af gl. nord. litt.“ og Alfræði II (Rím II § 14—15, 18—22, 27—47, 66—68, 78, 103, samt Efterslæt s. 234—46); sml. håndskriftbeskrivelsen til Alfræði II. Under redegørelsen i nærv. udg. s. 67 burde være nævnt, at bl. 9 (særlig hånd, c. 1400) indeholder den i Efterslæt s. 243—46 aftrykte beskrivelse af dyrekresens himmeltegn. I nærv. udg. findes således: a. En latinsk formular ang. overdragelse af præstelig myndighed, b. Et latinsk, firelinjet satirisk vers over pave Lucius II, som er interessant ved, at de to sidste linjer næppe andensteds fra er kendte, c. Et latinsk hrynhendt ærevers til en gejstlig ved navn Audun (den islandske biskop af dette navn?) — ligeledes af særlig interesse, men desværre for sent fremdraget til at kunne optages i F. Jónssons Oldnorsk-islandske skjaldedigtning, d. En notits om den hellige Kilianus martyrium, e. En labyrinth-tegning og en afbildung af Kristi længdemål med latinsk og islandsk tekst, f. En forklarende notits til en astronomisk figur, g. Planeternes egenskaber fordelte på håndens fingre, h. Et citat af Orosius af gådefuld art.

F. AM. 736 II, 4to. Pergament-fragment på 2 sammenhængende blade. Stor og plump halvfraktur fra c. 1400. Fragmentets 1ste blad, som indeholder

et stykke af abbed Nikolaus itinerar (leiðarvisir) er benyttet i Alfræði I; 2det blad optages af det i nærv. udg. s. 68—70 aftrykte brudstykke af en astrologisk redegørelse for planeternes kræfter, der — som anført s. 70 — giver en parallel til B, dog så afgivende, at den ikke har kunnet indgå i denne teksts variantapparat.

G. Gl. kgl. sml. 1812, 4to. Denne membran, som er sammenstykket af uensartede bestanddele, forskellige både i henseende til alder og indhold, er næsten fuldtud benyttet i Alfræði II og udførlig beskrevet sammesteds, således at i nærv. udg. kun har været anledning til at aftrykke to stykker.

1. Tekst til et verdenskort, skr. c. 1250 (sml. Alfræði II, s. ccx, ccxi). Optager indersiderne af de to oprindelig sammenhængende blade 5—6, som senere til formindskelse af formatet er blevne skilte. Med samme islandske hånd bærer bl. 5 r den i Palæografisk Atlas (ON.-Isl. afd., nr. 7) gengivne islandske præstefortegnelse, bl. 6 v en kosmografisk kresfigur; desuden er med samme hånd skrevet det i Alfræði II, s. 76—80 udgivne stykke „Bocarbót“. De to blade mæller tilsammen 30 $\frac{1}{2}$ × 21 $\frac{1}{2}$ cm; på kortet er ydercirklens diameter, mellem oriens og occidens c. 27 cm. Kortet må antages orienteret med øst oppefter, men den rette orden for navnenes gengivelse i almindeligt tryk kan stedvis være tvivlsom. Originalens forhold fremgår af den nærv. udg. vedføjede autotypiske gengivelse af dobbelt-bladet (noget formindsket).

2. Jon Guldmund, Om Betlehems-stjærnen (islandsk hånd fra 14. årh.), med efterfølgende latinsk notits om betingelserne for usorgængeligt legeme.

H. AM. 685 d, 4to. Pergament-håndskrift fra 15. årh., skrevet med en lille og temlig fin hånd. Hovedindholdet er af teologisk, opbyggelig eller matematisk

art. Alene de tre sidste blade (29—31) falder ind under komputistisk-encyklopædisk litteratur, og heraf er nogle stykker allerede benyttede i Alfræði II (se håndskriftbeskrivelsen s. ccxxv). Tilbage bliver for nærv. udg. de s. 74—75 meddelte småstykker (1. En prisliste for farver og lign. i Bergen, 2. Nogle måls-angivelser, 3. Om verdensbygningen — ender uafsluttet.

J. AM. 696 II, 4to. 2 sammenhængende pergamentblade fra 15. árh., som bærer spor af at have været anvendte som bindbeklædning. Formatet er lille kvart ($18\frac{1}{2} \times 13\frac{1}{2}$ cm), skriften en regelmæssig, ret fuldig halvfraktur. Største delen optages af den s. 76—80 aftrykte anvisning til værn mod pest; derefter følger bl. 2 v, l. 18-21 den s. 84 meddelte islandske oversættelse af Marbods skrift om ædelstenene, hvoraf her kun begyndelsen er bevaret. Pestanvisningens indhold er gjort almen-tilgængeligt ved den efterfølgende danske oversættelse; nogen bestemt original for den islandske tekst har ikke kunnet påvises. Retskrivningen, som er forholdsvis god, bærer den senere middelalders sædvanlige præg: Brugen af enkelt og dobbelt konsonant vakler, jævnlig bruges *e* for *i* i endelser; for *-r* står ofte *-wr*. U-omlyd af *a* udtrykkes (foruden ved *o* og *au*) ved tegnet *ø*, *ey* forekommer i hneyt — sml. dansk „nød“ — (ved siden af hnot, 78²²); *g* for *k* viser lygt (78²). Sproget er renere islandsk end det var at vænte i en oversættelse, og oversat — sandsynligvis fra Dansk — må stykket ifølge sit indhold antageligvis være. Af fremmmedord kan ansøres: all tid 80¹⁶, badan 76⁴, bevergel 77²⁶, forsómadr 79²², forvare 80²⁷, ganska 80¹², hostug 80²⁴, hvalseki 77²⁵ (d. v. s. hvalsauki — påvirket af det Harpestrængske hwalsøky?), samaleidis 76¹¹, studera eptir 80²⁶, suardeig 80⁸. Sml. også den besynderlige skrivemåde þor 77¹⁸ (påvirket af dansk „tør“). — Af det øvrige ordforråd kan mærkes: alpingis 80¹⁹, flugs skioott 80²⁴

(dansk „flux“? eller: flugskiót?) horn (til brug ved kopsætning) 80₂ pp., ighlur 80₆ pp., illa ordinn 76₁₉, ini vert (d. v. s. inni-vært) 77₁₆, iuck 77₉, svoppr 79₁₀, veyka lift 79₁₈. Mange navne på lægemidler og lign. er optagne uforandret i latinsk form.

K. AM. 736 III, 4to. Dette membran-fragment (15. árh., 4 blade) er benyttet i variant-apparatet til Alfræði II (se håndskrift-beskr. s. ccxxv), og desuden er tre stykker herfra optagne i Samfunds „Småstykker“; tilbage bliver således for nærv. udg. alene den s. 91 afbildede labyrinth-fremstilling, hvis tekst må søges i „Småstykker“. Foruden til hvad dær er oplyst om de vidt udbredte labyrinth-grundplaner (Trøjborge), kan nu henvises til en oversigt af A. Kjær i Maal og Minne 1914, s. 215—19. W. Meyers i „Småstykker“ refererede afhandling i det Bayerske Videnskabs selskabs forhandlinger skal søges i II. bind 1882.

M. AM. 431, 12mo. Pergament-håndskrift på 25 blade fra c. 1500 ang. hvilket i øvrigt henvises til den Arnamagnæanske katalog. Største delen optages af en Margrétar saga, hvorefter følger de her meddelte forlæsnings-formularer. Skriveren nævner sig Jón Arason „strákur“, men kan, skønt tiden kunde passe, ikke være biskoppen af samme navn. Hånden er en stor fraktur med rig ornementering. De hist og her forekommende marginale skriverfloskler er uden interesse¹⁾.

Formularerne på latinsk sprog er, som det vil ses, i mange tilfælde forvanskede.

T. AM. 435, 12mo. Denne af 62 blade bestå-

¹⁾ Sml. F. Jónsson, Jón Arasons religiøse digte (Vidsk. selsk. hist.-filol. meddelelser II, 2, 1918) s. 16, hvor forskellige andre håndskrifter med samme hånd opregnes.

ende membran fra c. 1500 — sml. den AMske katalog — falder i to dele: I. bl. 1—31, II. bl. 32—62, hver med sin hånd og sandsynligvis oprindelig ikke sammenhørende. I, muligvis noget ældre end II, er skrevet med en pyntelig fraktur og ornamenterede initialer eller åben plads for sådanne. Skriften er noget større end i AM. 434 a, 12mo (den islandske lægebog), men ligner meget særlig dennes 2den hånd; af bægge lægebogens hinanden nærstående hænder foreligger faksimile i min udg. af denne i Vidsk. selsk. skr. 1907. Bl. 1—15 v optages af den i nærv. udg. aftrykte fysiognomiske afhandling, tilsyneladende bestemt til at fortsættes på resten af siden bl. 15 v samt bl. 16, som står blanke. (Med bl. 17 begynder et nyt l  g med pergament af en noget forskellig karakter, hvor det blanke bl. 17 r muligvis fra først af har været bestemt til at lades ubeskrevet.) Derefter kommer bl. 17 v—26 r en afhandling om messeceremonier m. v., og bl. 26 r—28 r den komputistiske afhandling Rim I, som ender uafsluttet, men til hvis fortsættelse bl. 28 v—31 er ladet ubeskrevne; dette sidste stykke er, så langt det n  r, benyttet i Alfræði II.

II er skrevet med en noget kraftigere og mindre elegant hånd og i tarveligere udstyring. Bl. 32 r st  r blank, bl. 32 v—54 indeholder et islandsk kalenderium med tilhørende forklaring; det giver bl. 48 r en datering, ifølge hvilken dette er skrevet   r 1516. Af sidste l  g (bl. 55 ff., særlig hånd?) optager bl. 55—58 r det i nærv. udg. meddelte stykke om m  nedagene, bl. 58 v—59 r indeholder en J  laskr  , benyttet i Alfræði II, s. 175—78. De efterfølgende blade 59 v—62 st  r blanke, men bærer spor af bortskrabet skrift. Bl. 56—57 er et sammenfoldet blad af dobbelt bredde, hvor sidernes rækkefølge er 56 r, 57 r, 57 v, 56 v.

I nærv. udg. s. 91 er nævnt, at den fysiognomiske afhandling bl. 1—15 tillige forekommer i et is-

landsk håndskrift i England (Manchester), den såkaldte Codex Lindesianus. Til den af Islænderen Eiríkur Magnússon (bibliotekar i Cambridge) i Arkiv f. nord. filol. XIII givne beskrivelse af codex er føjet gengivelse af afhandlingens fire afsnits begyndelse og slutning, samt en liste over ejendommelige ord, med anførelse af de pågældende perioder. Fra disse citater er varianter anførte i nærv. udg. og nogle, formentlig rigtigere læsemåder optagne i teksten. Cod. Lind. indeholder dog ikke alene samme fysiognomiske afhandling som *T.*, men har for en stor del indhold til fælles med denne, så vidt det kan skønnes efter E. M.s beskrivelse. Lind. begynder med Rím I, som her er fuldstændigt, derefter kommer stykket om messeceremonierne, hvis hos E. M. anførte begyndelses- og slutnings-perioder ganske svarer til teksten i *T* og ligesom her begynder med pave Alexanders forordning (for „hatid endurbætingar heimsens“ har *T* „endurbæting heimsins“); derpå følger den fysiognomiske afhandling, efter hvad der kan ses helt igennem svarende til teksten i *T*. De 4 afsnit, som afhandlingen ifg. E. Magnusson falder i, er I, nærv. udg. s. 91—95₂₆, II, 95₂₇—98₁₈, med rød overskrift „af natturu mannzins“, III, 98₁₉—103₇, med rød overskrift „hier seger af mannzins natturu“, IV, 103₈—105₂₁, med rød overskrift „af limum mannzins“. Efter denne afhandling følger i Lind. som fjärde stykke — ligesom i *T* — et kalendarium, nær beslægtet med *T*.s; den til bægge knyttede påsketavle synes derimod afvigende, og til den til kalendariet i *T* føjede forklaring findes intet tilsvarende i Lind., ligesom månedags-stykket og juleskråen mangler i Lind. Fælles for bægge håndskrifter er et antal udraderede blade ved bogens slutning. Det væsentlige af disse to håndskrifters indhold må være afskrevet efter en fælles original, eller det ene (snarest Lind.) være original for det andet.

Medens det kan være vanskeligt at påpege en

bestemt kilde for hvad E. M. betegner som I samt største delen af II og IV, genfindes det væsenlige indhold af III i Polemons „liber de physiognomia“, Foerster, I, 93 ff., men med perioderne i forskellig orden; herhen hører også stykket i II „Svartur skinnzlitur“ etc. (97²⁴). En enkelt periode i III „Punnar herdar“ etc. (101st) har sit nærmest tilsvarende i „Anonymi liber de physiognomia“, Foerster II, 1 ff.; „Rasis physiognomiae versio latina“, Foerster II, 161—79, ender med en periode, som noget nær svarer til sidste sætning i IV. Den formodning om en manglende fortsættelse, som afhandlingens bratte afslutning og de i T efterfølgende blanke blade kunde lade formode, må vel således bortfalde, da tillige udgangen er fælles for T og Lind.

Da Codex Lindesianus uden tvivl er et fra den Arnamagnæanske samling bortkommet håndskrift, vil det være rettest her noget nærmere at gøre rede for dette på grundlag af E. Magnussons beskrivelse. Membranen er i meget lille duodez-format (8 × 6 cm) med 15 linjer på siden og udgør 94 blade, opr. 96, fordelte i 12 læg på 8 blade hver, men 7de lægs 8. blad og 12te lægs 2. blad er tabte. Blanke står bl. 80—88 og 90—94, af hvilke bl. 80 r, 88 r—v, 90 r bærer spor af udradering: bl. 89 bærer nogle efter E. Ms mening senere tilføjede notitser. Indholdet er:

Bl. 1—38 a. Rím I.

- 38 b—48 a. Kirkelige ceremoniers mystiske betydning.
- 48 b—66 a. Fysiognomisk afhandling.
- 66 b—78 a. Kalendarium.
- 78 b—79 a. Påsketavle for årene 1140—1671.
- 79 b. Regler for udregning af ugerne mellem jul og fastelavn, med henvisning til bl. 80 a.
- 80 a. En udraderet tavle.
- 89 b. Årstallet fra Kristi fødsel og andre mærkedage.

Håndskriftets tre første stykker er skrevne med en og samme hånd med undtagelse af et anhang til

2det stykke (som i *T* går i ét med hovedstykket) og til bl. 64 a—66. Derimod er kalendariet og påsketavlen skrevet med en derfra forskellig hånd, og bl. 79 b samt 89 b antages langt senere nedskrevne.

I den trykte katalog over den Arnamagnæanske håndskriftsamling findes som tabt opført håndskriften *AM. 462, 12mo*, hvis indhold i det ældste, år 1731 forfattede katalog angives således:

Rimbeigla.

Pávæselningar.

Messu skyring.

Um Mannsins Skapnad og Lime og ad þeckia Lunderne
Manns ad Limalægenu.

Rimstockur og Rímtöblur og seinast á hveriu ár Bæk-
lingurinn sie ritadur frá ymsum æris ad reikna membrana.

Denne indholdsangivelse svarer, som man vil se, ord til andet til indholdet af Cod. Lind., og da tillige formatet er det samme, kan der næppe være tvivl om, at det tabte lille pergament-håndskrift her er genfundet. Det har manglet i samlingen i hvert fald siden midten af 19. árh., men hvor tidlig det er bortkommet kan ikke afgøres. E. M. oplyser, at det i sin tid tilhørte den hannoveranske håndskriftsamler F. G. H. Culemann (f. 1811) og med hans øvrige samling år 1870 bortsoltes ved auktion i London. Her købtes det af den Londonske antikvar F. S. Ellis, som endnu 1872 ejede det og da forlangte Lstr. 24 for det. Snart efter solgtes håndskriften og kom i lord Crawfords eje.

Som nye ord, d. v. s. ifg. ordbøgerne ejendommelige for den fysiognomiske afhandling, opfører E. M. [álti 101 — udgår som dativ af álit], ásjóna 93₂₀, 94₁₁, ástarspekt 105₈, blauthærðr 98₂₂, fávitugr 101₂₂, fettr 102₇, fjórhyrndr 99₂₀, gamanfræði 95₂₇, 97₂₀, 105₁₈, hefð 103₁₈, Heimslikneskja 98₈, hjartagirnd 105₁₀, hugarstundan 106₁₅, hugsunarmikill 98₂₁, keppr 93₂₂₋₂₃, 94₁₆, ónæmi 100₁₈, rálitill 100₇, stúdian 105₁₀, stund-

anarmíkill 99₁₈, svalagluggr 103₂₄, út-rauðr 100₇, vind-blaka 93₁₅, þunnhærðr 98₂₂, þykkhærðr 98₂₂, ørvasi (subst.) 98₁₇.

Mærkes kan, at udtrykket „miog samfelldir fingur“ (102₁₉) i den latinske tekst (Pol. s. 200) svarer til „digitos cum unguibus cohærentes“.

Af ejendommeligheder i sprog og retskrivning fremhæves i øvrigt: S. 100₁₉₋₂₀ forekommer „eyra“ som femininum ved siden af den sædvanlige brug af ordet som neutrum (besynderlig nok angiver B. Halldorsens islandske Lexikon for „eyra“ køn f. — tryttej?) ; s. 92₁₇, 94₆, 97₂₆ forekommer formerne natturinni, natturnar, som forudsætter en sideform „náttúr“ til det sædvanlige „náttúra“; s. 98₁ giver et adjektiv „docktum“, hvor *t* er utvivlsomt, da det er tilføjet i marginen med indvisningstegn; „trillti“ i forbindelsen „Snorp augu ok snor i trillti“ (100₉) forudsætter vel et „trillt“, beslægtet med nynorsk trilta „trippe, løbe“ og islandsk tritla. S. 102₁₄ kunde det være fristende at opfatte „lit-litir“ som et sammensat adjektiv („rød-farvet“), men dette bestyrkes dog ikke ved den latinske tekst. S. 103₂ synes efter „med bleikum“ noget udeladt, men „m. bl.“ har intet tilsvarende i den latinske tekst, og 105₉ savner man efter „sagdi hann“ et „sik“, som dog også i Lind. mangler. I henseende til ortografi kan nævnes heilgrar 91₆, heilgra 96₁₉, kiozt- 100₂₇, -skoztins 103₁₈ (men -skottzins 92₂₇), vælar 100₂₉. Påfaldende er *i* for *y* i trulindum 87₃₁. — I nærv. aftryk er ved interlineart *n* efter omstændighederne gengivet alene den foran dette udeladte vokal eller tillige et efter denne følgende *n* (således mann, kann, rannsaka, þann, fotinn, heiminn, men manzins).

I afskrift fra c. 1700 foreligger stykkerne s. 97₂₄ — 100₆ i papirhåndskriften AM. 189, 8vo. Sml. s. iv — v.

V. AM. 461, 12mo. Pergament-håndskrift fra 16. årh. Stor og fyldig hånd, 72 blade. Sml. den AM.ske

katalog. Af håndskriftets blandede indhold udgøres bl. 1—29 væsenlig af komputistik og er benyttet i Alfræði ísl. II, hvorom nærmere redegørelse foreligger i den tilhørende håndskriftbeskrivelse s. CCXXXIX—XXXI. Bl. 30—55, der optages af fysiologi, lægedoms-over-tro, formularer og signalser m. m., er aftrykt eller omtalt i nærv. udg. s. 109—121. Resten af håndskriften, Maria-bønner, vedkommer ikke encyklopædien.

Ved gengivelsen af membranens tekst er fulgt de samme regler som i Alfræði II; ortografien er den formiddelalderens udgang sædvanlige. Enkelte ord er bortsmulrede eller utsydelige ved beskadigelse af pergamentet, således som det ved prikker eller klammer er antydet; ved almindelig parentes betegnes af udgiveren tilsatte bogstaver. En del ord er, som det vil ses, skrevne med delvis lønskift; ved disse er op-løsningen af udgiveren tilsat i parentes. I sådanne tilfælde er sædvanlig nogle bogstaver bibeholdt ufor-andrede, de øvrige omstillede, således at som regel ved læsningen det nærmest foregående bogstav skal indsættes, dog skal *g* ombyttes med *t* (og omvendt), *m* med *n* og én gang *a* med *b*. Efter disse regler må vistnok lønskiftordet *fkntrb* (s. 110, ann.) læses *eingqa*, d. v. s. *einka*.

Ejendommelig er „bar(n)s hide“ som gengivelse af „veretrum“ (s. 110¹⁰); nogle former viser påvirking af fremmede sprog. Med indholdet kan jævnføres A. C. Bang, Norske Hexeformularer i Christiania Vidsk. Selsk. Skrifter 1901, og F. Ohrt, Danmarks Trylleformler (I, 1917).

Den s. 119—21 aftrykte *Dies mali* tekst foreligger i Jónshók-håndskriften AM. 350, folio (skr. 1363), bl. 148.

For modtagen velvillig oplysning fra Stockholms kgl. bibliotek om tekst-steder i det islandske håndskrift perg. 4to, nr. 9 og påfølgende udlån af membranen afslægger jeg min forbindstligste tak.

1

LANDALÝSINGAR, VERALDAR SAGA

M. FL.

EFTER

„RÍMBEGLA“ (AM. 731, 4to)

15 v Upphaf¹ allra frásagna i norrænni tungu—ok
viltuz allir spádómar.

Svá segja fróðir menn—til Svalbarða i hafsbótn.

Hér segir hversu Ísland hefir fyrst fundiz. 5
Svá segiz, at menn skyldu fara—ok kallaði Snæland.

*Disse tre stykker stammer fra AM. 764, 4to (bl. 39—40,
som en tid har været skilt fra håndskriften og betegnet som
AM. 1 e β, 4to). De er foruden i Rb.-udg. 1780, s. 316—20
trykte i Fornmanna sögur XI, s. 410—14, „Upphaf“ desuden
i Scriptores rer. Dan. II, 25—37.*

*

Þessir hafa biskupar verit á Grænalandi i
Gørðum: Eiríkr—Álfr (1112—1365-78).

Þessir hafa verit á Íslandi: 10
Í Skálaholti: Ísleifr—Oddgeir (1056—1366-81).

Þessir at Hólum: Jón—Jón (1106—1358-91).

Þessir hafa áhotar verit at Múkappa: Nikulás—Hafliði (1159—1350-70).

¹ I S (AM. 731, 4to) følger i umiddelbar fortsættelse af
Rím I (Alfræði isl. II, s. 1—64) den gamle Rimbegla-udgaves
III. (historiske) afdeling. Nærværende udgave gengiver af dette
afsnit hvad der for S er ejendommeligt eller i den dør foreligende
form kan være af betydning. For det øvrige henvises til
kilderne og tidligere aftryk.

Pessir at Þingeyrum ábótar: Vilmundr—Gunnsteinn (1133—1363-85).

Pessir ábótar hafa i Viðey verit: Arnórr—Jón (1247—1364-69).

5 Í Veri pessir: Þorlákr hinn helgi—Eyjúlfr (1170—1354-77).

At Helgafelli þessir: Ógmundr—Guðmundr (1188—1379-90).

Lambkárr, Rúnólfr. Pessir váru lausir hjá.

Ovenstående bisperækker for Grønland og Island samt islandske abbed-rækker er efter S aftrykte i Diplomatarium Islandicum III, s. 308—12.

*

10 Pessi eru fjarðanqfn á Íslandi.¹ 17 r

Í austfjørðum: Finna fjørðr, Mið f., Vopna f., Borgar f., Loðmundar f., Seyðar², Mjóa f., Norð f., Hellis f., Við f., Gerpir³, Eski f., Reyðar f., Fáskrúðs f., Stqðvar f., Breiðals f., Beru f., Álpta firðir II, 15 Lóna f., Papa f., Horn⁴, Skarðs f., Horna f.

Pessir eru i Sunnlendinga fjórðungi: Stakks f., Hafnar f., Kolla f., Hval f., Grunna f., Borgar f.

20 Pessir firðir ganga af Borgar firði ok hverfa i Vestfirðinga fjórðung⁵: Straum f., Haftrs f., Straums f., Snæfellsnes, Breiði f., Kirkju f., Grund-

¹ Den her anførte islandske fjordfortegnelse stammer fra C (AM. 415, 4to), hvor den dog nu kun forekommer defekt. Det i C bevarede indføres her med spærret skrift, i øvrigt aftrykkes S med de fornødne berigtinger. Fjordfortegnelsen med variant-apparat og oplysninger er trykt i nærv. udg. *Bidrag til en hist.-topogr. beskr. af Island II*, 359—72 og senere udgivet i *Dipl. Isl. III*, s. 13—17. ² Seyðis S og anbragt efter Norð f. ³ Geir f. S. ⁴ f. tilf. S. ⁵ I overskriften, som til dels kan gives efter C, har S fejlagtig Sunnlendinga for Vestfirðinga.

ar f., Qndurð eyrr^(?)¹, [U]rthvala² f., Kolgrafa f., Hraun f., Miova f., Vigra f., Alpta f., Hvams f., Gelld³ f., Gils f., Krogs⁴ f., Bero f., [P]orska f., Diupa f., Gufo f., Kolla f., Kvigindis f., Skalmar f., Vattar f., Kerlingar f., Kialka f., 5 Vatz⁵ f., Vaðill, Barð, Patrex f., Talkna f., 17 v Fors⁶ f., Reykiar⁷ f., Trostans f., Geirðiøfs f., Arnar f., Dyra f., Aunundar f., Suganda f., Skutils f., Alpta f., Seyðis f., Hestz f., Skotu f., Miova f., Vatz [f.], Reykiar⁸ f., Isa f., Kallda 10 lón, Iokuls f., Leiro⁹ f., Rafns f., Lóna f., Rangali, Veiðilausa¹⁰, Norð f., Horn¹¹, Furo f., Paralatr¹² f., Reykiar f., Biarnar f., Drangar¹³, Eyvindar f., Ofeigs f., Ingolfs f., Norð f., Trekyllisvik, Reykiar f., Veidilausa¹⁴, Biarn- 15 ar f., Steingrims f., Kolla f., Bitro f.¹⁵, Ruta f.

Pessir ero i Norðlendinga fiorðungi: Mið f., Vatna f., Skaga f., Siglo [f.], Heðins f., Olafs f., Eyia f., Porgeirs f., Hvalvatns f.¹⁶, Skialfandi, Oxar f., Pistils f., Langanes. Nú er 20 komit til móts við þat, sem upp var hafit i fyrstu.¹⁷

*

¹ Aunundar f. S; ... ndar f. C, som med dette navn begynder 2den kolonne, men da ingen fjord findes på det pågældende sted og navnet ikke kan påvises, synes det rimeligt, at der her skjuler sig bencænelsen på det mellem Grundarfjord og nabofjorden fremskydende næs med gården Hallbjarnareyri, forдум Qndurð eyrr. ² Úthvala S. ³ Gellis S. ⁴ D. v. s. Króks, sál. S. ⁵ Valtz, uklart ved rettelse, C. ⁶ Pórs S. ⁷ Reyðar S. ⁸ Reyðar S. ⁹ Horn S. ¹⁰ -leysa S. ¹¹ f. tilf. S. ¹² Palatr C. ¹³ f. tilf. S. ¹⁴ Veidilaus både C og S. ¹⁵ Bitra S. ¹⁶ Hvalvatnsfjorðr mangler i C, og har aldrig stået på vedkommende sted i kolonnen. ¹⁷ Aftrykket i min Islandsbeskrivelse giver C bogstavret og viser, i hvilke tilfælde det efter fjordnavnenes 1ste led følgende f er bevaret eller nu mangler, hvilket ikke i nærv. gengivelse tydelig fremtræder.

Hér næst skal skrifa nokkut af eyjum fyrir Noregi.¹

Pessar eru eyjar fyrir Hålogalandi. Næst er bygð af kristnum mōnnum ey sú, er Salarey² heit-
5 ir, qnnur Þyðingsey³. Þá er fjorðr, er Malangr⁴
heitir, hann skilr Finnmark við būmenn. Fyrir
sunnan Malangr stendr kirkja, er heitir i Lengju-
vik⁵, er menn hyggja norðasta kirkju í heiminum;
þá er ey, er Sennian⁶ heitir, þá *Trákney⁷, *Dúr-
10 exey⁸, Andyrja⁹, Róold¹⁰, *Brimilsey¹¹, Bjarkey¹²,
*Sónesta¹³, *Oviðiney¹⁴; Hinn er mest¹⁵; þá er í
Kviðufirði¹⁶, þá Prándarnes¹⁷.

*

Gautelfr skilr Noregs konungs ríki ok Svía¹⁸ r
konungs ríki; hún fellr úr vatninu Væni ok vestr
15 i haf. Gengr Sviaveldi fyrir sunnan elfina. Hising
liggur vestr við haf i árkvislum, ok á hálfa hvárr
konunganna. Askheims herað¹⁹ liggr út við sjó
fyrir sunnan elfi, Sæfudalr²⁰ næst upp frá móðunni,

¹ Samtlige lokaliteter ligger i Tromsø amt; de stærkest forvanskede navne fremhæves ved *. ² Ældre navn på den store Kvalø nord for Malangen. Se J. Quigstad, Nordische Lehnwörter im Lappischen (Chran. Vidsk. Selsk. Forh. 1893). Sml. Norske Gaardnavne XVII, s. 150. ³ Nu Tussø, NG. XVII, 85. ⁴ Malangen. ⁵ Lenvik NG. XVII, 90. ⁶ Senniab S, nu Senjen. ⁷ Tranø NG. XVII, 67. ⁸ Dyre NG. XVII, 57. ⁹ Andørja (Andorga) NG. XVII, 49. ¹⁰ Rolla NG. XVII, 47. ¹¹ Navnet kendes ikke — Grytø (Brim .. = Gryt ..)? Sml. NG. XVII, 25, 195. ¹² Bjarkø NG. XVII, 30. ¹³ Sandsø(?) NG. XVII, 35. ¹⁴ Fejlskrevet for Quiðiu-ey? Må i så fald svare til Kvæsen, ældre Kvæð. Sml. NG. XVII, 1. ¹⁵ hún e. m. S; men Kvæð er en lille ø, som dog ligger tæt op til den store ø Hinn, og muligvis er dette den oprindelige læsning; sål. Norges Land og Folk 19 (Tromsø amt) s. 36. ¹⁶ Kvæfjord. ¹⁷ Trondenes NG. XVII, 12. ¹⁸ Nu Askims härad. ¹⁹ Sävedals h.

þá Fluðu herað¹, þá Álir², þá Biark herað³, þá Húfunes⁴, þá Vetla herað⁵. Kaupstaðr í Ljóðhúsum⁶ er við elfina fyrir sunnan. Fyrir vestan Væni eru Sunndalir⁷ ok Merkr⁸ í Svía konungs veldi. Fyrir norðan vatnsenda liggr Vermaland, en þá 5 fyrir austan Vatnsbú⁹, þá Gautland et vestra, mikit land; þar er kaupstaðr i Skorðum ok biskupsstöll ríkr. Svá segja Gautar, at undir þeim biskupi sé xi hundruð kirkna. Í hinu *vestra*¹⁰ Gautlandi er Falan, mikit herað; þá er *Følu-kaupangr*¹¹, þar er 10 frjádags-þing alla 12 mánaði. Á austanverðu vestra Gautlandi eru Hleinar¹², ok nökkruru *austar*¹³ er Elgjaráss¹⁴. Fyrir *austan*¹⁵ Hleinar er sá skógr, er Tvíviðr¹⁶ heitir, hann er 12 rasta breiðr. Fyrir austan Tvívið heita Smálqond; þá er vatn þat, er 15 mest er kallat i Sviaveldi, heitir Veitur¹⁷; þá er Visnisey¹⁸ ok kastali ríkr, er konungr geymir i gersimar sinar, ok þar er mest traust hans i *qlju* ríkinu.¹⁹

*

¹ Flundre — ældre form Flodna — h. Dette og det neden nævnte Vetla h. synes omstillede. ² Ale h. ³ Brark h. S; nu Bjerke h. ⁴ Antages ifg. Beckman for at svare til Huvudnásön, i Götaelv ved dens udløb af Vænern (nær Vænersborg).

⁵ Vätle h. Omstillet med Flundre h.? ⁶ Lödöse. ⁷ Sundals h. ⁸ Markir, grænsestrækningen mod Norge? ⁹ Vadsbo h.

¹⁰ *vestra* konjektur; eystra S. ¹¹ Sqlu-k. S; nu Falköping.

¹² Lena, nu Kungslena i Vartofta härad. ¹³ *austar* konjektur; vestar S; men Elgarås ligger nord-nordøst for Lena.

¹⁴ Elgarås (Ålgarås), sogn i Vadsbo herred. ¹⁵ *austan* konjektur; vestan S. ¹⁶ Navnet må svare til svensk Tiveden, men denne skov når nu ikke så langt mod syd; skovstrækningerne vest for Vætern benernes Vætersveden. ¹⁷ Vättern.

¹⁸ Visingssö; sandsynligvis fejlskrevet for Visinsey, säl. Eirspennill, Kran. 1916, s. 539, 541. ¹⁹ Sml. N. Beckman, Rimbegla s. 7 ff. (Studier i nordisk filologi IV, Helsingfors 1913), hvor dette stykke er aftrykt og kommenteret.

Af gráti Christi.

Eigi er þat lesit, at Dróttinn hafi optar grátit
eðr tárfelt en þrysvar, einu sinni þá er hann kom
til Jórsalaborgar ok sagði fyrir auðn borgarinnar 18 v
5 ok niðrbrot; annat sinn grét hann at leiði Lazari,
þriðja sinn i píningu sinni; en án gráti var Drótt-
inn fæddr, því þar var eigi efni til fyrir honum at
gráta, sem aðrir hafa, þeir sem i veroldina koma,
hann var getinn af helgum anda, en aðrir allir af
10 munuð.

Svá segja ritningar, at Drótni vorum hafi fimm
sinnum blóð runnit: fyrst er hann var skirðr um-
skurðar-skirn, annat sinn um nóttina, áðr hann var
tekinn, þá sveittiz hann blóði á bæn sinni, þriðja
15 þá er hann var bundinn við stólpa ok barðr, fjórða
sinn þá er hann var krossfestr ok hendr hans ok
fætr váru negldir, fimta sinn er Longinus lagði
spjóti á siðu honum ok rann úr sárinu bæði blóð
ok vatn.

*

20

Um dómsdag.

Þat segja helgar ritningar, at dómr hinn efsti, så
er Dróttinn kemr at dæma um alt mannodyn, skuli
verða í loptinu yfir dalnum Vallis Josaphats, þar sem
Maria Guðs móðir var jörðuð, ok horfi vinstri hond
25 Dróttins til jarðar, en hin hægri til himins, ok skal
ekki halt vera né skakt, því at jafn erfitt er at
renna huganum til himins ok jarðar, austr ok vestr,
ok hvergi ferr hann halt, hvárt sem hann rennr.
En þá er qndin tekr likama í qðru lifi, þann hinn
30 sama sem maðr berr hér í heimi, þá skulu góðra
manna likamir taka ferfalda prýði, fyrir því at
hverr maðr er skapaðr af fjórum hofuðskepnum,
eldi ok lopti, vatni ok jörðu, ok er þat efni saman
haft til allra likamligra hluta af Guði, en qndin er

af qngvu efni skópuð. En likam(i) sá, er Guði hefir
 þjónat þessa heims, tekr þá laun á dómsdegi af
 19 r Guði, at hann skal vera léttfárr ok svá skjótr
 sem hugr manns, svá gagnfárr ok smásmugall, þó
 at hit styrkasta fjall væri fyrir, þá væri hann þeg- 5
 ar i gegnum, ok þrengvir öngvan stað eðr minkar,
 ok þarf ekki rúm þó at sé i; hann skal vera 7
 hlutum bjartari en sól ok lifa án óllum sjúkleika
 ok rikja at eilifu með Guði.

*

Um regnboga. Í regnboga eru þrír litir—sem 10
 á hans dógum hafði orðit.

*Svarer til Hauksbók, udg. s. 174₃₀—175₁₁. I Rb.-udg.
 er sidste sætning omstillet.*

*

Fjogur hafa stórping verit—bæði guð ok maðr.

*Tilsvarende findes i K. Gislason, 44 Prøver, s. 104—105
 (aftrykt efter AM. 625, 4to) og Alfræði I, s. 31—32.*

*

Frá sonum Nóa—en þjódlönd þúsund.

*Svarer til Alfræði I, s. 7₁₅—8₂₆. Mindre god tekst, med
 nogle udeladelser samt en del omstillinger af og ændringer i
 landenes og Noa-sønnernes navne etc.*

*

20 r Indialönd eru þrjú; eitt er í nánd við Bláland,
 annat við Serkland, en hit þriðja í enda heims, 15
 því at qðrum-megin þess liggr myrkva herað, en
 qðrum-megin er haf. Á þetta Indialandför Bartholomeus postuli at eyða blótum þeira, er trúðu
 á likneski þat, er Astaroth hét.

Sml. Alfræði I, s. 8₂₉—9₆.

*

Nú skal skrifa um margskyns þjóða skopun— 20
 sem ólmir hundar.

*Stammer fra Hauksbók s. 164—166, men med benyttelse af
 teksten i Alfræði I, s. 34—36.*

*

Um ár í heiminum—Tifr, Ródon, Betus.

Stammer fra Hauksbók s. 150₁₋₁₄.

*

Nú fylgir eptir af vøtnum ok brunnum—þá verðr þat alt at steini.

Stammer fra Hauksbók s. 150₁₅—152₇, men med benyttelse af teksten i Alfræði I, s. 37—38.

Mærkes kan nogle læsemåder til tvivlsomme steder i Hb.-membranen: 151₅ eigi] aldri S, 151₆ farit yfir] haldit S, 151₇ þa] er log er á því, þá tilf. S.

*

Af ormum—er við kemr.

Stemmer med stykket „Ormar“ i Alfræði I, s. 39—40, dog med omstilling af prestir—rimotrix til cerastes, scitalius, an-sivena (amphisbena Rb.-udg.), rimatrix, prestus (prester Rb.-udg.), aspis, jaculus, samt med tilføjelse af sirena og salamandra foran perioden Sea ormr—sem vid kemr, som i Alfræði er henført til rimotrix (forvanskning af et matrix). Teksten i Alfræði er den bedste, dog mærkes:

39₉ hreysi-köttr] hreysi-visla S, 39₁₈ Prestir . . . (delvis ulæsl.)] hans munnr er ávalt opinn tilf. S, 40₃ Cerastes . . .] hann er slægstr allra orma tilf. S. Slutningen efter jaculus lyder: Sirena heitir ormr, så hefir vængi ok flýgr, hann má ok renna harðara en hestr, þar hefir maðr fyrr bana en hann kenni sóttar, ef hann hæggr. Salamandra má lifa, þótt hann liggi í eldi, hann hefir eitr svá ilt, at þá er hann legz undir viðar rætr, þá verðr þegar eitr i óllu aldini á því tré; svá verða ok ól vøtn, ef hann legz í þau, eitri blandin. Sjá ormr gerir vefi til húsa sér, ok þar geraz klæði af vefum þeim, ok skal þau klæði elda sem málm, en því aldri né láta vatt verða, því at eitrblandit verðr vatnit alt, er við kemr.

*

5

Af Kolnis-meyjum.

Svá segir i Bretha sǫgum, at Conanus, bróður- 23 v son Octavius konungs, bað Ursulu, dóttur Dionotus konungs af Kornbretalandi, en hún vildi eigi ganga með heiðnum manni, ok fær hún sér meyja lið ok 10 fór til Róms með ellisu þúsund meyja. En er hún kemr í Kolni frá Rómi sunnan, þá var þar fyrir

her Gracianus keisara, þar réðu fyrir þeir Gnaius¹ Húna-konungr ok Melga, þeir létu drepa alt þetta meyja lið, ok eru þær kallaðar siðan Kolnis-meyjar. Siðan herjuðu þeir á England ok gerðu margt ilt, en ekki gott.²

5

*

Í þeim kastala, (er) Emaus heitir—fjórum dægrum lengr.³

Stammer fra AM. 764, 4to (bl. 31 v).

*

Um ártal heimsins.

24 r Eigi kunnum vér segja í sannleik, hversu mörg ár hinn sétti heimsaldr man i sér hafa, heldr er 10 þat eptir því sem bækri visa til i eins Guðs vitorði; þótt finniz i nökkurum bókum skýrt á kveðit⁴, hversu langt nú er til heims enda, er því þó eigi framar trúanda heldr en hverjum likar helzt. Svá finz skrifat í einum sermone de septuagesima ok sam- 15 sett er með latinu, at fyrir þau sjautigi ára, sem Ísraels fólk dvaldiz i Babilon, merkir sjautigi hundræða ára, á hverjum mannligt kyn útlægðiz í þessari veroldu. Ok svá sem heimrinn ok qll skepna var skopuð ok greind á vii dögum, svá trúiz ok, 20 at heimrinn skal standa á vii þúsund⁵ ára, ok svá sem hann um rennr á hverjum vii vikudögum, svá mun hann ok um renna, eyðaz ok endrnýjaz at vii þúsundum ára um liðnum. En þá er þessir hlutir váru skrifaðir, váru liðnir frá upphafi heims 25 vi þúsund ok v hundruð LXX ok v ár; en þá

¹ Gnarus S. ² Sml. *Breta sögur* (Hb. s. 267—68). ³ NB á dögum Theodosi (ellra) keisara Aº 387 bar þetta til Björn Jonssons marginal. — *Som overskrift har S:* Af furðanligum maunskepnum á Gyðingalandi. ⁴ kveða S. ⁵ hundruð S.

verða eptir heimsstqðunnar fjögur hundruð xx ok v ár.¹

*

Af Traja[n]o keisara.

Trajanus var keisari 19 ár ok 6 mánaði. Róm-
5 verja ríki hafði heldr minkaz en vaxið, þaðan frá er Augustus dó, til þess er Trajanus varð konungr, en hann jók þat á marga vega á sinum dógum. Í þann tið var ófriðr kristnum mónum, ok lét Clemens páfi lif sitt fyrir guðs sakir af hoðorði Trajaní, ok var margt vel um hann. Hann var svá litillátr, at hann fór opt at finna sjúka menn ok huggaði þá, ok heilsaði hann qðrum fyrri. Hann var svá jafndæmr, at hann lét eigi ráða, hvárt menn váru tignir eða ótignir, eðr honum mikit at-
10 langt eðr lítit; fyrir því var svá gert likneski hans, 24 v
at hann helt á skálum. Trajanus dó af kviðsótt, ok er skrifat, at Gregorius papa hafi þegit qnd hans úr helvitis kvolum.²

*

Frá Antonio.

20 Antonius hinn mildi ok synir hans Aurelius ok Lucius váru konungar II ár ok xx ok III mánaði. Hann var qrr ok ódrápgjarn. Um hans daga varð hallæri mikit, svá at Rómverjar vildu hann grjóti berja ok létu at batna mundi, ef hann væri 25 dreppinn, en annarr til konungs tekinn. Hann bað sér fresta ok taldi um, at annars mundi at gjalda, ok hurfu þeir af þessu óráði; en hann lét øngvan mann drepa fyrir þetta. Hann gerði øngvan ófrið kristnum mónum. Í þann tima vitraði guðs eng-

¹ Arne Magnusson har på en i AM. 730, 4to indlagt seddel gjort udregningen $6575 \div 5199 = 1376$, som betegner forfatterens levetid. ² Sml. Veraldar saga, 44 Prever s. 92.

ill Hermes biskupi, at dróttinsdag skyldi páskadagr vera. Antonius varð sóttdauðr. Siðan setti Victor prestr páskahald, svá sem ávalt hefir verit haldit siðan. Philipus ok Philipus son hans þeir tóku báðir við réttri trú, ok hófðu öngvir keisarar 5 fyrr við trú tekit, þá kristnaði Origenis prestr. Hann var svá mikill kenninga-maðr, at Jeronimus prestr hafði lesit v þúsundir bóka þeira, er Origenis hafði gert; en hann viltiz at lokum i skilningi, ok er ekki víst kallat, hversu honum mun 10 hlitt hafa til hjálpar. Þat er sagt fra Philipo hinum yngra, at bess gerðiz ekki, at hann hlægi þá heldr en áðr. Þá báða lét vega Decius, fyrir þat er þeir váru kristnir.¹

*

Frá Theodosio unga.

15

Theodosius enn ungi, son Arcadii², var keisari vi ár ok xx³. Hann var sagðr svá mikill afburðarmaðr, at engi maðr mátti jafnaz við hann. Hann var svá vitr ok réttorðr, at jafnt var virð tilsogn hans, sem þá er maðr hafði reynt áðr alt 20 þat, er hann sagði. Um fram aðra menn mátti hann mikil við kulda ok hita; hann fastaði hvern 25 miðvikudag ok föstudag, svá sem hann væri einn munkr. Svá var hann lærðr vel, at sú bók var engi, at eigi þótti hann glöggvast skilja kunna. Engi hófðingi var honum jafnmildr, svá jafn-þolinmóðr eðr jafn-óhefnisamr meingerða. Spurðr var hann af riddurum sinum, hví hann vildi eigi menn drepa láta, en hann svaraði svá: „Ek vildi gjarna hálfu heldr,“ sagði hann, „bæta lif manna heldr 30 en fara því.“ Menn sá hann aldri reiðan ok aldri

¹ Sml. Veraldar saga, 44 Prøver s. 92—93. ² Archadis S. ³ II ár ok XL riktig Veraldar saga, 44 Prøver s. 97.

hryggvan. Hann virði menn mest at ráðvendi. Hann hafði hárklæði hart næst sér. Hann varð sóttdauðr ok harmaðr meir en aðrir menn. Á hans dögum andaðiz Augustinus biskup, dýrligr kenni-
5 maðr úti Affrica. En Eudoxia, kona Theodosi, færði helgan dóm Stephani til Rómaborgar, ok er hann þar nú síðan gófsgaðr í kirkju heilags Laurentii.¹

*

Af Justiniano keisara.

10 Justinianus hinn mikli lét gera í Miklagarði Krists-musteri, þat er á grísku heitir Agiosophia, en vér kóllum Ægisif, ok er þat hús bezt í heimi ok mest, svá at menn viti.²

*

Af Constantino.

15 Tiberius Constantinus hafði ríki vii ár. Hann var maðr svá qrr við volaða menn ok stoðarlausa, at hann hafði við þá miðlat qll auðæfi þau, er enir fyrri keisarar hófðu safnat, ok þá er Sophia drottning taldi at við hann um örleik hans, svar-
20 aði hann svá: „Verði eigi þat,“ sagði hann, „at gull eðr annat fé liggi ónýtt, en þurfamaðrinn missi; heldr vil ek missa fjár hér ok hafa aunnars heims, en hafa hér ok missa þar.“ Á hans dögum var Gregorius, sendimaðr Pelagius, í Miklagarði ok 25 hafði mikil metorð af Tiberio ok af qllum góðum

¹ På setti Victori(u)s at ráði Hilarius påfa páskalaaldartal, þat verða ár v hundruð ok xx tilf. her S, men har det tillige efter Leo den yngre, Veraldar saga s. 97₂₇, hvor dog intet tilsvarende findes. Den forudgående periode Á hans dögum —Laurentii genkommer på det til Ver. s. 97₁₈₋₂₅ svarende sted.

² Stykket svarer til Veraldar saga, 44 Prøver s. 98₂₂₋₂₅, men er udeladt på det tilsvarende sted i S.

mönnum. Þá skýrði hann bók Jób, svá sem Leander biskup bað hann.¹

Mauricius keisari var xxi ár. Hann var ríkr maðr ok ekki vinsæll, fyrir því at hann var maðr 25 v fégjarn úr hófi, en þó var margt vel um hann annat. Um hans daga tók Cajanus Navara konungr fjolda manna at herfangi; hann bauð at gjalda mann fyrir pening i skatt, en Mauricius neitti því. Þá bauð Cajanus, at hann leysti þá út, svá at einn peningr væri fyrir níu menn, hann vildi 10 eigi þat. Þá reiddiz Cajanus ok lét drepa margar þúsundir hertekins lýðs, en af þessu varð keisarinn óvinsæll mjök. Siðar mjök miklu dreymdi keisarann, at hann þóttiz standa fyrir likneski því, er Kristr var píndr. Þat mælti við hann: „Hvárt 15 viltu gjöld taka þessa heims eðr annars?“ Hann þóttiz svara: „Dróttinn, unnandi manna ok rétt-dæmr dómandi, vist heldr hér.“ Þá mælti róðan: „Seljið hann ok Constantiano konu hans, frændr hans ok sonu i vald Fócas riddara.“ En eptir 20 draum þenna efldiz á móti honum grimmr riddari hans, sá er Fócas hét; sá gat tekit keisarann höndum ok sonu hans fimm, ok lét hann þá hoggva alla fyrir augum honum. En keisarinn mælti svá, þá er hvern þeira var hoggvinn: 25 „Dróttinn, þú ert réttlátr, ok réttir eru dómar þínir.“ Siðan var hann sjálfr meiddr ok hoggvinn siðan. Eptir þat lét Fócas bana bæði konu hans ok dælrum þemr ok systur ok flestu frændliði hans. Á hans² dógum tók Gregorius páfadóm; 30

¹ Sml. Veraldar saga, 44 Prøver s. 99; stykkerne 14²⁸—15² og 15³⁰—16⁶ forekommer tillige på de tilsvarende steder i S. Det følgende stykke om Fócas (Veraldar saga 99_{15—25}) er ude-ladt på det tilsvarende sted i S, hvis historiske uddrag her ender. Sml. nærv. udg. s. 21¹⁷. ² D. v. s. Mauricii, sál. Veraldar saga.

hann sendi Augustinus biskup til Englands, er kristnaði mestan hlut þess lands; tók Eðelbrigt konungr við trú ok alt hans riki. Hafði Aug[us]tinus biskupsstól i Cantarabyrgi, þar sem nú hvílir 5 hinn helgi Thómas erkibiskup. Á dögum Gregori gerði Agilulfus¹ Langbarða konungr með vandræði Rómverjuni, áðr Theodolinda² kona hans bað hann afláta; henni sendi Gregorius bók þá, er hann gerði ok Dialogus heitir. Fócas var keisari 10 VIII ár; hann gaf Bonifacio páfa blóthús þat, er 26 r Pantheon hét; þat hreinsaði hann frá blótum ok gerði at Mariu kirkju ok allra heilagra, þaðan af hófz allra heilagra messu hald. Í þann tíma herjaði Kosdróe konungr á Jórsala land; hann tók 15 kross hinn helga í brott úr Jerusalem ok gerði þar margt ilt. Fócas var í eldi brendr at alþýðu vilja. Heraclius var keisari VI ok XX ár³, hann vá sigr á her Kosdróe ok drap hann sjálfan. Siðan færði hann kross dróttins í Jerusalem, ok er það- 20 an af haldin krossmassa á haust, á þeim degi, er krossinn helgi kom í Jerusalem.⁴

*

Af IIII erkibiskupum—enn fjórði patriarkastóll er i Miklagarði.

Stammer fra C, hvor stykket genfindes bl. 3 r. Svarer også — med en enkelt afgivelse — til 44 Prøver s. 106₁₀₋₁₉, slutningen af stykket Kennemannsskapr.

*

Af Jósúe hóföingja. Sú jartegn gerðiz—Saul 25 var konungr XX vetr. En þessi tiðindi gérðuz á þriðja aldri heims.

¹ Aguilfus S. ² Theodelinda S. ³ xxxi richtig Ver-
aldar saga. ⁴ Sml. Veraldar saga s. 99.

*Stemmer med Veraldar saga, 44 Prøver s. 78₁₀—79₂₀, hvor
dog sidste sætning mangler. Derefter følger:*

Um merkingar þessarra hluta.

27 r Orkin sú, er helgir dómar Gyðinga váru hirðir i, merkir dróttin várn, er allar manndýrðir hefir i sínu brjósti. Eiormr så, er i tré hekk, en hverr varð heill, er til leit, merkir Jesum Christum 5 hanganda á krossinum, er græðir qll sár anda várra, ef vér rennum hugskotsaugum várum til pislar hans. En þat er veggir Jericho fellu fyrir herópi ok hornblæstri Gyðinga, merkir þat, at alt traust ok afli heiðinnar þjóðar fell niðr fyrir hljómi 10 heilagra kenninga. Reyfi þat, er Gedeon lagði í laukagarðinn, er døgg var á reyfinu, en garðrinn allr þurr hjá, [enn odru sinne var reyfit eitt þurt, enn dog .. allan gardinn hia¹, merkir þat, at misk-
27 v unnar-døgg guðs fell á Gyðinga-lýð fyrst, er reyfit 15 merkir, en qll heimsbygð qnnur var án þá miskunn; en síðan tóku þjóðir allar aðrar, er laukagarðinn merkja, við þeiri miskunnar-døgg, er Gyðinga-lýðr misti. En i því er Gedeon vann sigr á fjándum sinum með hornblæstri sinna manna ok 20 með ljósum þeim, er huld hófðu verit með leirkrukum², en síðan tók[u] at skina, er leirkrukkurnar³ váru af brotnar, er þat markat, at guð vægi sigr á óvinum sinum með hljómi kenninga heilagra manna, er hornblasturinn merkir⁴, þá er líkamir 25 þeira váru lamdir, er leirkrukkur⁵ merkja, ok bjartar giorast⁶ jartegnir þeira, er ljósin merkja, þau er skina. Samson merkir Jesum Christum i

¹ [enn—hia H; udel. S. ² -klukkum S; -kerum H; sml. Veraldar saga, 44 Prøver s. 79. ³ -klukkurnar S; -kerin H; sml. Veraldar saga. ⁴ hornbl. m. sál. H; ljóskegin merkja S. ⁵ -klukkur S; -kerin H; sml. Veraldar saga. ⁶ giorast H; udel. S.

þrekvirki því, er hann braut borgar¹ hliðs umbún-
ing, er hann gekk á fjall upp, því at dröttinn várr
braut helvitis byrgi ok sté sidan² upp til himins.³

*

¹ borgar H; udel. S. ² sidan H; udel. S. ³ Oven-
anførte varianter fra H er tagne fra Stockholms-membranen
9, 4to, som bl. 57 v—66 indeholder en i øvrigt med 44 Pro-
ver stemmende Veraldar saga, men som efter verdensaldrene
I—III. etas desuden har en allegorisk udlægning. Slutningen
af den efter III. etas følgende allegori svarer til det ovenan-
førte i S forekommende stykke, som i nærværende udg. er be-
rigitet efter H. Den i H forangående del af allegorien (som
begynder defekt, idet et blad mellem bl. 60 og 61 mangler, og
som på flere steder er beskadiget eller ulæselig) gives her: ... i
þessum heime. Stolpi sa, er leid-bei(n)di Gydingum i sky-
liki um daga, enn i eldz liki um nætur, merkir Iesum
Christum, er leidbeinir sinum [monnum] til paradisar vistar
oc er ogurligur svo sem elldurinn vondum monnum, er nott-
in merkir, enn blidur ok þec[kilig]jur svo sem biart sk[in]
vinum sinum, er dagurinn merckir. Vatn þat, er ur steinum
rann, þa er Moyses laust vendi sinum a, merkir tar þau, er
[opt] renna ur haur(du) [hi]artta, þa er þat er adur vid komit
af aminningu [kros] Christz, er (vo)ndur Mo(y)si merkir. Manna
... ingar hofdu at fædslu ok k... svo hvorium i munni ...
merkir hok-mal heilog, er andir vorar fædast [af] ok er ur
himne komin svo sem [m]anna var. I þeim finnast dæmi ...
ra manndyrda avallt s[em] hinn er mest til lundadur (er)
[b]ækurnar les. Tiald þat, er Gudi var ... [g]jort med oll[um]
... simum þeim er þar fylgdu, merkir almennsili]ga kristui
vora med ollum þeim greinum, er eru a m[annd]yrdu v ..
odar. Vefir þeir enu fogru, [er] tialldat var innann tialdit,
m[erkia] þa christni, er sit[ia] i skioli kristninnar ok hafa sitt
skap eigi vid vedur um vandrædi alpydunnar, ok verdur af
því at-ferd þeira gladfogur. Enn vadmal ok giærur þær, er
tialldit var pakit med, m[erkir] þa menn, er sitia firir agangi
alpydu ok taka svo vid vandrædum manna, sem vadmalin
toku vid molldryki ok vid skurum ok skine. Orkinn etc. —
At disse allegoriske udlægninger er af betydelig alde, viser det
gamle Veraldar saga fragment AM. 655 VII—VIII, 4to (c.
1200), som indeholder begyndelsen af allegorien til III. etas,
mærlig nok netop indtil hvor H begynder (se G. Morgen-
stern, Arnamagnæanische Fragmente, Leipzig & Kopenhagen)

Af Davið. Enn fjórði aldr heims hefz—En þar lyktaz hinn fjórði aldr heims.

1893, s. 42—44). — Nedenstående aftrykkes efter H allegorierne til I. og II. etas. [H]ingat til tekur enn fyrsti alldur heims þessa, er þessar iarteignir fylgia þeim tidindum, er hier eru told, sem ec mun nu tina. Dagur sex þeir, er Gud greindi oc skapadi alla skepnu sina, merkir sex alldra heims þessa, aa þeim er allir Guds vinir skulu vinna ok fremia god verck. Enn dagur enn sioundi, sa er Gud blezadi ok helgadi ok hvildist eptir verck sin, iarteignir hvílld þa, er vier skulum taka i odrum heime eptir erfide þessa heims, þa er Gud helgar ok blezar alla sina þiod i hvíld eilifre. Brunnur sa, er upp sprettur i paradis, merckir himna speki; enn ar þær III, er þadan falla, merckia gudzspialla bækur III, þær er græda hiorttu vor til avaxta godra vercka. Lifs tre þat, er dyrligast var allra tria i paradis, merckir Iesum Christum, er itarligri ok dyrligri er enn adrir helgir menn. Enn i því er Adam sofnadi ok var sidan kona saminn ur rifi því, er tekit var (ur) [s]ídu hans sofanda, er su iartegn, at ur sidu sari drottins vors var heilog chrisni saminn, er brudur Christz er kollud, [svo sem] hann var andadur aa krossinum. Abel sonur Adams merkir i grandleysi sinu Christ sjalfan, enn Chain aufundar fullur merkir illzku Gydinga. Vig Abels iarteignir pisl drottins vors, enn iordinn, su er drack blod Abels, merkir christna þiod, er dreckur blod Christs. (Bl. 58 v —59 r). — II. etas: [E]nn þessar iardteignir eru folgnar i þessum tidindum. At Noe merckir Iesum Christum, enn orkinn med farmi sinum ok vexti merckir almenniliga christni med ollum greinum [þeim], er a kristnинne eru, bædi i manndadum ok i idnum. Orkin var vid ok rum nedanverd, þar er dyr [b]ygdu, syfir því at kristninn er rumlagid at tali galausra manna, en þrong ok famenn at godum monnum. Hrafn sa, er villtist fra orkinne, merkir þat mannfolk, er villtist fra samveldi kristninnar i osidum ok truleysi. Dufa su, er vidsmiors vidar kvist bar i orkina at aptne dags, merkir miskunn heilax anda, er i dufu liki syndist yfir drottni vorum vid Iordan um alla heimstoduna. Lauf þat ed græna, er a kvistinum var, merkir fagrar giptir heilags anda. Flodit merkir skirnar vatnit, er svo þvar alla kristnina, sem flodit þvo orkina. Kyqvendi þau ok mannkyn þat, er forst i flodinu, merkir syndir þær, er af oss deyia i skirninne. Regnbogin, er bædi hefir a sier sævar lit ok eldz, minn[ir]

Svarer til Veraldar saga, 44 Prøver s. 79_{so}—82_{st}. Deraf følger i S nedenstående allegoriske udlægning, som har en parallel i Stockholms-membranen H.

Merkingar heilagar hér af.

Davið konungr jartegnir Christ í litillæti sinu 29 r
ok þolinmæði þeiri, er hann hafði við Saul konung. En Saul jartegnir i qfund-semi¹ sinni ok i
5 óþokka við Davið fjándskap Gyðinga við dróttin
várn. En i því er ríki Sauls konungs eyddiz, en Da-
viðs ríki óx ok þróaðiz, er þat merkt i því, at veldi
Gyðinga hefir þrotnat, en veldi dróttins vårs ok 29 v
[kristinna manna²] hefir vaxit. Salomon, er spak-
astr maðr var alinn, ok þýðiz nafn hans friðsamr,
merkir Jesum Christum, er frið eilifan gefr qllum
sinum vinum, ok kirkja sú, er hann lét gera til
dýrðar guði, merkir almenniliga kristni våra, en³
gullit merkir, þat er hún var þakin qll innan

oss a] ... þa tvenna, er onnur lystist i flodinu, enn onnur
mun lysazt i elldi þeim, er ganga mun yfir [þenna heim] aa
doms deigi. Enn i því er Noe vard vindruckinn ok sofandi ok
la ber i tialdbud sinne, ok i [vid]life sona hans vid hann, þar
er su jarteign i, at Noe merckir yfirboda kristinna, enn
synir hans undir-menn þeira. Vindryckia su, er Noe sofnade
af ok vard ber sidan, merckir vannstilling munada þeira, er
stiornar-menn sofna af fra þeim athuga, er þeir þurfu at
hafa um sig og um adra menn. Lidir Noa skammsamligir,
er berir urdu, merkia okynne þeira audsæ. Cham sonur
hans, er hlo at faudur sinum ok sagdi brædrum sinum fra,
merkir þa menn, er hlæia at okynnum yfirboda sinna ok
gjora at undre þo. Sem ok Iaphet synir hans, er huldur
skemdar lidu fodur sins ok snelu fra medan andlitum sinum,
þeir merkia þa menn, er nidur drepa okynnum foradz
manna sinna ok horfa þo fra at hvorut, þviat þeir sam-
þyckasti eigi vid syndir þeira. (Bl. 59 v.) ¹-semi tilf. H.
² [kr. m. H; kristnina merkir S. ³ en H; er S.

7. er þat] þau eru H. 12. vinum] monnum H. gera]
smiða H.

veggja með¹, ást þá, er guð birtir brjóst sinna manna með; en steinarnir hvitir, er útan mátti á sjá, merkja styrkleik góðra verka guðs vina, ok heldr svá upp hverr² annars kosti til þrifa, sem steinninn heldr upp annarr qðrum i steinveggin- 5 um; en lim, er saman heldr steinunum ok festir allan vegginn, merkir ástúð þá, er saman tengir alla atferð góðra manna ok styrkir þá til allra þrifa. Vetr vii ok mánaðir vii, er kirkjan var smiðuð á, merkir þessa heims æfi, þá er kristnin 10 tekr vøxt ok þroska sinn ok fjölmenniz, en sú æfi liðr fram a vii dögum viku hvernarr; en vetr hinn átti, sá er vigð var kirkjan á ok guði helguð, merkir upprisu-daginn sjálfan, þann er qll kristnin tekr eilifa helgan i himnum af guði. Helias spå- 15 maðr merkir í upp-numningu³ sinni uppstigning dröttins vårs til himna.

*

Af vta aldri heims. Sá er taliðr—Eptir Júdas váru bræðr hans Símon ok Jónathan.

Svarer til Veraldar saga, 44 Prøver s. 82₂₈—85₂₆. Deretter følger i S, med parallel i H, nedenstående allegoriske ud-lægning.

31 v En þessar jartegnir fylgja þessum tiðindum. 20 Jerusalem merkir kristni våra almenniliga. En Nabugudonosor merkir fjándann sjálfan. Hernaðr sá, er Nabugudonosor herjaði á Jerusalem, merkir þat, er fjándinn herjar menn úr kristninni ok leið- ir i synda lif þat, er Babilon merkir, af því at 25 Babilon þýðiz skemd. En þat er þeir koma apr til Jerusalem með forráði ok umsýslu kennimanns gófugs, þess er Jesus hét, merkir þat, at menn leið- réttaz af synda lifi ok hverfa apr til samveldis krist-

¹ merkir tilf. S. ² guðs vina tilf. S. ³ .stigningu S.

innar þjóðar með iðran afgerða ok yfirbót undir trausti ok forræði Jesus [drottins vors¹, ens gófoga-
sta kennimanns.

*

Belus hét konungr í útlöndum—Henni sendi
5 Gregorius bók þá, er hann gerði ok Dialogus heitir.

Svarer til Veraldar saga, 44 Prøver s. 85₂₇—99₁₅, dog med en lakune for Ver. saga s. 90₂₅—97₆. Nogle afvigelser forekommer, af hvilke mærkes:

Ver. 87, Palamedes] er þá var kallaðr konungr þeira tilf. S.

Ver. 88_{4—10} Þá réð Romulus—ofmetnaðar] Eptir Askaneum réð Silvius xxix ár. Af hans nafni hétu Silví allir þeir konungar, er eptir hann váru, Eneas Silvius xxx ok i ár, Latinus Silvius L ára, Alba Silvius xxxix ár — í þann tima réð Salomon enn spaki fyrir Gyðingum —, Egiptus Silvius xxviii ár, Capis Silvius xxviii ár, Carpentus Silvius xiii ár, Tiberius Silvius viii ár — hann druknaði í á þeiri, er síðan er kölluð Tibur ok fellr í gegnum Rómaborg —, Agrippa Silvius xl ára, Amulius² Silvius xxx ára — hann drap elding —, Aventinus Silvius xxxvii ár, Procas Silvius xxiii ár, Amulius Silvius xliii ár. Multor, bróðir Amulius, átti dóttur, hún hét Rea, hún var móðir þeira Remus ok Romulus. Þeir létu gera borg mikla, en er hún var ger, þá urðu þeir eigi ásáttir, hvat borgin skyldi heita, ok vildi hvárr láta draga af sínu nafni, því at sá þóttiz ágætit af hafa, er hún væri við kend. Ætluðu síðan til bardaga sín á milli. Þá sendir Romulus Fabium hertuga sinn til bróður síns, ok gat hann véltan Remum ok drepit, en Romulus lét borgina kalla af sínu nafni Romam³. Hét alt þangat til Albania ríki, en síðan hét Rómverja ríki. Romulus var konungr xxxviii ár, honum varð elding at bana. Í þann tima réð Ezechias fyrir Gyðinga landi. Numa Pompilius⁴ xl ok eitt ár; hann fann íþróttir til fjólkynge, ok hanu setti mórg blót, þau er Rómverjar heldu lengi síðan, ok varð sóttdauðr. Tullius Hostilius xxxii ár, hann drap elding. Ancus Marcius xxiii ár, hann varð sóttdauðr. Tarqvinius Priscus⁵ xxxviii ár, hann var yeginn. Servius⁶ Tullius xxxiii ár, hann drap Tarqvinius⁷ hinn drambláti ok var síðan konungr xxv ár; hann

¹ drottins vors tilf. H. ² Aremulius S. ³ Rómani S.
⁴ Pompilus S. ⁵ priareus S. ⁶ Servilius S. ⁷ Tarqvinus S

ráku þeir af ríki Rómverja hóföingjar Brutus ok Tarqvinius, því at þeir boldu eigi dramb hans ok ilsku S.

Ver. 88₁₁, kallaðir] þat eru ræðismenn at váru málí *tilf.* S.

— —₁₃, Rómverjum] Á þeira dögum óx mest Rómaborgar ríki *tilf.* S.

Ver. 88₁₄ Saxa] ok við Frakka *tilf.* S.

— 89₁₆ Antonius] er verit hafði meistari riddara undir Julio *tilf.* S.

Ver. 89₂₆ Sextilis] Af honum heitir hvern yfirkonungr Augustus *tilf.* S.

Ver. 90₁, borinn] Augustus var vinsæll maðr ok síðsamr at ɔllu, nema hann var kvennamaðr mikill. Hann refsæði ósiðu ok bannaði qðrum mjök kvenna ósiðu; hann létt setja Ovidium i útlegð, fyrir þat er hann hafði gert inn bækr til þess at kenna ósiðu um kvenna hagi *tilf.* S.

Ver. 90₂₋₃ i Bedleem] hin helgu S.

— 97₁₇₋₁₈ frumváttis J. C.] hins fyrsta djákns S.

— —₁₉ presti] ok hann sagði síðan sjálfur *tilf.* S.

— —₂₀ ok Faustinianus] ok Valentinianus S.

— 98₄ mónnum] hann laust elding til bana *tilf.* S.

— 99₂₅-103₉, Heracleonas—En því næst Friðrekr. *Her-*
til intet tilsvarende S.

*

Um nöfn austrvegs konunga.

38 r Signaðir austrvegs konungar heita svá eignarnöfnum á ebreska tungu eðr at ebresku málí: fyrsti Damaskus, annarr Amethus, þriði Apollius. En á grisku heita þeir svá: Galgalath, Malasath, 5 Serachim. En á tungu heiðinna þjóða kallaz fyrsti Gespar, annarr Balthasar, þriði Melchior. Þessir blessaðir konungar með guðs vilja eru svá langt komnir í norðralfuna, at þeir liggja í Kolni, þat er í Saxlandi. Svá er ok dýrðligr þeira dauði, 10 at þeir liggja með heilu¹ líki, guði til lofs.²

*

¹ leylu S. ² Parallel hertil findes i B (s. 100): Naufn austrvegs konga. Aa grízku Galgalat, Magalat, Garatin; aa ebresku Appellitis, Amener, Damasus; a latino Ballthaser, Iaspas, Melchior, hvormed kan sammenlignes tilsvarende i V (bl. 17 r)

Ein sjón.

Nærri þessum tíma (segir Rimbeglu smiður)¹ 38 v
 sýndiz einum einsetumanni, at Þiðrekr konungr
 væri leiddr berfættr af Jóni páfa ok Symaco patri-
 tio eptir sinn dauða ok kastaðr i eld at bundnum
 hǫndum ok fótum í þá ey, er kallaz insula Vul-
 cani². Segir ok Gregorius páfi, at hann hefði bana-
 veitt þeim báðum, sem hann leiddu til kvalastaða.

*

Eptir andlát eins riks manns—at þar er hjarta
 10 manns, sem féhirðslan er.

Stammer fra AM. 764, 4to (bl. 31 v).

og AM. 350, folio (bl. 148 vb). I E (de to blade AM. 736 I,
 4to), hvis örвige indhold tidligere er benyttet, står i nedre mar-
 gen bl. 1 r med overordenlig fin, nu til dels ulæselig skrift: ...
 [kaspar. anar] Melkiar þessir þrir visinda men voro þeir
 þrir konungar [er foro] af avstyr landi oc færþv gvdí drottini
 vorum fornir en þrettanda dag iola. Segia svmir [hann veri
 en] vii. dag [fra því at] dominus var borinn hingat i heim
 til lavsnar [f... kyni] en svmir seigia at þat veri vii [man-
 vdvm] ... xiii davgum. ¹ Således i parentes tilf. S. ² Nul-
 cuni S.

2

BLANDINGER

FRA HÅNDSKRIFTERNE

B, C, D, F, G, H, J, K, M, S, T, V (& 350)

HÅNDSKRIFTBETEGNELSE.

B = AM. 624, 4to.
C = AM. 415, 4to.
D = AM. 732 b, 4to.
F = AM. 786 II, 4to.
G = Gml. kgl. sml. 1812, 4to.
H = AM. 685 d, 4to.
J = AM. 696 II, 4to.
K = AM. 736 III, 4to.
M = AM. 431, 12mo.
[S = AM. 731, 4to.]
T = AM. 435, 12mo.
V = AM. 461, 12mo.
(AM. 350, folio.)

B.

103 Austrætt iarteignir vor, enn þad er bernzku alldur manz. Sudur iarteignir summar, enn þad mid-alldur. Vestur iarteignir haust, enn þad er enn efre alldur. Nordur iarteignir vetur, en þad er elli.¹ Sol ok tungl ok agiætis stiornur v, Saturnus, Iupiter, 5 Mars, Venus, Mercurius iarteigna augo manz ok eyro, nasir ok munn. Madr hefir af allre skepno nockut, sem Gregorius pape ritade: *Omnis creaturæ*² aliquit 104 habet homo. Þad mego vier skilia, att svo sem augo lysa líjkama manz, medan hann lifir, svo lysa himin-tungl heim penna, medan sia verold stendr.

Terra frigida, arida; aqua frigidæ, calida³; aer humidus⁴, calidus, ignis aridus, calidus. Luna primo celo collocata zodiacum xxvii diebus, octo horis pergit. Mercurius secundo celo collocatus zodi- 15 acum trecentis ix diebus percurrit. Venus tertio celo collocatus zodiacum trecentis triginta ix diebus percurrit. Sol quarto celo collocatus zodiacum trecentis sexaginta quinque diebus sex horis peragratis. Mars quinto celo collocatus zodiacum duobus 20 annis perambulat. Iupiter sexto celo collocatus zodiacum duodecim annis perficit. Saturnus septimo celo collocatus zodiacum triginta annis perlustrat. Sol fylgir stiorno marke eino xxx daga ok xxx natta 25 ok stundir x ok halfa stund. Tungl fylgir stiorno

¹ Austrætt—elli. *Hertil parallel i Alfræði I*, s. 45. ² crea-tura B. ³ frigidus, calidus B. ⁴ homidus B.

marke eino daga vii ok xx ok nætr vii ok xx, vi
stundir ok atta hlut stundar¹ att auk.

*

Nu med því att pier kennit ecki stiornurnar,
hvar þær standa i loptino, þar fyri kunne pier
ecki att merkia, hvat þær gera. Þær hafa storan
kraft ok hlaupa bædi dag ok nott. Þar um hefir
gud drottin sett þeim þann ostaudugleik, att þær
skulu iafnan hlaupa ok vinna hier med upp iord-
inna, ok petta er þó okunnigt maurgum þeim, er
10 vel eru boklærdir æ latino. Hier med merkiz,
hversu att gud hefir sett sijna umbodsmenn, er
mijn ræda var af. Svo skulu pier vita sannliga, 105
att þad allt bædi illt ok gott, er skier i veroldine,
lucku ok olucku, þad kemur af stiornunnar natt-
15 uro. Þó skal madr lofa gud, er hefir allt giort
bædi lifanda ok dautt. I ollom þjngum synir hann
sinn mætt. Þad megum vier enn profa i ollom
þjngum, i laufum, i grausum, i steinum ok i bein-
um, i fuglum ok i dyrum, þau gud hefir gert med
20 sinne makt, ok oll þjng eru undir natturo manz-
ins ok undir stiornunnar gangi, þa² gerir sina
natturu eftir þeira natturo. Mannenn þverr ok vex,
þad þikir maurgum storundur. Þad gerir natturan
ok stiornunnar kraftur eftir guds bodordi, sem
25 gerir allt eftir sijnum vilia. Hann mæ lata standa
stiornunnar kyrrar ok solina lata standa kyrra ok
lata ecki hræraz ne ganga. Hann ma boda stiorn-
unni gera sinn eigen vilia bædi ganga ok standa.
Þær eru fim stiornr, er vel gera til vors lifernis.
30 Þær gera oss vijsdoom ok magt, sido ok natturo,
sem ek mun hier læra ydur. Ek vil nu nefna þær
sierliga fyri ydur. Mánnen situr næst oss af ollom

¹ stunda B. ² þa sál. B!

þessum vii stiornum, ok þo seigia oss bækr svo,
 att hann stendr xv þusund alna hætt ok cccc ok
 xv milr. Svo hefir gud med sijnum nædum skipat.
 enn þar yfir stendur Mercurius xv hundrot ok lx
 ok iii mijlr. Þar uppi yfir stendur Venus svo 5
 miklo hærra sem Merkurius er yfir mænan. Þar
 yfir stendur solinn iii þusundir ok xx þusundir iii
 c ok xx milr. Þar yfir stendur enn fimta stiarna,
 106 hun heitir Mars, hun er yfir solunne svo sem
 meistarar kunno merkia xv þusund vii c ok l 10
 mijlr. Þar yfir stendr hin goda Iupiter. Hun er
 yfir Mars vii þusund viii c lxxx ok v mijlr. Þar
 yfir stendr Saturnus svo hætt, su ongva makt hefir
 eda dygd i sier, þusund mijlr. Þa er saman talit
 fra iardriki ok til reidarrinnar hundrad þusund ok 15
 x þusundir cc ok l milr. Svo hafa meistarar
 fundit, ath hinn hæsta stiarna heitir Saturnus, hun
 byr i hæsta huse; þann sama stiarna er hætt upp-
 sett, því gengr hun i himens hrинг xxx ærum
 kriنج; hun er¹ blæ sem gamallt iarn, þad taknar, 20
 ath hun er kaulld; þad er hennar edli ok velldr,
 att hun burrkar alla vaukvo ok vætu; hun er stor
 ok vijd ok fyri kemur maurgo því, er ske mætti.
 Aunnr stiarna er Iupiter. Hun er micit betri. Hun
 stendr oss nær. Hun er ærlig ok god, hun hefir 25
 rauskvann gang. Hun gengr um heimen xx år.
 Pridia er Mars, hun er kend fyri annfulann skælk,
 hun geingur um heimen halft annat år. Hier fylg-
 ir þann fiorda, þad er solin. Hvad hun kann att
 gera, þad hafi pier heyrt, att hun fer² i burt ok 30
 aftur i sama stad æ einu ære. Þann³ fimta stiarna
 heitir Venus, hun stendr næst nedan att solinne,
 hun gengr um heimen ccc daga; hun saman kem-

¹ er udel. B.² fr. B.³ þann sål. B!

ur hiarta til elskuga. Pann¹ sietta heitir Mercurius; af henne talade meistare Allabinus þad, att hun er god ok væn. Hun går um heimsins hring
 III daga ok XL. Hun gefur vijsdom ok bijhendilige-
 5 heit. Pann¹ VII. er mænen, þann stundum sier
 enn aa himninum, enn stundum ecki. Hann gengr
 um heimen VIII d(aga) ok XX. Þesse stiarna gerir ¹⁰⁷
 þad, ath mann skal vijda fara ok marga stadi
 sækia. Nu skal seigia ydr fra, hversu dagur er
 10 nefndr af stiornunne. Hverr dagur, hvort hann er
 stockottur eda langur, þa hefir hann XII stundir,
 enn adrar XII stundir nottin; þvi hafva þau bædi
 saman IIII stundir ok XX. Svo hefir iafnan ein
 15 stiarnann hveria stund. Pann¹ fyrsta stund aa
 sunnodagin hann heyrir solunnne til, ok þa adra²
 stund hefir Venus, þa III. hefir Mercurius³, þa IIII.
 hefir mænen, hina V. hefir hin reida⁴ Saturnus,
 pann¹ VI. Iupiter, enn⁵ VII. Mars, þa hefir solenn
 pann¹ ættu, þann¹ IX. Venus, X. Mercurius, XI
 20 manenn, þann er alldri plagar ber att vera.
 Hinn⁶ XII. hefir Saturnus [þau sannindi VII⁷], att
 dagurinn hefir XII stundir, ok hefir her fyrstu
 stund Iupiter, adra Mars, þridio solin, fiordu Ven-
 us, V. Mercurius, VI. mænenn, VII. Saturnus, þa
 25 enu VIII. Iupiter, IX. Mars, X. hefir solinn, XI. hefir
 Venus, XII. hefir Mercurius. Nu er nattin forgeing-
 in, enn dagr komin, ok heitir mænadagr. Fyri þvi
 heitir hann mænadagur⁸, þvi hann heitir mæne,
 ok hans fyrsta stund heyrir mænan til. Ok þad
 30 maa vel merkia, sa, er vel kann telia stundirnar,

¹ þann säl. B! En parallel til Pann 30¹⁴—borinn 34⁶
 frembyder fragmentet F (se det ff.). ² ædral B! ³ M. h. B!
⁴ reida säl. B (sml. goda 29¹¹). ⁵ enn säl. B! ⁶ Hinn säl.
 B! ⁷ þau—VII säl. (uforståeligt) B; for þau—hefir¹ (l. 22) har
 AM 189, 8vo Nottin hefir eirnin. ⁸ Fyri—dagur gentaget B.

hann fær skioott forstadit, att allir dagar hafva
 nafn af¹ stiornum. Kunnum vier vel forstanda ok
 merkia, att hversu ein stiarna geingur eftir ann-
 are, þa kunnum vier allar stundir merkia, þær
 sem everduliga skulu koma. Nu hafi þier heyrt.⁶
 hversu stiornunnar ganga. Vil ek seigia ydr eina
 108 stund enn, att ydr sie því betur kunnig sol, Venus,
 Mercurius, mæne, Saturnus. Svo haufum vier rietti-
 liga, att þetta eru iii stundir ok xx utan ef. Þar
 eftir heitir hverr dagur, svo sem madr mæ vel 10
 profa: sunno dagur af solunne, þad er hans riett
 nafn, mæna dagr af mæna, tyrs dagur af Mars.
 midviku dagur af Mercurius, tors dagr af Iupiter,
 fria d(agr) af Venus, laugar d(agr) af Saturno.
 Nu vite þier þeira gang ok staudo. Nu vil ek 15
 giora ydr kunnigt² naturur þær, er stiornur giora
 manneskiunne, ok hvat þær gefa ok gera hennar
 lijfe ok att sidum ok svo manére, hversu hier
 byriar ok seigir. Hvati mann eda son, er getin
 verdr edr fæddr edr fær lijf i solunnar³ stundo, 20
 hvort þad er fyrr eda sijdar, eda hversu her verdr,
 þa vil ek seigia ydr. Solin gerir þad fyrrsta gott.
 att hun gefur honum reisugt kiot ok holld ok blod.
 Hans andlit skal vera breitt ok hvijtt ok miog
 rauft, þar med skal hann vera kendr, hann er 25
 brædur ok reidur, ok i sama stund vill hann rækia
 sijna reide sem ædarnar stijnga hann, þott mann
 geri honum ecki æmoti, hugferdugur ok yfirferdug-
 ur ok modigur ok stolltr, ok hefir margfalligt þykt
 hær a hans augabrun, reisug æyro, hann hefir eigi 30
 alpijngis svart hær, þad er giarna hart ok krusat,
 hann er sterkr, ok fijngur hans ok bein laung,

¹ af senere tilf. over linjen med nedvisningstegn B. ² Her-
efter en udradering (naturv?) B. ³ solunnar sål. B!

bann skal hafa hægann foot; þetta gerir honum solen. Nu skulu þier heyra, hvat maneskian verdr, ef hun er borin eda getin i solunnar¹ stundu, enn annar i Saturnus stund. [Pad er skrifat, hvort þad er dag eda nott, þa hefir manz natturann skrifat² af þessum tveimr, sem svo eru bornir, megu alldri 109 semia i sijna daga alla. Nu vite þier allar sakir, hvor af kemr, att þessi tvau þjng koma saman, att þeir semia ecki kona ok man, er bædi skyldi 10 vera eitt líjf yfir oll þjng; koma þessi tvau saman, pad er þeira oofatium³. Af solinne er nu sagt. Venus gær næst solinne. Ek vil nu fyrir ydur birta, hvat hun gefur manneskiunne ostaudugheit, þo hann mætti elска hæfeskheit. Hann hefir vænt 15 andlit, hann er medal man til vaxtar, ok dreckr giarnan godann dryck, bædi miðr ok víjn, hans andlit er kringlott, hans vangar eru hvijtir ok raudir, hans nasir eru fagrar ok ecki storar, hans augo eru faugur ok væn ok blæ ok klær, ok hans 20 brun med vænum hrijng ero æ hans augum, hann hlær giarna. Pad er hans mesta erfidi ok leggr þar allann vilia til, att hann skule folki vel líjka eda bijhaga; hann verdr galinn fyrir elskuga, þad er hans en mesta nægd, er Venus giorir honum. 25 Hann er sagtmodigur, milldr ok blijdur ok hefir giarna gud fyrir augum sier, friettin ok elskar riettlig heit. Hann er⁴ ok riettliga velskipadr ok skapadur til elskuga. Nu vite þier ok bafit forstadit, hversu Venus-son er skapadr. Mercurius er þann⁵ 30 þridia stiarna, er stendr ecki fiarre Venus. Þann sem þa kemur i veroldina, þa þann⁶ vollduga stundin er, þo skulut þier því trua, att hann er

¹ solunnar sál. B! ² Pad—skrifat sál. B! ³ oofatium sál. B! ⁴ Herefter skapadr udraderet B. ⁵ þann sál. B!

hæfeskr ok hefir reisugt skegg. Hann skal hafa laung bein ok længan hæls ok længa fijngr ok ecki miog svart brunadr, ok vel bognar yfir augum. Hann hefir ecki breitt andlit, hann hefir uppi æ vanganum þykt skiegg, længar nasir ok skarpars 5
 110 tenn; hann er taulaugur ok vijs; hann¹ hefir litla limo ok att aullo vel skapadur, byrr giarnan einnsaman, af því mæ hann ecki heyra þad, sem ecki bijbagar honum. Hann hefir i sijno hofdi vijsheit ok goda sinn, ok um sitt líjf er hann mior. Hann 10 er giarna godhættogur, bijskædin ok nædogur ok hefir gud fyri augum. Hier med er hann volldugur ok vill eigi vita nocors konar fals eda samþyckni, helldur heilrædur. Þann er borin verdr undir Mercurius, enn annar undir Venus, þeir 15 verda sialldan sattir, þo att þeir sie badir saman. Þar eftir kemur mænen, hann er miog merkiandi, þvíat hann gerir allt mest, bædi illt ok gott. Hann gær næst, þegar þann tjjd kemur, att hann er fullr ok vaxandi. Hvart man edr kona, er 20 borin verdr i mæna stundenne, hans andlit skal vera fullt. Hans vangar eru liosir, fagrir ok hvijtir ok raudir, hans haufud er litid, hann hefir i medallagi enni, hans limir eru vel skapadir, ok skipar sig alla vega þar til att hann skule syna þad 25 folki vel vera. Hans augo ero eige alþijngis væn, svart hær, ok annat meiri (!) enn annat, ok þar med skal mann merkia hann. Hans brunir ganga saman i millum augnanna, þar sem þær skylldo skili-az. Hann er nædagligur ok sagtmodigr, hann hefir 30 skianar² tær æ sijnum fotum. Svo er hann skapadur, ef hann er getin eda fæddr i vaxanda tungli. Nu vil ek seigia ydur, hversu sa skal vera skapad-

¹ Gent. B. ² skianar sál. B! skærar 189.

ur, sem fæddur er edur borin verdr, þa er mænen
 minkaz, ok lærir þar fyri eina goda list. Hann
 hefir eitt fullt¹ andlit, þo skal hans andlit vera
 klent af sig; hann skal vera leidiligr ok hinum o-
 5 lijkur, er i vaxanda tungli verdr borinn, hann skal
 hafva hvijtt skegg, ok giarna lætur hann sik til
 folks, ok þo lætur hann sier ecki nægia, att nockr
 styrki hann. Hann skal vera ostaudigur ok fara 111
 um maurg laund. Hann hefir eitt merki med aug-
 10 ad, þar madr mæ kenna hann æ. Þann sem þa
 verdr borin ok annar undir Venus, þeir verda
 alldri sättir, þviad annar seigir ia, þa seigir ann-
 ar nei. Nu vil ek seigia ydr fra Saturno, at hver
 sem þa verdr fæddr eda getin i Saturno stund,
 15 hans skinn er gult, enn hærít svart, þurra hud ok
 harða ok slietta. Hann er medalman, hann er
 giarnann einnsaman, borgar giarnan i vijnkiallara.
 Hans hiarta er fullt med sorg ok illzsku ok svo
 odygdogleik. Hann er mior ok magr, hann er þurr
 20 ok kalldr. Hann verdr gamall. Hann hefir ostod-
 lig²-heit bædi til illz ok gods. Hann hefir smæ
 augo ok stort hofud, hart hær ok krusat, þunt
 skegg æ vannganum ok ecki hart. Hann er illr
 ok otrur, ok gengr iafnan sem hann sie sorgfullr.
 25 Hann er skammfullr ok þeinkir diuft. Hann *vill*³
 ok giarnan stela. Hann kann ok vel leyna. Nu
 vil ek seigia ydur af Iupiter, att þann er borin
 verdr i veroldina i hennar stund, hann skal hafa
 vænt andlit, liost med hvijtt fargan. Hann hefir
 30 vænan munn. Hann hefir væn augo ok klær ok
 þykt hær æ sino skeggi. Hann er trur ok hæg-
 ferdugur ok viliugur til allz gods ok gerir sig
 nædugliga reidan. Hann er ecki brædur. Hann

¹ full B! ² ostodlg B! ³ vill *mgl.* B.

hefir gud fyri augum, ok veit ei, hvort hann er
reindr edr eigi. Reisug klædi elskar hann giarna.
Hann hefir þa dygd, att hann kann vel leyna því,
sem honum er sagt, ok alla sijna sialfs gerninga
gerir hann skialliga. Hann er svo ríkr af viis-
doom, att hann¹ maa ecki vel liuga fyri honum.
Hann hefir ok skottottar nasir. Hann hefir opt
112 eina svarta taunn ok stundum tvær stærri tennur
enn adrar, ok þar med skal hann vera kendr.
Hann er saktmoodigur ok hefir væna sido ok goda. 10
Hann er giarnan myskunsamur. Svo kann Iupiter
ath giora sijnum barni². Nu er Mars stund; hun
geingr næst Iupiter. Hver sem þa verdr fæddr i
verolloldina, hann hefir i sijnum vanga længt kinn-
bein. Hans augo ero lios ok klær, ok rauut α 15
stundum hærít³, ok hans augo ero giarna smæ.
Hann hefir ecki hreint hiarta, því hann vaktar
litid gott. Hann hefir þunt hær α sijno skeggi,
ok i α dra⁴ stadi er hann giarna firi adra menn.
Hann iagar giarna eftir ovinum sinum, þar er 20
hann kænn til, sterkr i arma ok i bein. Hann er
illa lundr ok greypiliga bradr. Hann hefir reikr α
sijnom⁵ fotum. Hann er lios-gediadr ok hefir ecki
breitt enne. Umm eitt þjung er hann miog lofadur,
att hann er milldr ok veltaulogur. Þad er ed 25
bezsta at honum. Þau milldlig-heit, er hann gior-
ir, er meir æskilicg-heit enn riett-heit. Hann er
hægferdugr. Pann sem fæddr er undir Mars, hann
maa ecki semia vith þann, sem undir Iupiter er
borinn; þad sem odrum þikir gott, þad þikir odr- 30
um illt.

*

¹ hann α : madr. ² sijnum barni *sål.* B! ³ hans *tilf.* (*med punktum foran hærít*) B! ⁴ α dra (*sml. s. 30¹⁵*) B! ⁵ sijno B!

Hier hefzst upp ein fra-sogn, er menn hafa til 252 gamans.

Ef þu villt margfrodr vera, þa skaltu giora sem einn lærisveinn giordi vit meistara sinn, þa er honum potti micit undir att nema, ok spurde hann þess sem hann vildi vita: „Dyrdligur meistari minn, lættu pier eigi leidaz att svara optliga um þad, sem ek vil spyria þig.“ Meistare svarar: „Mitt hit sæta barn, spryr þu þerss, er pier er mest forvitne að att vita, enn ek mun fræda þig eftir þeire hyggendi, sem gud hefir gefit mier.“ Discipulus spyr: „Seg þu mier þad fyrst, hvar sat gud, þa er hann skapadi himin ok iord?“ M. svarar: „Ek seigi pier, att hann sat að vængium vindzins.“ 15 Discipulus spyr: „Hverr var fyrstur spæamadr?“ M. s.: „Adam, hann mælti svo, þa er hann sá Evar, þar hun var skaupod, þetta bein er af beinum mijnum ok þetta holld er af mino holldi, því skal hon kerling heita, att hon er af karlinum skaup-20 ud.“ D. s.: „Hve margar ær ero i paradíjso?“ M.¹ svarar: „Fiorar, þær er svo heita Fison, Tigres, Geon, Eyfraten; þær ero svo sem miolk, ok sætara (!) enn hunang eda vijn eda vidsmior.“ D. s.: „Seg mier til landz þess, er alldri skijnn sool að eda 25 tungl ok blæss vindr sky.“ M. s.: „Par er land þad, er Israélis² lydur geingu³ þurrum fotum um rauda haf.“ D. s.: „Hvar er hornstein sá, sa er verkmenn reyndi ok fegri er enn sool?“ M. s.: „Steinn sá er Kristr, hann er fegri enn sool, enn 30 hans verkmenn ero postullar hans.“ D. s.: „Seg mier til þeira xvi steina i heime þessum, enn hliod þeira lofar gud, riettlæti þeira mun eigi prottna att eilifu.“ M. s.: „Peir xvi steinar eru

¹ s. tilf. B. ² israelis B. ³ lydur geingu sál. B.

postular guds med IIII gudspialla monnum.“ D. s.: „Seg mier til þeira annara steina x, er gud lofa, ok þeira riettlæti mun ei þrotna att eilifju.“ M. svarar: „Þau x laga bodord, er gud baud Moysen att hallda ok voro ritin med guds fijngri æ Stein- 5 spiolldum.“ Lærisvein s.: „Hver ero þessi III korn, er bleyta iordina?“ Meistari svarar: „Vatn ok 253 hagl, snior¹ ok daugg.“ L. s.: „Hvert ord mælti gud fyrst?“ M. s.: „Verdi lios.“ D. s.: „Hver gerdi fyrst bok eda stafi?“ M. s.: „Mercurius enn 10 ille.“ L. s.: „Hver eru þau baurn, er dæma faudr sinn i kvide modur sinnar?“ M. s.: „Baurn kvik-endis þess, er Vipera heitir.“ L. s.: „A hveria lund er saga allt til þess er sagt verdr?“ M. s.: „Aa fiorar lundir, þad er godum gott, enn illum 15 illt, godr auruggleikr af því verdr fagnadr, enn illt bleydi af henni verdr hryggleigr (!).“ L. s.: „Hvar hvílir sala manz, þa er hann sefur?“ M. s.: „I þrim stodum, i heila, i hiarta, i blode.“ L. s.: „Seg mier fra þrimur auflum vinzins².“ [M. s.: „Fyrst 20 er hann blaßs, þad er eigi sem annar seigir, ann-at at hann hreinse af blæstri allan heimen³, þridia att hann mun eigi blaðsa æ dooms deigi.“ L. s.: „Því mun gud brenna veraulldina fyri doomsdag?“ M. s.: „Þviat hun er undir vængium vindzins, ok 25 skal elldurinn hreinsa heimen.“ L. s.: „Hvort er hærra himen eda iord?“ M. s.: „Vijst er hæra iord, þviat Enoch ok Helias ero æ himnum med lijkumum sijnum.“ L. s.: „Því er sior salltur?“ M. s.: „Af x laugmælum, er Moyses kastadi ut æ 30 sioin.“ L. s.: „Hvar er grauf Moysi?“ M. s.: „I

¹ iss tilf. i marginen B. ² manzins? B. ³ Forvirret ordstilling, med udeladelse af annat (Fyrst—seigir M. s. at hann—heimen) B.

stad þeim, er Sieth heitir, hia huse þvi, er Fiegor heitir, ok veit eingen nema gud allt til þessa dags.“ L. s.: „Hversu oft var iord blezud eda bolvod?“ M. s.: „Iord vard bolvod fyri blod
5 Abels, enn blezud fyri Abrahæm ok Isaac ok skirn drottins vors.“ L. s.: „Hver gerde fyrst borg i veraulldinne?“ M. s.: „Enos son Kainn.“ L. s.: „Hver gerdi fyrst boga?“ M. s.: „Læmek.“ L. s.: „Hvat teingir saman himen ok iord?“ M.
10 svarar: „Vatn ok eldur, vatn er yfir ok undir ok 254 umhverfis ok svo eldur.“ L. s.: „Þvi er himen kalladur?“ M. s.: „Þvi att hylr undir sig allt þad i veraulldinne er.“ L. s.: „Þvi hylr hann allt?“ M. s.: „Þviat vit hann fædiz þrigia handa kyn,
15 þad sem vera mæ ok verit hefir ok vera mun.“ L. s.: „Hver gerdi fyrst skip?“ M. s.: „Noe pat-riarche.“ L. s.: „Hver er eigi getin fyri holldliga girnd?“ M. s.: „Drottin vor herra Iesus Christus.“ D. spyr: „Hver nefndi fyrst nafn guds?“ M. s.:
20 „Fiandi gjorde þad.“ D. s.: „Hvat er i veraulld þesse?“ M. s. „Reidi kongs ok hiarta manz.“ D. spyr: „Hvat er þad, er tekit er æ ok mæ eigi sia?“ M. s.: „Sæla manz er þad.“ L. s.: „Hvat er þad, att litid er att sia, enn lysir þo allan heimen?“
25 M. s.: „Sool er þad.“ L. s.: „Hvat er þad, att menn sia, enn eigi mæ æ takar?“ M. s.: „Himen er þad.“ L. s.: „Hverir ero, er enn lifa ok hafa sigrad heimen?“ M. svarar: „Enoch ok Helias ok Iohannes gudspialla madr.“ L. s.: „Hver er flootti blaute-
30 azstr ok mykir enn hardazsta Stein?“ M. s.: „Vatn er þad.“ L. s.: „Hvat er þad, er skemtiligaz er ok verdr leidaz?“ M. s.: „Nott er þad.“ L. spyr: „Hvat er¹ godum ok illum iafnheimellt?“ M. s.:

¹ er udel. B.

„Upprisa enn efzsta, ero godir menn innleiddir i
sælu, enn illir til kvala.“ L. s.: „Hver var borg
fyrst gior?“ M. s.: „Ninive, ok var þa þar c ok
xxx manz.“ L. s.: „Hversu morg eru kyn fiadr-
ada fugla?“ M. s.: „Fiogr ok ixtigir.“ L. s.: „Hve 5
maurg ero kyn ormanna?“ M. s.: „xxx ok vi.“
L. s.: „Hver gaf pessum hlutum nofn?“ M. s.:
„Adam gaf aullum pessum hlutum nofn.“ D. s.:
„Fyri hveria sauk eru þau prækut?“ M. s.: „Fyri
Kæm son Noa¹, er hann hloo att skemd faudur 10
sins.“ D. s.: „Þvi lijkar audrum, enn eigi audr-
um?“ M. s.: „Aumum ok ægiornum mani alldri
vel lijkar.“ L. s.: „Hverir ero þeir mi hlutir, er
255 alldri verda fylldir?“ M. s.: „Sior ok helvijte ok
ægiarn madr.“ D. s.: „Hver var daudur ok var 15
alldri borin?“ M. s.: „Adam var eigi borin ok
doo hann þoo.“ L. s.: „Hve maurg baurn ætti
Adam?“ M. s.: „xxx sona ok xxx dætra fyri utan
Kæinn, Abel ok Siet.“ L. s.: „Hver bad þrysvar
til guds ok sæ eigi til himens ok kende eigi iard- 20
ar?“ M. s.: „Ionas spæmadr i kvide hvalsins.“ L.
s.: „Hverr banade dreka fyri utan trie eda iarn?“
M. s.: „Daniel spæmadr.“ L. s.: „Hver leitadi
asna ok fann fyri kongs riki?“ M. s.: „Saul
kongr.“ L. s.: „Hver gerdi fyrst kirkiur?“ M. s.: 25
„Helius ok Heliseus spæmadr fyri hingatburd
Kristz, enn eptir skirn drottins Anntonius aboote
ok giordiz sjidan einsetu madr.“ L. s.: „A hveriu
fialli kemur alldri regn?“ M. s.: „A fialle þvi, er
Gelboe heitir, þviat David kongr baulvade þvi ept- 30
ir fall Sauls kongs ok Ionathas sonar hans.“ L.
s.: „Hver var tysvar daudur, enn eino sinne bor-
inn?“ M. s.: „Lazarus.“ L. s.: „Hver svaf ok sæ

¹ Kæinn s. B.

Krist?“ M. s.: „Ion postuli æ skijrdag.“ D. s.: „Hve margir riddarar skiptu klædum vors herra?“ M. s.: „Fiorir.“ D. s.: „Hverir voro krossfestir med vorum herra?“ M. s.: „Hv Þiofar Dismas ok 5 Gesmas.“ L. s.: „Af hve maurgum hlutum var likamur Aadams gior?“ M. s.: „Af vii hlutum, af iordu ok af sio, holld er af iordo, enn blod af sio, augo ero af soolo, enn af vinde andardrattr, af himenskepnum hugskot manz, bædi gott ok illt, af 10 steinum ero bein, ok sæla manz af helgum anda, siaundi hlutr er af liosi heims. Nu ef madr er gior af svo maurgum hlutum, þa er likligt, at hann hverfi thil einhvers; ef madr hverfur til iardar, þa mun hann vera pessu likr i ollom hlutum; 15 hverfr hann til siofar, þa mun hann vera hyggin ok næmr; hverfur hann til solar, þa mun hann vera vænn ok hardr ok bardaga madr micill; hverfr hann thil skyia, þa mun honum vera liett 256 lijft, ok kvenna madr micill; hverfur madr *til*¹ 20 vindz, þa mun hann vera styrkr ok skiotur; hverfur madr til steina, þa mun hann vera hardr ok þrongur ok aagiarn; hverfur madr til hins helga anda, þa mun hann i ollom hlutum godr ok hreinlijfur ok fylldr af helgum anda; 25 hverfur madr til liossheimsens, hann mun vera biartr ok gaufogligur.“ L. s.: „Þvi er madr nefndur?“ M. s.: „Þviat madr var fyrst gior med molldu.“ L. s.: „Hver madr ertu, undir hverium laugum lifir þu eda ertu?“ M. s.: „[Fyri vi syndir, 30 er Aadam gerdi²; ek lifir undir guds laugum, þvi ek er kristin madr.“ L. s.: „Þvi ertu skirdr?“ M. s.: „Fyri vi syndir, er Adam gerdi.“ L. s.: „Hvat vi syndum er þad?“ M. s.: „Ofmetnadur ok ootru,

¹ til udel. B. ² Fra [indkommet ved fejlskrift? sml. l. 32.

ægirne, mandrap, stuldr, hordoomur.“ L. s.: „Hvat færir þu til þess, er hann gjorde þessar vi syndir?“ M. s.: „Þa var hann ofmetnadur fullr, er hann villde meire vera i vallde sijno enn gud hafdi lied honum; þa var hann ootrun, er hann trudi eigi 5 því, er gud sagdi honum; þa var hann mandrapari, er hann gierdi þa synd, er gud *het*¹ honum dauda syri; þa gerdi hann² hordom, er hann veik eftir ræde fiandans, þviat svo sem mær er heil ok ooskaudd af sijnum meydoomi, adur enn hun spill- 10 iz af kallmanz samblandi, svo var ok hugur Adams hreinn ok heill ok hafdi aungva illzku drykt, adur enn hann braut guds bodord; stuld giordi hann, þa er hann att epli þad, er gud hafdi syri bodit honum. Fyri þessar syndir hafdi fianden hann i 15 sijno vallde fimm þusundir aara ok eitt ok xx, alla mannliga skepnu, bædi riettvija ok syndoga, þar 257 til att Kristr took a sic mannligan lijkam ok leysti oss med sijno bana bloode, enn mætte eingi koma i himinrikis dyrd. Ok i þa minnijng syngz lof guds 20 almattigs um allan heim. Fyrst er sungen prime, þviat æ midium morne var ræd giort mote guds syne, hversu þeir skyldo hann af liife taka; því næst er sungen tercia att dagmælum, þviat æ dagmælum dæmdu Gydjingar drottin til krossfestijngar, 25 æ peire tjd kom heilagur ande til postula guds æ hvijtasunnodag; því næst er sungin sexte, þviat æ midium deigi var vorr herra æ kross negldr, þa bad hann fyri oss til guds faudur. Þa var myrkt allt til noontijdar, ok at noone andadiz hann æ 30 krossinum helga; a peire tjd kallade drottin æ Pael postula, þann er ofsknare var guds kristne. A peire tjd kom raudd til Cornelij. Att aptans-

¹ het *udel.* B. ² hann *gent.* B.

saungs mæle matadiz drottinn med lærisveinum
 sijnum, þa er hann hafdi fastad xl daga ok xl
 nætta, ok lukoz þa hino forno laug, enn hofoz hin
 nyio. Aa xii. tjd stie vor herra til fiallz Oliveti
 5 ok badz fyri, svo att blod-dropar fiellu nidur i
 sveita hans, þviat hann fyllde þad, er gud mælti
 vit Aadam: i sveita andlitz þijns skaltu eta braud
 pitt.“ L. s.: „Þvi liet gud rigna ur himnum holld
 ok blood at sonum Israelis?“ M. s.: „Þviat sijdan
 10 þeir komo yfir hid rauda haf, þa mauglodo þeir
 um þad, at þeir hofdo ecke kiot eda braud att eta,
 enn gud gaf þeim himna miol um xl æra, svo at
 hvorki aurdu þeir nie sædu, ok ei slitnodo klædi
 258
 þeira nie skor ok (v)it himna miolit fædduz þeir;
 15 enn sijdan gaf gud þeim laug med Moysi a
 tveimur steinspioldum ritud med guds fingri.“
 L. s.: „Hvat var skrifat a tabulum þeim?“ M.
 seigir: „Par var ritud iii bodord guds; þar var
 svo bodit: A eirn gud skaltu trua, fodur almatig-
 20 an, en eigi efra, att sonr guds sie vor drottin lif-
 andi, af ollom hug skalltu þvi trua; a audro voro
 vii, hit fyrsta att þu skalt eigi giora hordoom,
 annat þu skalt elskfa faudur ok modr, þridia þu
 skalt eigi mandræp giora, fiorda þu skalt ei stela,
 25 fimta¹ att eigi skaltu bera liugvitne, vi-ta att ei
 girnztu eign næun(g)s þijns, vii. kennir um² aæstmenn
 næungs manz.“ L. s.: „Hverir eru þeir hlutir, er
 munu leida til himinrikis?“ M. s.: „Pad er hug-
 skot hreint ok ord good ok verk þægilig gior.“ L.
 30 s.: „Hvat leidir helltz til helvijtis?“ M. svarar:
 „Illt hugskot ok verk ill.“ L. s.: „Hvat hrædiz
 madrinn i godum verkum at hallda sig fra illum
 verkum?“ M. s.: „Aast vit gud ok ogn af helvijtis

¹ þu tilf. B. ² um konjektur; mgl. B.

kvolum ok fyst til himinrikis fagnada.“ L. s.: „Hvat fyri gefz alldri pessa heims ok annars?“ M. s.: „Sæ er gudlastar i helgum anda, sæ er aurvilnatz¹ guds myskunnar, sa ok sem eigi truir upprisu gudsonar mun eigi hialpaz.“ L. s.: 5 „Hver(sir) ero þeir, er oss skulu vera minneligir?“ M. s.: „Hver ertu, eda hver vartu, eda hver skaltu verda; vartu i syndum, ok i illzku ertu, i breyskleik 10 ertu syniliga, enn eigi i hvijld heilagra, hver skaltu verda fyri gudi, þa er hann kemur at dæma lifendr ok dauda.² Fylgiaz senn m̄ fadir ok son ok heilagur andi; renna n̄ senn sool ok tungl; elskaz 15 n̄ vijn ok vatn; aufundaz n̄ senn paradijs ok helvijte; beriazt n̄ lijf ok daude; leynaz n̄ senn æst ok aufond. I ellde rennr fyrst gull ok sil[fur]. Ein kona 20 tapadi x gullpeningum ok for hun at leita ok sopadi golf i husum sijnum ok kveikte lios æ kerte, þar til hun fann; enn kona merkir heilaug laug.“ L. s.: „Hvat taknar þessir x gullpeningar?“ M. s.: „Peir takna x kosnijnga, er Kristr kaus sier til 25 handa. Hinn fyrsti var sæ, att hann kaus Adam faudur allz mankyns ok giordi ur iordu sier lijan. Annar var sa, er hann kaus Nooa ur floode margra vatna; hinn pridi, er hann kaus Aabra-hæm faudur margra þioda fyri saker micillar tru- ar; hinn m̄., er hann kaus Ysaac ok leysti hann fra fodur hendi, er hann hafdi til bana ætlat fyri sakir sinnar trufesti, v-ta er hann kaus Iacob, þa er Isaac blezadi sono sijna, vi-ta er hann kaus Iosep, þviat hann gætti vel hreinlijfis, vii. er hann 30

¹ aurvilnatz B. ² Herefter synes et spørgsmål af disciplen at være udfaldet, og Ein—lang (l. 15—18) er tilsyneladende uden forbindelse med den foregående del af mesterens svar.

kaus Loth ur Sodoma riettvíjsan man, þviat hann veitti vel fatækum monnum herbergi, viii. er hann kaus Moyses att leida Gydijnga lyd yfir hafit rauda; ix. var sær, er hann kaus David af brædrum sijn-
5 um, at hann væri smurdr til kongs; hinn x. voro kirkju stiettir viii, ok er hinn fyrsti hostiarius, annat psalmista, hinn iii. lector, iii. exorcista, v-ti subdiaconus, vi. presbyteros, siondi messudiakn,
viii. abotar ok biskupar.“ L. s.: „Hvenær eda æ
10 hverri stundu þa fyllde gud þessar viii stiettir?“

M. s.: „Lector var hann, þa er hann opnadi bok
fyri Ysaie spamaní ok smurde hann ok vijgde att 260
boda laug hans. Exorcista var hann, þa er hann
rak vii diofla fra Marie Magdalene. Diaconus var
15 hann, þa er hann þvoo fætr lærisveina sinna.
Prestr var hann, þa er hann tok braud ok blezadi
ok tok þad af kalek ok braut sijdan ok gaf lær-
sleinum sijnum att bergia. Þa var hann hostiari-
us, er hann kom til helvítis dyra ok sagdi svo:
20 Atollite portas principes vestras.

C.

Bl. 1 (fragment) begynder med sparsomme rester af 8 latinske linjer, og også alle de følgende linjer ender defekt; indholdet er med undtagelse af en enkelt sætning latin, nemlig:

1. Versus de quantitate . . . 8 linjer om de 8 verdensalder.
2. Nomina mulierum que fuerunt in archa. 2 linjer.
3. Sentens-vers, 3 linjer.
4. Pessa stafi reit spamaðr einn i Róma. Princeps . . . | secum sublata est. Venit victor validus 5 vicit v . . . | ferro flama frigore regale regnum romanor . . . (med begyndelsesbogstavet gentaget over hvert ord undtagen est, altså p. | s. s. v. v. v. v. v. | f. f. f. h. h. R. R.).

Bagsiden (1 v) begynder med sparsomme rester af 6 latinske linjer om dyrenes stemme, vulpis gannit etc.

Derefter bl. 1 v—2 r fragment af en islandsk fjordfortegnelse, meddelt i nærv. udg. s. 4—5, efterfulgt af de latinske kardinal-talord.

Bl. 2 v (kursivhånd). Latinske memorialvers (fragment).

*

3 r Byscopa¹ allra er pape æztr ok hæstr sa er helldr Petr stól i Rvma borg; honum eigm allir at lvtá. Fiorir erki-byscopar ero patriarke kallaþir. 10 Einn var i Hierusalem, þar var fyrist Iacobus post-

¹ Til de to følgende stykker Byscopa allra og Kennimanz-skapr findes en parallel i AM. 625, 4to, her dog omstillede, astrykt i K. Gislason, 44 Prøver s. 106—7; 1ste stykke er optaget i S; se nærv. udg. s. 16.

ole, er callaðr var broðir drottins. Annarr er i Antiokia, þar hof Petrus postole byscop-dom sinn. Ignacius satt þar næst honum. Hinn priðe var i Alexandria a Egípta landi. Petrus postoli setti þar 5 byscop-stól. Marcus guðspialla maðr sat þar eptir hann. Þápan er færðr stoll patriarche i Feneyiar i borg þa er Aquilegia héitir. Hinn fiorði patriarcha stóll er i Micla-garðe.

Kenni-manz-skapr hofzt i hinne fornvv æfi, 10 þápan fra er Aaron var byscop kallaðr yfir gyðinga folki, sem Moises broþir hans visapi til ok gvð bað honum. Þeir bræpr voro or kvni Levi sonar Jacobs, sonar Ysaaks Abrahams sonar; þápan fra voro allir yfir-byskopar gvðinga or kyni Aaróns 15 hvern at aðrvm allt til þess er kristinn kennimanz-skapr tok at hefiaz. I hinni nyio æfi var Iacobus postole fyrstr byscop i Iorsala borg, en Petrus postole var hinn fyrsti papi i Ruma borg. Heðan¹ fra ero talpir pápar hvern at aðrvm.

20 Petrus² apostolus annos³ xxv, manvðr iii, daga ii. Hann tok pisl oc dæþá xxxviii vetrvm eptir passio domini.

Linus ⁴	a. XI,	m. III,	d. XII
Cletus ⁵	— XII	— I	— XI
25 Clemens	— IX	— II	— X

¹ Gent. C. ² Den efterfølgende paverække gives som den foreligger i C uden rettelse af tallene, men med tilføjelse af pavernes regeringsår og nummer (dette i parentes) samt enkelte oplysninger og berigtigelser efter Fr. Nielsen, Konge- og Bispe-rækker, 3. Udg., Kbh. 1897. Ved enkelte af de sidste paver, hvor C har numret tilføjet, står dette uden parentes. En tilsvarende, dog med adskillige afvigelser i tallene, findes i AM. 625, 4to, men som stanser med Agapitus I og har de 3 første paver optagne i en historisk indledning. ³ annus C. ⁴ Licus C; det efterfølgende a—m—d gentages for hver pave. ⁵ Egl. Anacletus (Anenkletos).

Anacletus ¹	— XII	— I	— VII	
Euaristus	— XIII	— VII	— II	
Alexander	— X	— VI	— II	
Sixtus	— X	— III	— XXI	
Thelesphorus	— XI	— III	— XXII	5
Yginus	— IIII	— III	— VIII	
Pius	— XI	— IIII	— XXI	c. 150
Anicetus	— VIII	— III	— III	c. 154—66
Sother	— IX	— III	— XX	c. 166—74
Eleutherius	— XV	— VI	— V	c. 174—89
Victor	— X	— II	— X	189—c. 199
Zepherinus	— XV	— II	— X	c. 199—217
Calixtus	— V	— II	— X	217—22
Urbanus (I)	— VIII	— XI	— XII	222—30
Poncianus	— V	— II	— II	230—35
Antherus	— XII	— I	— XV	235—36
Fabianus	— XIII	— XI	— XI	236—50
Cornelius	— III	— II	— X	251—53
Lucius (I)	— III	— III	— III	253—54(?)
Stephanus (I)	— III	— II	— X	254(?)—57
Syxtus (II)	— II	— XI	— V	257—58
Dionisius	— II	— III	— VII	259—68
Felix (I)	— V	— X	— XXV	269—74
Euticianus	— IX	— IX	— VII	275—83
Gaius	— XI	— IIII	— IX	283—96
Marcelinus	— IX	— II	— XXV	296—304 ²
Eusebius	— II	— II	— XXV	309
Meletiades	— III	— III	— XXI	310—14
Silvester (I)	— XXIII	— X	— XI	314—35
Marcus	— II	— VIII	— XX	336
3 v Ivlius (I)	— XII	— II	— VI	337—52
Liberius	— X	— III	— IIII	352—66
Felix ³	— XI	— III	— II	
Damasus	— XVIII	— II	— X	366—84
Siricius ⁴	— XV	— XI	— XXV	384—98
Anastasius (I)	— II	—	— XXVI	398—401
Innocentius (I)	— XV	— II	— XXI	401[402?—]17
Zosimus	— I	— VII	— XXV	417—18

¹ Forbigås af FN. ² Herefter Marcellus 307(?)—309 FN; findes også på dette sted i AM. 625, 4to, med tallene V—VII—XXII. ³ Felix biskop i Liberius' fraværelse 355—58, d. 365 FN. ⁴ Sirius C.

Bonifacius (I) ... — III	— VIII	— XIII	418—22
Celestinus — VIII	— I	— IX	422—32
Syxtus (III) — VIII	—	— XIX	432—40
Leo (I) — XXI	— I	— XXIX	440—61
5 Hilarius — VI	— II	— X	461—68
Simplicius — XV	— I	— VII	468—83
Felix (III) — IX	— XI	— XVII	483—92
Gelasius (I) — IIII	— VII	— VIII	492—96
Anastasius (II) ... — I	— XI	— XXIII	496—98
10 Simachus — XV	— VIII	— XXVIII	498—514
Hormisda — IX	—	— XVII	514—23
Iohannes (I) — II	— VIII	— XVII	523—26
Felix (IV) — IIII	—	—	526—30
Bonifacius (II) ... — II	—	— XXVII	530—32
15 Iohannes (II) ... — II	— IIII	— XI	532—35
Agapitus (I) — I	— XI	— VIII	535—36
Silverius — I	— IX	— XI	536—37
Vigilius — XVII	— VI	— XXVI	537—55
Pelagius (I) — XI	— X	— XVIII	555—60
20 Iohannes (III) martyr XIII	— XI	— XXVI	560—73
Benedictus (I) ... — IIII	— I	— XIX	574—78
Pelagius (II) — X	— II	— X	578—90
Gregorius (I) ... — XIII	— VI	— X	590—604
Savinianus — I	— V	— VIII	604—6
25 Bonifacius (III) . — IX	— IX	— XXII	607
Bonifacius (IV) . — VI	— VIII	— XIII	608—15
Deus-dedit — IIII	—	— XXIII	615—18
Bonifacius (V) ... — V	— X	— XI	619—25
Honorius — XII	— XI	— XXII	625—38
30 Seuerinus ¹ —	— II	— IIII	640
Iohannes (IV) ... — I	— IX	— XIX	640—42
Theodorus (I) ... — VI	— V	— XVIII	642—49
Martinus (I) — VI	— V ²	— XVIII ³	649—53
Eugenius (I) — II	— IX	— XXIII	654—57
35 Vitalianus — XIIII	— VI	—	657—72
Adeodatus — IIII	— II	— V	672—76
Donus ⁴ — V	— V	— X	676—78
Agatho — II	— VI	— IIII	678—81
Leo (II) minor ... —	— X	— XVII	681—83
40 Benedictus (II) ... —	— X	— XII	683—85
Iohannes (V) — I	—	— XI	685—86

¹ Seuerius C. ^{2—3} interlineart I—XXVI. ⁴ Bonus C.

Conon	-	- XI	-	686-87 ¹	
Sergius (I)	- XIII	- VIII	- XXIII	687-701	
Iohannes (VI)	- III	- II	- XII	701-5	
Iohannes (VII)	- II	- VII	- XVII	705-7	
Sisinnius	-	- I	-	708	5
Constantinus (I)	- VII	-	- XV	708-15	
Gregorius (II)	- XVI	-	- IX	715-31	
Gregorius (III)	- X	- VIII	- XXV	731-41	
Zacharias	- X	- III	- XIII	741-52	
Stephanus (II)	- V	-	- XVIII	752-57	10
Paulus (I)	- X	- I	-	757-67 ²	
Stephanus (III)	- IIII	- V	-	768-72	
Adrianus (I)	- XXII	- II	-	772-95	
Leo (III) sanctus	- XX	- V	- XXII	795-816 ³	
Stephanus (IV)	- VII	-	-	816-17	15
Phaschalis (I)	- VII	-	- XII	817-24	
Eugenius (II)	- IIII	- VII	- XXVI	824-27	
Valentinus	-	- XI	- X	827	
Gregorius (IV)	- XVI	-	-	827-44	
Sergius (II)	- III	-	-	844-47	20
Leo (IV)	- VIII	- III	- V	847-55	
Benedictus (III)	- II	- VI	- X	855-58	
Nicholaus (I)	- IX	- VI	- XX	858-67	
Adrianus (II)	- V	-	-	867-72	
Iohannes (VIII)	- X	-	-	872-82	25
Marinus (I)	- I	- I	-	882-84	
Adrianus (III)	- I	- IIII	-	884-85	
Stephanus (V)	- VI	-	- IX	885-91	
Formosus	- V	- VI	-	891-96	

Higat til ero serifot pavanaðn eptir þi sem bok sv seg. 30
ir, er Decreta pontificum heitir.

4 r Bonifacius (VI)	-	-	- XV	896	
Stephanus (VI)	- I	- III	-	896-97	
Romanus	-	- III	- XXII	897	
Theodorus (II)	-	-	- XX	897	35
Iohannes (IX)	- II	-	- XV	898-900	
Benedictus (IV)	- III	- VI	- XV	900-903	
Leo (V)	-	- II	-	903	
Christoforus	-	- VII	-	903-4	

¹ Herefter Theodorus 687 FN. ² Herefter Constantinus II 767-68 og Philippus 768 FN. ³ Sia Leo vigði Karlla-Magnus konung skriverens marginal.

Sergius (III)	— VIII	— III	— XVI	904—11
Anastasius (III) .	— II	— II	—	911—13
Lando ¹	—	— VII	— VI	913—14
Iohannes (X)	— XIII	— II	— II	914—28 ²
5 Leo (VII)	—	— VI	— XV	936—39
Stephanus (VIII) .	— II	— I	— XII	939—42
Marinus (II)	— III	— VI	— XIII	942—46
Agapitus (II)	— IX	— VII	— X	946—55
Iohannes (XII) ..	— X	— III	—	955—63 ³
10 Benedictus (V) ..	—	— II	— V	964
Bonus	— I	— VI	— ⁴	
Bonifacius	—	— I	— XII ⁵	
Benedictus (VII) .	— IX	—	—	974—83
Iohannes (XIV) ..	—	— VIII	—	983—84
15 Iohannes	—	— III	— ⁶	
Iohannes (XV) ..	— X	— VI	— X	985—96
Gregorius (V) ...	— I	— V	—	996—99
Iohannes (XVI)...	—	— X	—	997—98 ⁷
Silvester (II)	— III	— I	— IX	999—1003
20 Iohannes (XVII) .	—	— V	— XV	1003
Iohannes (XVIII) — I	—	—	—	1003—9
Sergius (IV)	— III	—	—	1009—12
Benedictus (VIII) — XII	— I	—	— XXI	1012—24
Iohannes (XIX) ..	— IX	—	— IX	1024—33
25 Benedictus (IX) .	— XIII	—	—	1033—48
Siluester (III) ...	—	— I	— XXVI	1045—46
Gregorius (VI) ..	— II	— VI	—	1045—46
Clemens (II)	—	— IX	— VI	1046—47
Damasus (II)	—	—	— XXIII	1048
30 Leo (IX)	— V	— II	— VII	1048—54
Victor (II)	— II	— III	— X	1054—57
Stephanus (IX) ..	—	— VII	— XIX	1057—58
Benedictus (X) ..	—	— IX	— XX	1058—60

¹ Lando C. ² Mellem Leo og Steph. (altså 1 linje for langt nede) anbringer C i den kolonne-formig opstillede liste et +, som utvivlsomt betegner henvisning til et nu manglende tilæg; her savnes nemlig paverne Leo VI 928—29, Stephanus VII 929—31, Iohannes XI 931—36. ³ Her tilfejres Leo VIII 963—65 FN.

⁴ Her har FN: Iohannes XIII 965—72; mellem Benedictus og Bonus har C et henvisningstegn i marginen.

⁵ Her har FN: Benedictus VI 972—74. ⁶ Her har FN: Bonifatius VII 974, 984—85. ⁷ Opføres som modpave FN.

Nicholaus (II) ... — II	— VII	— XXII	1059—61	
Alexander (II) ... — IX	— VII	— XXI	1061—73 ¹	
Gregorius (VII) ... — XII	—	—	1073—85	
Victor (III) —	— VII	—	1086—87	
Vrbanus (II) — XII	—	—	1088—99	5
Paschalis (II) — XIX	—	—	1099—1118	
Gelasius (II) —	—	— VIII	1118—19	
Calixtus (II) — III	—	—	1119—24 ²	
Honorius (II) — VI	— II	—	1124—30	
Anacletus (II) —	—	— ³		10
Innocencius (II) ... — XIII	—	—	1130—43	
Celestinus (II) ... —	— III	—	1143—44	
Lucius (II) —	— IX	—	1144—45	
Eugenius (III) ... — VI	—	—	1145—53 ⁴	
Anastasius (IV) ... — III	—	—	1153—54	15
Adrianus (IV) ... — III	—	—	1154—59	
Sia Adrianus var cardinal i Noregi ok het på Nicholaus.				
Alexander (III) ... — XXIII	—	—	1159—81	
Lucius (III) — III	—	—	1181—85	
Vrbanus (III) ... — III	—	—	1185—87	20
Gregorius (VIII) ... — I	—	—	1187	
Clemens (III) ... — III	—	—	1187—91	
Celestinus (III) ... — III	—	—	1191—98	
Innocencius (III) ... — XXI	—	—	1198—1216	
Honorius (III) ... — XII	—	—	1216—27	25
Gregorius (IX) ... — XXIII	—	—	1227—41 ⁵	
Innocencius (IV) ... — V	—	—	1243—54	
Silvester — I ⁶	—	—		
Alexander (IV) ... — VI ⁷	—	—	1254—61	
Vrbanus (IV) ... — III	—	—	1261—64	30
Clemens (IV) ... — III	—	—	1265—68	
Octavianus (?) ... — III ⁸	—	—		
Gregorius (X) ... — III	—	—	1271—76	
Innocencius (V) ⁹ ... —	—	—	1276	

¹ Ud for dette navn har skriveren øverst i ydre margin tilføjet Talibus indorum utuntur bis quinque figuris efterfulgt af talrækken 1—10 fra højre til venstre. ³ Herefter opføres Coelestinus 1124 FN.

² Opføres som modpave 1130—38 FN.

⁴ Her udfør tilføjter skriveren i marginen Gizur Halls son svør.

⁵ Herefter tilføjtes Coelestinus IV 1241 FN. ⁶ Forekommer ikke hos FN. ⁷ Tilføjtes af skriveren i marginen, med indvisningstegn. ⁸ Uklart ved rettelse; mgl. FN. ⁹ Af skriveren tilføjet i marginen i linje med Gregorius.

Adrianus (V) ¹	—	—	—	1276
Iohannes VII ²	— I	—	—	1276—77
Nicholaus III	— III	—	—	1277—80
Martinus (IV)	— IIII	—	—	1281—85
5 Honorius IIII	— III	—	—	1285—87
Nicholaus IIII	— V	—	—	1288—92 ³
Bonifacius (VIII).	—	—	—	1294—1303
Benedictus (XI)	—	—	—	1303—4
Eugenius ⁴	—	—	—	
10 Clemens (V)	—	—	—	1305—14

*

Bl. 4 v—5 er benyttede i Alfræði II, med undtagelse af en kresfigur bl. 5 r med latinsk påskrift, som fremstiller planetsfærerne; denne er gengivet (efter AM. 736 I, 4to) i den gamle Rimbegla-udgave s. 110. Bl. 6 r bærer udelukkende latinske optegnelser: Dag- og natlængde i de 12 måneder og etymologisk forklaring af månedsnavnene, Forklaring af navnene Kalende, None, Idus, Regulares, Concurrentes, Epacte, Solsticium, Equinoctium (og et kursiv-tillæg om Kalende). Den allegoriske betydning af solens gang gennem dyrekresens tegn, Planeternes omløbstid i zodiacus. Bl. 6 v er benyttet i Alfræði II. Bl. 7—9 r optages af en annal (1—999), der fortsættes over på bl. 9 v 1ste kolonne, l. 1—23; det er de såkaldte Annales vetustissimi, sidst udg. af G. Storm i Islandske Annaler s. 33—48. Derefter:

Fra vpphafi heims ok pangat til er Noe gekk i ørkina með svnvm sinvm het hinn fyrsti heims alldr, ok telr Beda prestr, at i þeim alldri væri 1656 vetr. Fra því er Noe gekk i ørkina með 15 sono sina til þess er Abram var fædr, var taliðr annar heims alldr. I þeim heims alldri voro 1072 vetr.

¹ Af skriveren tilføjet i marginen i linje med Gregorius.
² Således C, er Joh. XXI. ³ Med Nicholaus IIII. har pave-rækken oprindelig endt i C; senere er, dog med samme hånd, tilføjet de følgende 4 navne. Efter Nicholaus tilf. FN: Coelestinus V 1294.— Arne Magnusson har ud for Nich. i marginen noteret hans regeringsår. ⁴ Eug. mgl. hos FN.

Abraham lifði 175 ara. Hann fann fyrst manna stiornv bokar iþrótt; honum var fyrst manna heit-
ið, at gvð mvndi lata berazt or hans kyni i þenna
heim. Isaak hans sun lifði 180 ara. Iacob enn
gamle hans svn lifði 167 ar; a hans æfi reðz Gyð- 5
inga fólk fyri v-árans sakir a Egipta land. Hann
atte 12 syne ageta. Iudas het sa, er gvð ok maðr,
var lausnari, er fra kominn. Annar het Leui. Hans
sún het Thaath, hann lifði 134 ar. Hans svn var
Amram, hann lifðe 137 ar. A hans dægym tok 10
Kenkres pharaó at bægia kosti Israels fólks a
Egipta landi. Amrams sun het Moysés, hann var
leiðtoge Gyðinga vm hafit raða, þa var *hann*¹ att-
réðr, enn síðan lifði hann xl ára, þa svnd voro
þeir i eyþi-morkinni. Þar hverf æk fra langfæðga 15
tali.

Israel edvcitur,
pharao submergitur,
ebreus letatur,
egiptus tristatur.

20

Hinn þriði heims alldr er taliðr fra Abrahám til Dauiðs konungs, i þeim heims alldri voro 960 ara. Hinn fiorði heims alldr er taliðr fra Dauið til herleiþingar þeirrar, er Nabokodosór² konungr af Babilón heriaði ok bravt Iorsala borg alla til iarð- 25 ar, ok tók of fiár ór Salomons mysteri ok hafðe i Babilón, ok þangat hafði hann Iekomam ok allan Iorsala lyð með honum. I þeiri herleiðingv var Daniel spamaðr ok þrir bráðr með honum, Annanias, Azarias, Misael. Peir voro settir i ofn log- 30 anda, þviat þeir villdu eigi lvta skvrðgoði þi, er konungrinn bað þeim at gæfga ok hann hafði gera latið; þa ortv þeir Benedicite i ofninvm. I þeiri herleiþingv voro Gyðingar 70 vетra. I þeim

¹ hann *konjektur*; *udel.* C. ² Nabokodosór *sál.* C.

alldri voro 875 ara, enn fra herleiþingvnni hinn fimti heims alldr til bvrðar Kristz, ok ero i þeim 589 ár. Henn¹ setti heims alldr til heims enda.²

*

Sva segir Ysodorus i sinni bók, at Griklandi
5 se skipt i 7 stórhervð. Hit fyrsta er Dalmatica,
þat hefzt af vestri; þa er Epirus, þriðja Thessalia,
fiorþa Macedonia, fimta Ákáia, ok tvæ i hafino
Krit ok Ciclades. Illiricus er stvndom kallat allt
Gricland.³

*

Bl. 10—11 r optages af annalens fortsættelse for år 1270—1313, se G. Storm, Islandske Annaler, s. 49—54. Derefter, bl. 11 v:

- 10 Þesser hafa verit archi byskupar i Niþar ósi:
Sigvrðr—Eilifr (1209—32).
I Biðrgyn: Biarnarðr—Narvi (1278—1304).
I Stafangri: Reinallr—Arni (1277—1303).
I Avslo: Asgátr—Eyvindr (1288—1304).
15 I Hamri: Arnhallr—Þorsteinn (1288—1305).
I Kirkio vagi: Vilhialmr—Dolfinnr (1286—1309).
I Færeym: Gyðmvrndr—Erlendr (1269—1308).
I Skala holtti: Isleifr—Arni (1304—1320).
At Holvm: Ion—Iorvndr (1267—1313).
20 A Grñlandi: Eirikr—Þorðr (1288—1314).⁴

*

¹ Henn sál. C. ² Stykkerne Fra vphafi (52¹¹)—enda
er trykte i *Scriptores rer. Dan. II*, 190—91. Derefter følger i
C Alfræði II, s. 124—25, § 74—76. ³ Trykt i *Scriptores
rer. Dan. II*, 192. Derefter følger i C Alfræði II, s. 231—33⁴.

⁴ Disse ærkebiskops og bispe-rækker er aftrykte i *Diplomatari-um Islandicum III*, s. 20—24. I marginen er angivet bispernes
antal i hvert stift, nemlig XXV (ɔ: 26), XII, X, XVI (ɔ: 15),
XII, VII, VIII, XI, VIII, VIII.

Þessir hafa abótar verit at Þing-eyrvm: Vil-mvndr Polfs s.—Hæskvldr (1300—1309).

At Mvnka þvera: Nikvlass—Þorir Haraldz s. (1298—1323).

I Þykkva bæ i Veri: Thorlakr hinn helgi— 5 Loðmvndr (1307—1313).

I Við ey: Arnor Helga s.—Andreas drengr (1305—1325).

At Helga felli: Avgmvndr Kalfs s.—Þorð Gvð-mundar s. (1308—1324). 10

I Særbæ: Porkell Skvms s., Eyiolfr Halzs s. (1206—1212).

I Hitar dal: Hreinn Styrmis s., Haflipi Þor-valldz s. (—1201).

Ok þessir voro lásir hia: Þorsteinn, Lambkar, 15 Rvnolfr (—1237).¹

*

Ragnar loðbrok	Olafr hinn helgi Har-
Sigurðr ormr i avga	alldz s.
Asláug, Sigurðr hiortr	Knvtr hinn riki
Ragnildr.	Sveinn Alfivu s. 20
Noregs konungar	Magnus riki ² Ol. s.
Haralldr harfagri	Haralldr hinn harð-
Eirikr bloðæyx	raði
Hakon goðe	Magnus hinn goði ³
Haralldr grafelldr	Olaf ⁴ hinn kyri 25
Hakon iarll enn riki	Magnus berfættr, Hakon
Olaf Tryggva s.	Þoris f(fostri) ⁵
Eirikr i., Svein i. ok Ha- kon i.	Sigurð ⁴ Iors., Eysteinn, Olafr

¹ Abbedlisterne er trykte i Dipl. Isl. III, s. 28—31.

² Sædvanlig M. goði. ³ Sædvanlig uden tilnavn. ⁴ Sál. uden -r. ⁵ Þoris hvorover et interlineart f (eller l) C.

Haralldr	gilli,	Magnus	Ingj, Erlingr steinv(eggr),
	blindi		Philippus
Ingi,	Sigurðr,	Eysteinn	Hakon gamli
Hakon	herðibreiðr		Hakon vngi
5	Magnus Erlings s.		Magnus hinn goði ¹
Sverrir	Magnus		Eirikr Magnus.
Hakon			Hakon Magnus. (1299—
			1319).

*

Hreina² fylki, Vingvilmork, Vestfolld, Egda f.,
 10 Rygia f., Hærða f., Sygna f., Firða f., Svnimára f.,
 Ræmdæla³ f., Norðmára f., Orkndæla⁴ f., Gáldæla
 f., Strindæla⁵ f., Stiorndæla⁶ f., Skána f., Verdæla
 f., Spárbyggia f., Eyna f., Námdæla f., Haleygia f.,
 Ráma riki, Hringa riki, Heinmork⁷, Guðbranzdal-
 15 ir. 25.⁸

*

Pesir ero Dana konungar.

Ragnar loðbrok	Knvtr riki
Sigvrðr ormr i avgá	Hærða Knvtr
Haurða Knýtr	Magnvs riki Olafs s.
20 Gormr hinn gamle	Svein Vlfs s.
Haralldr	Haralldr hein S. s.
Sveinn tiygv skegg	Kuvtr helgi S. s.

¹ Sædvanlig M. lagabœtir. De to følgende Magnus (ɔ: M. son) er ved punkt skilte fra det forangående navn. ² Retttere Ræna (ei uklart, ved rettelse?). ³ Sædvanlig Raumsdæla.

⁴ Retttere Orkdæla. ⁵ Sædvanlig Strinda. ⁶ Retttere Stiorndæla. ⁷ Heina fylki indbefattende bl. a. Heiðmørk. ⁸ G.

Storm behandler i *Norsk Hist. Tidsskrift IV*, 1877, s. 478 ff. dette fylketal, som han henfører til tiden før 1164, og henleder opmærksomheden på en parallel hertil, „endnu et andet Fylketal, effter som Ara Einarsen, Kong Eistens Hirdmand, det hafver opregnit“, som er optaget i Worms udgave af P. Claussens Norges beskrivelse (sml. P. Claussen Friis, Samlede Skrifter, Tillæg D, s. 465); denne Ari Einarsson tilhører iflg. G. Storm den kendte islandske Reykhóla-æt og levede c. 1100—1130.

Olafr S. s.	viii ar	Knutr	xx ar
Eirikr ey goði S. s.	viii ar	Valdemar	xxxix ar
Nicholass S. s.	xxx	Eirikr	ix ar
12 r Eirikr eimuni	iii ar	Abel	iii ar
Eirikr lamb	v ar	Cristoforus	5
Svein svíðandi	viii ar	Eirikr	
Valdemar	xxv ar	Eirikr Eir. s. (1286—1319).	

*

Ragnar loðbrok		Røgnvaldr s.	Ol. nes
Biorn iarnsiða			konungs
Eirikr Biarnar s.		Kolr Blotsveins s.,	hann 10
Eirikr Ræfils s.		kolloðv Sviar	Eirik ar-
Emundr ok Biorn at Hage		sæla	
Eirikr Emundar s.		Særkvir Kols s.	
Biorn s. hans [l ara ¹		Eirikr helgi Eatvarðar s.	
Eirikr sigrsæli ok Olafr		Magnus Heinreks ² s.	15
Olafr sēnski		Karll Særkvís s.	
Avnundr Iacob		Knvtr Eiriks s.	
Emundr Olafs s.		Særkvir Kars s.	xii ar
Steinkell		Eirikr Knvtz s.	ix ar
Hakon		Ion Særkvís s.	20
Ingi Steinkels s. ok Hall- steinn ok Blot-Sveinn		Eirikr Eiriks s.	
Ingi ok Philippus Hall- steins ss.		Valdemarr Birgiss s.	
		Magnus Birgis s.	
		Birgir Magnvs s. (1291—	
		1319). ³	25

*

Langfeðga tal fra Noa til varra konunga.

Japhet Noa s., faðir Iaphans, f. Zechim, fæður Ciprvs, f. Celivs⁴, f. Satvrnvs i Krit, f. Iupiter, f.

¹ lara C. ² Ved rettelse C. ³ Kongerækkerne for de 3 nordiske riger er tidligere udgivne i Scriptores rer. Dan. I, s. 10—13, det norske Fylketal smst. VI, 621. Sml. Dipl. Isl. III, s. 28—31. ⁴ D. v. s. Coelus.

Erichonii¹, f. Troes, f. Ilus, f.² Lamedon, f. Priami konungs i Troeo. Mimon ḥa Memmon³ het konungr i Troeo, hann atte dottur Priami konungs, þeira svn het Tror, er ver kollvm Þor, hann var 5 faðir Hloripa, þeira⁴ s. Einriði, hans s. Vingeþor⁵, hans s. Vingener, hans s. Moda, hans s. Magi, hans s. seskef vel Sescef⁶, Beðvig, Athra, Itermann, Heremotr, Scealdua⁷, Beaf, Eat⁸, Goðvlf, Finn, Frealaf, Voden, þann kollvm ver Oðen, fra 10 honum ero komnar flestar konunga òttir i norð alsvna heimsins; hann var Tyrkia konungr; hann flyði fyri Romveriom norðr hegat. Oden, Niorðr i Noatvnvm, Ynguifräyr, Fiolnir, [Svegðir]⁹, Vallande¹⁰, Visbvr, Domalldr, Domar, Dyggvi, Dagr, 15 Agni Skialfar boandi, Alrekr, Yngui, Iorvndr, Avn hinn gamle, Egill Tunnadolgr, Ottar vendil kraka, Ápils at Vppsalvm, Eysteinn, Yngvar, Bræt Qnundr, Ingialldr illraði, Olafr tretelgia, Haldan hvit beinn, Eysteinn, Halfdan milldi, Guðrøðr gvfoglati, 20 Halfdan svarti, Haralldr harfagri.¹¹

*

Oden, Skioldr hans s., Friðleifr h. s., Friðfroðe hans s., Friðleifr h. s., Havar handrami h. s., Froðe

¹ Rettere Erichthonii. ² f. udel. C. ³ Rettere Memnon.

⁴ þeira sál. C. ⁵ Þor ved rettelse af dor. ⁶ At Sescef er opstået ved misforståelse af en angelsaksisk kongelistes se Sccef (den Sccef), har E. Sievers påvist i Paul og Braunes Beiträge XVI, 362, og antydes i C ved det forudgående seskef (hvor en mellem e og s skillende prik dog vistnok først i ny tid er anbragt).

⁷ Sál. vistnok (snarere end det urigtige Scealdna) C. ⁸ D. v. s. Geat. ⁹ Uklart ved reagens-plet. ¹⁰ Rettere Vanlande.

¹¹ Dette og det følgende stykke (med kobberstukket faksimile) er aftrykt i Scriptores rer. Dan. I, 2–6, efterfulgt af en angelsaksisk genealogi til sammenligning, og fra en sådan er øjen-synlig en del af navnene optaget.

h. s., Varmundr vitri h. s., Olafr litillate h. s., Danr mikillate, Froðe friðsami hans s., Friðleifr, Froðe frækni h. s., Ingialdr Starkaðar fostrí h. s., Halfdan broðir hans, Helgi ok Hroar h. ss., Rolfr kraki Helga s., Hrærekr hnæggvan bægi Ingiallz s.,⁵ Froðe h. s., Halfdan h. s., Hrærekr slængvan bægi h. s., Haralldr hillditann h. s., Sigvrðr hringr Randvess s., Raðbarz s., broður Haraldar hildit(annar), þeira moðer var Avðr divphvgða, dottir Ivars við faðma, sonar Halfdanar snialla, sonar 10 Valldars millda, Hroars s., Halfdanar s., [Ingiald(s) s. Stark . . .¹, Ragnar loðbrok, son Sigurdar hrings, Sigvrðr ormr i æga hans s., Hærða Knvtr h. s.

*

Sva segir í Hamborgar istoria, ok kallaz sa meistari, er giort hesir bokina, flest allt hafa ritat² 15 eptir fyri sægn Sveins Vlfsvnar af tiðendvm Dana ok Svia, at Otti keisari hinn riki³, er fyrstr var með því namni, þa er bann hafðe aptr vnnit all þar riki vndir keisara dominn, er vndan hafðv gengit, síðan Carla magnvs keisari andaðiz, for 20 hann með her sinn vpp a Dani a tolpta ari rikiss sins. Ok þegar hann kom nordr um Sleß vik, þar sem Dana riki tok til, eptir því sem þeir hofðu londum skipt Heinrekr keisari faðir hans ok Gormr konungr gamle i sett sinne, eydde hann landit 25 með elldi ok iarnvm, hvar sem hann kom, allt þar til er hann kom þar sem síðan heita Otto sund. Siðan sneriz hann svör aptr, ok þa er hann kom til Sles vikr, kom i moti honum Haraldr

¹ Fra [tilf. i marginen og beskadiget ved beskæring; må udfyldes Starkaðar fostra. ² rittat? C, med prik over t. ³ riki tilf. i marginen, vistnok som rettelse til tekstens ved rettelse uklares rævdi (?).

Gorms svn ok hellt orrostu við hann ok varð sigr-
 aðr ok flyði til skipa. Eptir þat gaf hann sik i
 keisarans valld, ok fekk keisarinn honum aprí riki
 sitt, ok het Haraldr at lata skiraz ok kristna alla
 5 Danmork. Var þa Haraldr konungr skirðr ok kona
 hans Gvnhilldr drottning ok svn hennar¹ vñgr, er
 keisarinn veitti² guðsifjar ok let kalla Svein Otto.
 Þa var skipt Iotlande i þrio byskups riki ok vigðe
 Áþaldagr Brima erkibiskup fyrst í byskupa til 12 v
 10 radinna byskup stola, Harald i Sles uik, Leifdag
 til Ripa, Reginbrand til Aross. Haraldr konungr
 blataðnn hellt vel trv meðan hann lifði. Her segir
 ok sva, at Haraldr konungr sende sun sinn til
 Englandz, þann er Hringr het, með her, því at
 15 Danir hafðo hapt þar iamnan valld of c vetra,
 sípan er Gvðræðr vánn eyna. Ok er Hringr hafðe
 vnnit eyna, var hann svikinn ok dreppinn af Norð-
 imbrum. Þes er ok getið þar, at Haraldr konungr
 kom Hakoni Noregs hafðöingia til rikis, er
 20 aðr var i brot rekinn, ok gerde hann sattan við
 kristna menn. En þa er Haraldr tok at eldaz,
 vildi Sveinn s. hans taka riki af feðr sinvm, ok
 styrktv hann til þess þeir hafðöingiar, er Haraldr
 hafði næðgat til kristni; toko þeir Svein til kon-
 25 ungs, enn kæstvöv kristni. Peir lgðv barðaga við
 Harald konung³. Haraldr konungr for til orrostu
 næðigr i móte syne sinvm, sva sem Dávid i mote
 Absalone. Or þessi orrostu flydi Haraldr konungr
 sar til Vinndlandz ok andaþiz við Ioms borg allra
 30 heilagra messv dag. Lik hans var flvtt til Rois
 kelldv ok iarðat at Kristz kirkio peiri, er hann
 sialfr let giora; hann var konungr l ara. Eptir
 Harald konung blataðnn tok riki Sveinn s. hans ok

¹ Sál. hennar C. ² vitti C. ³ kr. C.

hellt illa kristni. Hann var hertekinn tysvar af Vinndvm ok leystr vt stor miklv fe. Eptir þetta for Eirikr hinn sigrsæli Svia konungr vt i Danmork m(e)ð allmikinn her ok barðiz við Svein margar orrostur a skipvm, þar til er minkaði styrk 5 Dana, sva at Sveinn varð landflotti ok flyði fyrst til Noregs, ok villdv Norðmenn ekki vid honum taka. For hann þaðan til Englandz, ok villdi Adalraðr konungr hann ekki þar, fyri sakir vfriðar þess, er Danir hafðv iamnan þar þert. Eptir þat for hann 10 til Skotlandz, ok tok Skota konungr hann vel; var hann þar til daða Eiriks konungs. Ok hefir Sveinn konungr sva sagt Vlfs s., at moður faðir hans teki makliga hefnd fyri þat er hann hafnaði rettvム gvði, er faðir hans hafði tignat. Eirikr konungr red nu 15 hæði Suiom ok Dænom ok var heiðinn ok vuin kristinna manna. Sva stendr þar i bokinni, at Otto keisari hinn þriði með því namni hafi heriat i Danmork ok sigrað Eirik konung. Enn fra því segir glogliga, at keisarinn ok erkibiskup af Brimvm hafe sent 20 til Eiriks konungs Poppo biskup af Sles vik at boða honum kristni ok veita keisaranum þvilika lyðni sem Haraldr Gorms s. hafðe veit hinvm fyra Otto. Eirikr konungr bat biskup syna ser nokkvrrn matt gyðs sins. Þa bar biskup gloanda iarn i hendi ser 25 ok syndi konunginum vbrunna hænd sina. Ok aðr allan grvn tæki af heiðnvム monnvm, let biskup vexa kvrtill sinn ok for i, let siðan sla i elldi, ok stoð hann heill, þa er kyrtillinn var brunnin. Eptir þat let Eirikr konungr skiraz ok morg þvshvndrat 30 manna; voro þa ok sendir menn til Sviðioðar at boða kristni. Enn Sveinn konungr Vlfs s. segir sva, at Eirikr konungr hafi kastat kristni ok dait heiðinn. I þessvm vfriði hyggivm ver verit hafa Hakon irl ok bariz við Otto keisara, sem segir i Vell hæklo, 35

ok veitt lið Eiriki konungi vin sinvm eða magi. Eptir dæða Eiriks konungs tok riki Olaf s. hans i Sviðioð, enn Sveinn kom þa aptr i Danmork. Svein skildi þa at gvð var honum þa reiðr, ok het at 5 snuaz til kristni ok boða folkinu retta trv. Eptir þat settvz þeir Olafr konungr ok Svein konungr, sva at Svein konungr skyldi hafa riki sitt ok fa Sigriðar hinar storraðo moðvr Olafs konungs. Siðan skylldv þeir baðir lata kristna lond sin. Þa er 10 fyll komin var sætt konunganna, eggiaði Sigrið drottning hin storraða, at þeir skyldi raða Olaf Tryggva s. Norðmanna konung, er Danir kwlloðo kraka bein. Ok nokvro siðar helldv þeir við hann hina snorposto orrostu suðr undir Vind landi, ok 15 þar fell Olafr Noregs konungr at sagn Dana ok flestra manna annarra. Skiptu þeir þa Noregi með ser þrir hofðingiar Olafr s̄enski, Svein konungr, Eirik¹ íarl Hakonar s.²

¹ Sál. uden -r. ² Stykket Sva segir (59¹⁴)—Hakonar s. er tidligere udgivet i *Scriptores rer. Dan. II*, s. 146—53 og *Fornmannasögur XI*, s. 417—21.

D.

Af dette defekt begyndende håndskrift er bl. 1 benyttet i Alfræði II. Bl. 2 giver på latin navnene på de 12 vinde indskrevne i en cirkelfigur, hvorefter følger forklaring på benævnelserne (til bl. 2 v, l. 9); derefter på latin Om svovrige eller vulkanske bjærge og disses forbindelse med vindene (8 linjer) og Om det græske alfabetets oprindelse fra Chatmus [ɔ: Kadmus] (4 linjer); resten af siden samt bl. 3 r er benyttet i Alfræði II.

Bl. 3 v øverst har en planetssfære-figur omrent som C bl. 5 r, dog i D indenfor de 7 planet-krese 3 for ignis, aer, aqua; i centrum er indskrevet elementernes egenskaber, samt med rød skrift en forklaring af figuren og den samme notits om peningar, som findes udenfor figuren. Udenfor kresfiguren er i de 4 hjørner anbragt opregning af elementernes egenskaber, endvidere øverst til venstre platnetnavnene,¹ nederst til højre „3686400 penninger i les“. Med en senere hånd er i øvre margen skrevet navnene på de 7 himle og i nedre margen andre navne på disses.

Resten af bl. 3 v—bl. 4 v l. 31 er benyttet i Alfræði II.
Herefter In nomine domini: Ego presbiter N. dispenso tecum
presbiter N. de-legata mihi potestate a dompno N. de-legato
iudice N. diocesis ad celebracionem missarum omnisque
cerdotalis officii execucionem.

I nedre margin bl. 4 v er med særlig hånd skrevet:

Lucius est piscis rex atque tiranus aquarum,
A quo discordat Lucius iste parum.
Horum si uitas nunc lanx equata leuaret,
Plus racionis habet qui ratione caret.²

¹ For Luna har her Cintio D (således også den tilsvarende figur i E, se afbildningen i Rymbegla 1780, p. 110). ² Gregorovius, Geschichte der Stadt Rom, 4. Aufl., IV, 464, anfører, at Romerne synes at have gjort en pasquil over pave Lucius II (1144–45).

Lucius est piscis vocitatus, raptor aquarum,
A quo discordat Lucius iste parum —
med henvisning til Glosse zu Aegid. Aureavall. III, 28 (Mon. Germ. XXV, 100). Verset, som det her anføres, giver altså 2 linjer mere.

Bl. 5 r optages af latinske didaktiske vers med tilhørende marginalia; endvidere i marginen følgende latinske drotkvædne vers:

Ad te¹, care aue, mitto,
audi nostrum carmen laudis:
factus es tu² fratrum recte
flore decus seniorum.
Præsta, summe pater, castam
plene fidem Audioeno,
animæ uim³ ut tu, numen,
isto uiro prebuisti.⁴

*Bl. 5 v indeholder øvelseseksempler i latinsk syntax; derefter:
Esto consors caste. Et drotkvædet latinsk vers, se Småstykker
udg. af „Samfund“ s. 188, 193.*

Komputistiske memorialvers (10 linjer).

Claua ferit, clavis aperit, clavus duo iungit (1 linje).

Qui me furtive capiet—trahatur (2 linjer). Se Småstykker s. 188.

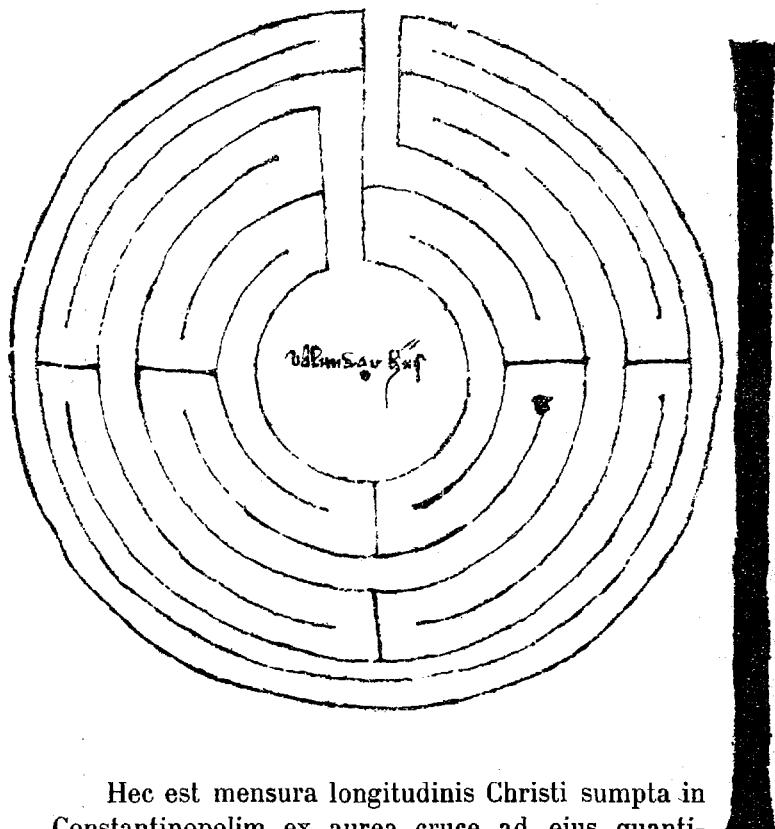
*Ante phalas—brvtv bvrstengr (2 linjer: et latinsk hexameter
med tilhørende islandsk metrisk oversættelse). Se Småstykker
s. 188.*

*Bl. 6 r er benyttet i Alfræði II, s. 239—42, hvor stykket
Sva telr Makrobius—hringvm med tilhørende planetcirkel er
aftrykt.*

*Bl. 6 v. Latin: De 15 tegn før dommedag, Navnene
på de hebraiske bogstaver med disses virkelige og allegoriske
betydning, De kanoniske tiders overholdelse indskærpet ved bi-
belsprog.*

*Bl. 7 r. Við þan stað i Irlandi er Wersken
livth oster franckoh heitir kor[o]naðiz með pinig-
ar viætti hin heilagi Kilianvs meðr sinvm kvnpa-
vm ok felavgvm vm daga Sergius papa er hafði
5 ærv likt ok lofanlikt lif.*

¹ Adte D. ² esto D. ³ aminaui D. ⁴ Interpunktions-
og emendation skyldes professor M. C. Gertz, hvorefter over-
sættelsen bliver: „Til dig, kære gamle, sender jeg (dette), her
vort lovprisnings-vers: du er blevet en pryd for de ældre
brødre af den rette art. Yd, højeste fader, fuldt ud Audun
en ren tro, således som du, guddom, har givet denne mand
sjælens kraft.“ (recte flore = rectæ floræ.) Verset, som ved
sine fejl viser sig at være en afskrift, indeholder en hyldest af
en gejstlig styrer, Audun — muligvis A., biskop på Holar 1313
— 21, som medlem af domkapitlet i Trondhjem.

Hec est mensura longitudinis Christi sumpta in Constantinopolim ex aurea cruce ad eius quantitatem. Sancta hec linea sedecies ducta mensuram Christi monstrat; in quocumque¹ die hoc signum cernis² non subitanea morte peribis et saluus eris. 5

Pessi lina er hinn 16. hlvtr af hæð drottins vars Iesu Christi³ ok syner hversv har hann sialfr hefur verit a likams væxt. A hverivm dege eða degri sem þv ser hana fyri avgym þer þa mvntv eige braðdavðr ok eigi mvntv verþa fyri giorning- 10

¹ qua- D. ² seteris D. ³ Christo D.

vin eða riðv sottvm ok eigi mvntv verþa fyri ræng-
vm domvm af hæfðingivm eða fyri-mavnnvm. Ok sva
ok ef þv hefir þessa linv fyri avgvm þer a davða¹
stvndv þinne, þa mvntv æðlaz eilifa hialp ok misk-
vn fyri hit haleita nafn drottins vars Iesv Christi
ok fyri hans sialfs miskunar dom.²

Derefter på latin: 5 bonæ cogitationes, 7 gradus sapientie. Tres sunt que ducunt homines ad regnum dei, 3 ad infernum, 3 modis fit diabolica temptacio.

Bl. 7 v. Cirkelfigur, hvori er indtegnet 12 mindre cirkler og indenfor disse 4 koncentriske kreste, med påskrift: Tvngl fylgir stiornv marki eino daga xxvii ok nætr xxvii, sex stundir ok tva lvti stvndar. — Sol fylgir stiornv marki einv xxx daga ok xxx natta ok x stvndar ok halfa stvnd.

Derefter med latinsk tekst 4 mindre cirkler med månedernes dag-tal og bestemmelserne af kalendæ, nonæ, idus, samt et kvadratisk skema af lignende art. Endv. fremstilling af guds, sjælens og legemets egenskaber.

Bl. 8 r. Latinsk forklaring til en computus manualis for dyrekresens tegn, med angivelse af disses egenskaber fordele på fingerleddene. Nedenunder er en hånd aftegnet med planetnavnene (ledsaget af islandsk tekst) fordele på tommel- og pege-fingren, dyrekresens navne på de andre fingre.

Planetnavnene med tekst er: Luna silfslig, messingligr Mercurius, eirlig Venus, heit ok vat ok stilliligr, Saturnus blyligr, skaðsamligr, kaldr ok þvr, Jupiter fleitiligr id est³ hamingvsamligr, heitr ok våtr, eirligr Mars, heitr ok þvr, skaðsamligr, gullig sol, heit ok þvr.⁴

Til begge sider af hånden latinsk tekst.

I nedre mæren læses: Orosius frasagnamaðr segir sva tractérat ok disputerat i anat(!) stad meðr havrðvm havrkvl snaraði hann eplir þeim meðr skynda, sva sem hinn ærv svlli meistari kallar jarðleikn.

Endvidere i lønskrift: Ephitaphium, Theothocos, Skirm Arrius — se Smástykker s. 186—87, 190.

¹ davgum opr. D. ² Ovenstående latinske forklaring til Christi længdemål er skrevet til venstre for figuren, på den åbne plads foroven og forneden ved labyrinth-billedet; den islandske forklaring står til højre, i ydre mæren. Til labyrinth-billedet, som bærer påskriften vðlundar hús, hører ingen tekst. ³ id est skr. .i. D. ⁴ Sml. tilsvarende planet-egenskaber Alfræði ísl. II, s. CCXIII—IV, 241.

Bl. 8 v. Grundplan af Jerusalem med latinsk påskrift.
Derunder i delvis lenskrift: Þrir penningar talðir—12 lestrir i
ahavfn, samt helt i lenskrift verset Meyjar bað mentyr, endv.
med en særlig hånd i nedre margen det 8-linjede vers

Pater ertv ok princeps feitte,
procvssvl [percvssvs fejlagtig D] ertv svartra pussa etc.
Se Småstykker s. 187, 190—94 og Rettelser, samt for de to
vers' vedkommende F. Jónsson, Norsk-islandske skjaldedigtning
II, A 463, B 495—96.

*

S. 64, l. 2 drotkvædne læs hrynhendte.

F.

... nu¹ dægur sidan hingat burdur drottens
vors var at midre nott, ok skal hver þessa stiarna
hafa iafnan ein hveria þessa stund, eptir því sem
[til] reiknaz med þeire (at)[h]ygle ok reikninge, at
5 solen², er [ð](dr)u (n)[a]pne³ er sunna kollut, æ til
at heyrar en fyrsta stund eptir midia nott fyri
drottens dagen, ok fyri því heitir hann (su)nnu
dagur. Aunnur stund heyrir Venus til, enn hin
prida Mer[cur]ius, en fiorda lune, en fimta Saturn-
us, en sietta Iovis, en sionda Mars. Þa hefir enn
solen ena attu stund, Venus ix, Mercurius x, luna
xi, Saturnus xii, Iovis xiii, Mars xiii. [Hefir solen
þa enn ena xv. stund⁴, Venus xvi, Mercurius xvii,
luna xviii, Saturnus xix, Iovis xx, Mars xxi, solen
15 xxii, Venus xxiii, Mercurius xxiii. Nu er sunnu
dagur ut liden, ok byriazt nu annar dagur viku
eptir midia nott, ok kollum vær hann [m]ana dag,
þviat tunglit heitir mane einu nafne, ok heyrir
[honum] nu til en fyrsta stund. Ok med sama
20 hætte honum ut reiknudum kemur þridiu dagur
viku ok heitir Tyrs dagr af Tyr, því honum reikn-
azt þa en fyrsta stund. Med sama hætte midviku

¹ Efterfølgende tekst optager sidste blad af det af 2 blade
bestående fragment 736 II, 4to (F), c. 1400. Bladet har været
anvendt til inddeling og er beskadiget ved huller. ² solen
sål. (for solenni) F. ³ (n)[a]pne tilføjet interlineart med ned-
visningstegn. ⁴ Fra [anbragt i øvre margin og den rette
plads antydet ved et kryds efter det forangående xiii.

dagur heitir Odens dagur, enn hinn fimte¹ dagur
viku heitur (!) Pors dagur, fostu dagur heitir fria
dagur af Freyiu, enn laugur (!) dagur edur þrott
dagur heitir saturs dagur af Saturno. Nu ef nockur
madur vill athuga hveria natturu sa madur hefir, 5
sem i þessum planetu stundum kemur i veroldena,
eptir því sem gamler frodleiks meistarar hafa sagt,
þa skal hann þetta stundatal, sem adr er skrifat,
upp byria, þa solen er i austre midiu, þviat svo
var talet framan til hingat burdarens. 10

2 v Svo seigia naturu meistarar, at þeir sém verda
getner eda fæ dýr eda fædd[ir] i solarennar stund,
fyrr eda syd[ar], hans andlit skal vera (br)eitt (ok)
(h)v[it]t² ok miog rautt, hann er bradur ok reidur,
ok aa samri stundu³ vill hann r[æ]kia sinne (reid)e 15
sem ædarnar stinga hann. Hann hefir reisug augu
ok klær, [ok hann er] sto[l]tjur ok sterkur. Hans
singur ok bein eru long. Hann hefir hart hær ok
krusat ok at ollu reisuliga ok vel skaptur. Nu sa
sem er borenn eda g(et)in i solarennar stund, enn 20
annar i Saturnus stund, þeir sem(ia) alld[ri] sin i
millum, hvorki hion nie menn [adr]ir, nema þeir
temi naturana⁴. Venus gengur næst solunne nidur
fra, ok hver sem i hennar stund er getin eda fær
lyf eda er fæddr, hann er ostodugur ok hefer þo 25
hævesk-heit. Hann hefir⁵ vænt andlit ok kringlott.
Hann vill giarna, at ollum like vel vid sig, ok er
galinn fyrir elskuga; hann er sakmodigur ok inn-
eygdur, mildur ok blijdur; hann hefir giarna riett-
enn ok [g]jud fyrí augum sier. Merkurius gengur 30
næst Venus nidur fra. Sa se[m] [þ]a kemur i ver-

¹ fimte, ved rettelse af fimtu F. ² breitt—hvitt sml. B
(nærv. udg. s. 31¹⁴). ³ stunde F. ⁴ naturana sål. F! ⁵ Her-
efter hævesk he gentaget, men overstreget.

oldena, er hennar stund er, hann er taulogur ok vijs. Hann hefer long bein, langa fingur ok langann hæls; hann er dyggur ok fæslaus; hann hefer þunt skegg a vanganum; hann vill ecke heyra þat,
5 sem honum bijhagar ecke; hann er heilradur ok gudhræddur. Sa sem borenn verdur undir Merkurius stund, enn annar undir Venus, þeir verda sialdan sattir, þo at þ[eir] (si)e bader saman. Manenn gengur næst Merkurius nidur fra; hann er miog
10 merkiande um illt ok gott. Hver sem getinn er eda fæddur i hans stund, þa hann er vaxande, hann skal hafa fullt andlit ok litid haufut, ok allur hans likame skal vera vel skapadur; annat hans auga er minna enn annat. Hann vill giarna giora
15 þat, sem folke þekkezt vel; hann er bæde nadugur ok sakmodigur. Enn þa manenn er minkande, sa sem þa er borenn eda fæddr, skal h[ignum] vera [i morgu likur ok] i morgu olikur.¹

¹ Hele fragmentet har en parallel i B (nærvt. udg. s. 30—34).

G.¹

astr oriens. | Svðr meridies³. | Occidens vestr. |
Norðr septentrio. |

Vvltumnus qui et calcias. Sub solanus qui et
afeliotes. Eurus. — Ver tepidum. — Infancia tepor⁵
sangvinis⁴. | Auster qui et nothus. Euro nothus. —
Euro auster. — Estas calida. — Iuuenta calor spi-
ritus. | Affricus qui et libs. Zephyrus qui et fauoni-
us. Corus qui et ariestes. Autumnus humidus⁵. —
Senecta, humor, aqua. | Septemtrio. Aquilo qui et¹⁰
boreas. — Circius qui et troacias. — Hiemps fri-
gida. — De crepita⁶ frigus corporis⁷.

Asia.

Monstras⁸ India. | Massagete. Caspies. Colci.
Seres. Bactria. Hircania. Armenia. Parthia. Media. 15

¹ Dette håndskrifts indhold er for største delen kommet til anvendelse i Alfræði II. Af resten gives her nogle småstykker fra bl. 5 v—6 r og bl. 8 r. Se håndskriftets beskrivelse i Alfr. II, s. CCXII—XIII. ² Bl. 5 v—6 r (opr. sammenhængende, 13. århds 1. halvdel) bærer et verdenskort af T-typen, bestående alene af tekst, hvis indenfor koncentriske kredse anbragte navne er ordnede således, at T er markeret ved tomrum i stedet for linjer. Her udgør som sædvanlig Asien den østlige halvcirkel, seni ved en linje nord-syd er adskilt fra den vestlige halvcirkel, af hvilken den nordlige kvartcirkel er Europa, den sydlige Afrika: sál. A. A. Bjørnbo, Aarb. f. nord. Oldk. 1909, s. 188. Kortet er litograferet (noget over naturlig størrelse) i Antq. Russes II, pl. iiij, med tekstaftryk smst. s. 392—94. Øverst ses spor af en ulæselig overskrift (cynfrycg ... heit...?). ³-dies gentaget. ⁴ sangvis G. ⁵ humibus G. ⁶ decrepna G. ⁷ corpus G. ⁸ Monstrosa retter Antq. R.

Persidia. Carmania. | Caria. Frigia¹. Troia. Pamphilia. Hiberia. Tigris fluuius. Mesopotamiam. Charra ciuitas Abrahe. |

Asia minor. Isauria. Cilicia ciuitas Thar(s)us².
 5 Cappadocia. Commagena³. | Palestina. Cesarea. Sidon. Tyrus. | Assiria. Caldea. Babilon, Efrates. Arabia ibi est mons Syna id est Horeb⁴. | Ptholomais. Philistea. Libanus mons. Madianite. | Iudea. Hebron ibi sepultus est Adam primus. | Galathia.
 10 Nazareth. Hierusalem. | Galilea. Hiericho. Egiptus. Babilon. | Syria. Ascalia. Iopen. Alexandria. | Tanakvisl fluuius maximus. Nilus flumen Egipti.⁵

Africa.

Libia prouincia Affrice que est circa Cirenem⁶.
 15 | Pentapolis regio ibi sunt v urbes. Trogita prouincia ibi in uenitur carbunculus igneus et alter exentalitus LX coloribus micans. Bizancena fructissima terra. | Garamannia. Getulia ibi infantes ludunt serpentibus. Gaulo insula ibi nec serpens nascitur
 20 nec uiuit. Numidia. Mauritania⁷. | Hic sunt solitudes inaccessibiles et arene usque huc. | Ethiopia.

Europa.

Mediterraneum mare. | Grecia. Tracia. Constantinopolis. Apulia. Italia. Roma. La(n)gobardia. Germania. Fra(n)cia. Saxonia. Danmorc. Frisia. Scocia, Anglia. Ibernia. | Gallia. Parmo⁷ montes. | Normannia. Brittannia. Vasconia. Galicia. Hispania. | Misia. | Sparta.⁸ | Scithia frigida. Eronei. | Tile, Island. Norvegie. Gautland. Sviþioð. Rvsia. | Biarmar habant⁹ hic.

*

¹ Frigida G. ² tharus, med svage skrift-spor over u, G.
³ Corinagena (ved rettelse) G. ⁴ Horeth G. ⁵ Herefter nogle senere tilsatte bogstavtegn. ⁶ tirenen G. ⁷ parmo sâl., for pyrene?, G. ⁸ Herunder, men i temlig stor afstand, kio — Antq. R. udfyldt til Kiovia — G. ⁹ habitauit G.

Sva¹ segir Ion gyllmvdr i glosan yfir Matheo, at i avstr londum var fvndin ritning nokkor af Sed syni Adams, ok stod þat þar [i], at Sed hefði spað, at ein stiarna scylldi sv vpp renna, at [Iesum²] [scyll]di at merkia. Þvi scipv(ðu) hans éttr menn 5 xii ena vitrvstv [menn] at fara a fiall eitt hætt a hveriv ári ok geyma at ef þeir fengi einn hvern tima seð stiornuna³. Var ok sva scipat, at ef ein hvern andadiz af þessum spekingvm, at þegar scylldi sett annan i staðin af þeire sömvt eittr; ok hellz þessi 10 scipan allt til tima vars berra. Þa var sén þessi stiarna i sueins liking, þess sem cros hafði i henði, ok stiarnan mælti ok bavð magis, at þeir féri a Iorsala land ok leitaði mikin konung. Þeir heita magis met Kalldei, enn philosophi met Girkivm, magister 15 met latinv monnum, meistarar met os.

Tres sunt dies in anno cum suis noctibus, in quibus, si uir natus fuerit, sine dubio corpus eius integrum manebit usque [in] diem iudicii. Hoc est iii. kl. februarii, vi. kl. aprilis et [kl.] augusti. 20

¹ Bl. 8 r, er skrevet med en hånd fra 14. árh. ² ibu? G.
³ stiornana G.

H.

Biorgvin¹. Finnazt² gull c fyri mork, spara- 29 r
gull fyri vi aura, svo micid fyri halfa mork silfurs
100 ortugh gullz. Pund af gulfargi fyri 12 aura,
steinadzur mork³ pundit, spænkst grænt fyri 5 aura,
5 vermilius fyri 5 aura, pund sinopur fyri 6 aura,
menui fyri 2 aura ok brunt ok indiblatt, hvit fyri
5 aura, gult 3 aurum, alit⁴ ok furment⁵ fyri 3 aura,
brasilia 5 aurum pundit.⁶

*

Af de to i note 6 nævnte dobbeltstykker ang. værdiberegning fortsættes det sidste således:

5 fadmar, 7 skref, half 18⁷ alin, 35 feta, 105 30 r
10 lofar, 420⁸ fingr, 385 mundar.

Priu byggkorn⁹ giora einn munda, mundar 22
ðln, reise þumlungar 12 i ðln. 4 fingur gera lofa,
lofar 3 i fet, 2 fet i oln, half 4-a oln i fadm, fet 5

¹ Sál. (uden preposition) H!

² Superlativ af adj. finn.

³ M. H.

⁴ Sál. (eller alie?) H.

⁵ furmt (eller -mē?) H.

⁶ Derefter følger en tekst af det efter D i Småstykker s. 187,
190 aftrykte stykke (d). Prir penningar—áhqfn, som ligeledes
har en parallel i K. Både H og K læser 8 merkr ok 20 i lifs
pund for D.s Fjørar merkr ok 20 [32 er det rette], H desuden
þau eru 28 i lifs (!) pund for D.s þav 24 i skippvnd. Dette
efterfølges af et til Alfræði II, 239_{a-b} (Efterslæt: D) Sva er
talt—skeiða svarende stykke, hvorfra varianter er meddelte i
udgaven, og hvortil, som dær nævnt, desuden i H bl. 30 r fore-
kommer en med D-teksten ganske stemmende redaktion. ⁷ 18
konjektur; 17 H. ⁸ 420 konjektur; 820 H. ⁹ -korn konjek-
tur; -ker (!) H.

i skref, 100 skref, 20 ok 5 i skeid, 8 skeid i milu,
[700 milna, 70 ok 8¹ i gradu, 2² gradr i dagsigling.³

*

31 r [S]vo segir Imago mundi, at heimurinn se vax-
inn sem egg, ok svo sem skurn er utan um eggit,
sva er elldr umhverfiss heimenn, ok sva sem skiall 5
er næst skurni, sva er ok lopt næst elldi, ok *svo*
*sem*⁴ hid hvita ur eggi þat er næst skialli, sva eru
votn næst lopti, ok svo sem id rauda er i eggi,
sva er iordin lukt i þessum hofudskepnum. Iordin
er ohrærilig, en lopt ok votn ok elldr snyzt avallt 10
um iordin; ok þviat loptin snuazt um iordin⁵,
þa synzit, sem sol ok tungl ok stiornur fari ur
austri i vestur ok þau takn fara i gegn því sem
synzit, i þa mynd sem þa er kvern snyzt um spen-
el, sva snuazt loptin um iordin; iordin er kyr, en 15
loptin snuaz, svo sem kvern snyzt, en spenill er
kyr. Sið eru kollud lopt i bokum, þau er himin-
tungl eru i, ok er tungl i nedzta lopti, ok er þat
kallad minzt himin-tungla ok synzit mest, þviat
þat er næst oss; sol er i fiorda lopti. Nu ef flugur 20
2 sæti a kverninne, onnr nær kvernar auganu, enn
aunnur firr, ok gengi i sinn hring hvor um kver-
nar auga, aunnur utar⁶, enn aunnur æ kverniune, ok
fari i gegn því sem kvernin snyzt, þa mundu þær
ymsu megum hia spenulnum af kvernar gongunni. 25
Sol ok tungl fer ok í moti því sem synzit, fer ...⁷

¹ Det rette er 875. ² konjektur; 9 H. ³ Med disse
angivelser sml. Alfræði II, s. 124—25. ⁴ svo sem udel. H.

⁵ Svo—iordin forekommer også i AM. 764, 4to (bl. 2). ⁶ er
tilf. H. ⁷ Stanser afbrudt bl. 31 r nederst.

J.

Regimen contra pestilenciam secundum doctorem nich ...¹

[F]yrst skal vara sig vid mikille ofneytzlu i mat ok i aule ok allre heitri badan ok fyrir ollu 5 þvi sem kroppurin kann at sveitatz af; i kolldu vatne mæ madr vel bada, ef þörf giorzit. Item skal madr vara sig vid saurlife, ok iamvel þeir sem þat mega leyfiliga, utan hun edr hann verdi til krafdr ok þo sialldan. Item skal madr vara sig vid allra 10 handa saupe, utan þat sem surt er, þo mæ madr eta hnetur med, samaleidis ok skogar epli ok allan beiskann æ-voxt ok surann. Item skal madr *vara*² sig vid hunange ok ollu þvi sem blandat er med hunange edr til-reitt med hunange, sem er miindr 15 ok annat þvilitkt, ok skal madr *eigi*³ reida sier mat med hunange, utan helldr med edike. Item skal madr eigi eta þann mat, sem hardr er ok seint melltiz, sem gamallt nauta kiot ok svins flesk ok illa ordin mat, hardan fisk ok saltann, helldr skal mann 20 eta ungt kiot med edike. Giorzit þorf, at madr ete kiot, þat sem mikit er fyrir sier, þa ete hann þar litid ok þo med edike. Item skal madr eta þann mat, sem snart melltizt, sem er haensna kiot, lamba kiot ok skogar fugla kiot, enn eigi sio-fugla. Item

¹ Navnet delvis ulæseligt: nichr .. yhtv ..? J. ² vara konjektur; mgl. J. ³ eigi konjektur; mgl. J.

vatz fiska er nu¹ gott at eta, sem takazt i renanda vatni. Item skal madr vara sig vid mycklum þorsta ok drecki klart vin eda surt øl eda renanda vatn blandit med edike. Item skal madr lukta af sveitanum þeim, sem undir hondunum er, fyrr en hann 5 stendr upp, eda af þeim sveitanum, sem er hia hrærunum, med hendenne. Item allra handa matur, bædi kiot ok fiskur, skal vera steiktur ok etiðt med iueki þvi, sem gior er af ingifer, saffrane, calce tanes² ok edike. Item ma madr eta egg med edike 10 eda supa pau med litlu sallte. Item eitt sinn i vikune skal madr eta ertur; grænt kal skal madr eigi eta ok eigi miolk utan sura. Item skal madr vara sig vid mikille gledi ok storum harme, fyrr reidi ok fyrir³ og angri ok fyrir odru þviliku. Item er 15 vedrit ini vert, þa skal madr byrgia aptur glugana ok giora elld edr reyk i husinu med mirru, item þor⁴ einiber kvelld ok morgen, ef þorf gerizt. Item skal eingi ganga fastandi ut af sinu herbergi, helldr eti hann st(e)ikt⁵ braud i edike ok drecki eptiræ 20 1 v vin ok ete nagla, muskæt edr muskatz bloma, þetta mega þeir giora, sem veg-farandi eru. Item klerkar þeir, sem messu skulu seigia ok mega eigi eta adr, sem sagt er, fyr enn þeir gangi ut, þa hafi þeir fyrir sinum nösum i hendenne hvalsekes epli eda 25 bevergele ok annat þat, sem vel er luktande, elligar hafi þeir steikt braud i edike sveipat i klut ok lukte þar af. Item skal madr bid minzta tvær reisur i vikune bergia trehake svo stort sem eitt ber, enn su kvenna ecki, sem med barne er. Item skal 30 madr byrgia þa gluga, sem sunan eru æ husinu;

¹ nu (?); un *tilsyneladende* J. ² calce tanes *sål. snarest* J.
³ Et ord synes glemt efter fyrir J. ⁴ þor (= purr) *sål. vistnok* J. ⁵ stikt J.

þeir, sem annarstadar¹, mega opnir vera, ef vedr er klart, enn ill lygt af forum eda odrum illa luktandi hlutum blæs ut i gegnum glugana. Item skal einge sofa æ daginn, utan þat hafi verit hans gamall sidvane, ok sofe þo litid, enn ete þa nockut, þegar hann vaknar. Item þeir, sem kiot-myckler eru eda blod-myckler, lati sla upp ædi þa, sem epaticha² heitir, eda mediana, enn iam-vel fyr enn hann kennir nockurs meins; en bondi edr annat folk, þat sem grofliga er upp-fætt, skal eigi lata sla medianam, utan hann kenne meins af drepp-sottine. Item skal einge fara fra þeim stad, sem dreppsoftenn er inn komen. Item se einge miog i solskine. Item etur madr rutam edr mirram, litid af hvorum 15 þeira, þat hialpar vel. Item þeir menn, sem sterker eru til sinar natturu, þeir mega eta hvitan lauk, fyrr enn þeir gange ut um morgenan af husinu. Item skal madr skera raudann lauk i sura miolk um kveldit ok late vera i um nottina ok ete sid-20 an um morgennenn med enne somu miolkenne. Item dreckur madr edik kveldit ok morgenn, þat hialpar vel. Item þær madr er mettur, ete eina hneyt eda tvær vallhnetur eda hasla hnot, þat skal hann gera, sidan hann kennir sier meins af pestilencie. Item fyst madr kennir sig tekenn vera i pessare sottenne, sem hann kann at marka af stinga innan til edr utan med æse-verk ok³ sull, þær sær hann sier lækning æ⁴ dvol, þviat pesse sottern stadfestir sig i xxiii klucku stundir, þat er svo 30 leingi, sem dagur ok nott. Enn sá, sem siukur verdr, varizt at sofa æ þessum tveim dægrum,

¹ eru synes udeladt J. ² epaticha konjektur; opaticha J.

³ Herefter står et overflödigd edr (eller et efter ok følgende ord er udeladt?). ⁴ æ, fejlskrift for an? J.

sem er æ xxiii kluku stundum, fyr enn hann hefir
2 r lækning feingit. Sidan skode madr sullenn, ef¹ hann
 kemur ecki af blodinu til, þæ hialpar lækningen,
 þat er þa ef hann rodnar. En strax madr kennir
 sier meins af pestilenciam, þæ lati sla medianam 5
 elligar hofud-ædina, ef hann hefir illt i hofdinu, ok
 late blodit hlaupa litid, elligar hiarta ædina, ef honum
 er illt i hiartanu, eda lifrar ædina, ef honum er illt i
 lifrene. Item er þat svo, at þat dregzt saman til
 bolgu eda svopp eda i sull, ok er sullurenn raudr, 10
 sem sagt er, ok er hann fyrir aptan eyrun eda æ
 halsinum, þa late hann sla cephalicam, þat er
 hofud-ædr, enn ef hann er undir ormunum, þa late
 sla cordianam upp æ peire sidunne, sem sullurenn
 er æ, annann daginn æ annare. Er þat svo, at þat 15
 dugir eigi eda oflitid, þa late sla hin fyrsta dag æ
 annare sidune, enn annan daginn æ annare, peire
 sem sullurenn er æ. Enn ef sullurenn er vid veyka
 lifit eda naflann, þa lati hann sla upp epaticam
 eda salvatellam i hendinne æ peire sidune, sem 20
 sullurenn er. Ef þat dugir eigi eda oflitid, þa gior
 sem sagt er. Kemur sulluren nidri i hrærunum, þa
 lati upp eina ædi, sem er i millum stæstu tannar
 ok þeifar þar er næst, æ peire sidune sem sullur- 25
 enn er. Er sullurenn nockut leingra nidr fra sma-
 þormunum, þa slae upp ædi þa, er feminea heitir,
 vid hælenn æ peim fætinum ok æ enne somu sid-
 unne sem sullurenn er. Og mega þessar tvær ædar
 æ fotunum fyst upp slegnar æ einum fætinum ok²
 sidan æ odrum, ef þarf gerizt, ok þarf eigi at 30
 skeytta, hvat teikn þa er, fyrir því at hinn siuke
 mætte vera forsomadr ef þes er³. Vili madr leggia

¹ ef gentaget J. ² Herefter sidunne udpricket. ³ ef
 þes er sål J; noget synes at mangle.

triacam upp æ sullen, þa leggi þat um kring. Item
mæ madr setia horn upa sullenn ok hoggva eigi
adr, at þat dragi til sin þa illzku, sem innantil er,
ok sidan skal madr lata hoggva æ ok seti sidan æ
5 aptur hornit eda late setia ighlur upp æ sullenn, ok
þa þeir eru fullir, late hann blodit vel renna. Item
mæ madr leggia plastur upp æ sullenn, sem giordr
er af godu suur-deige ok godan part af sallte ok
edike, ok hoggva sidan æ sullenn ok sete æ [horn]
10 eda ihglur. Item vill sullurenn eigi flyja, þa skal ^{2 v}
madr taka ysompinta, pollegia ok malurt ok sioda
þat i vine, sidann lat þat i eina flosku ganska
heitt, ok leggi þat sidann i hins siuka sæng, ok af
þeim hita tekur hann til at svitna ok sullurenn
15 minkazi . . . ¹. Item skal madr gera plastur af
triacham ok ruta ok legg þat all tid gagn-vart upp
æ hiartad ok þo ecki fyr enn nockur materia eda
sullur finzt eda kennizt, þar sem pestilencia slær
ut nockurs stadar. Item er þat alþingis nyttugt, at
20 hver sem kann þenna lærdom at lesa, at hann lese
hann edr lati lesa x sinnum eda xii eda optar, at
vare sig ok adra, ok vite, hvat hann skal gera i
mot þesse sott, þegar hann kennir hennar, fyrir því
at þesse pestilencie sott er flugs skiott ok hostug
25 af sier, svo at hun vill eigi lata mannen buast vid
eda studera eptir því, sem honum kann til lækn
ingar at vera, sem fyr er sagt, ok því for-vare sig
hver ok adra med, serliga sitt heima-folk, hver i
sinu huse, ok gefit traust hier med upp æ guds
30 vegna ok allra heilagra hialp. Amen.²

*

¹ Ulæseligt (c. 4 bogstavpladser). ² Nogen original til
ovenstående vejledning mod pest har ikke kunnet påvises; sam-

Først skal man være sig for megen overdreven nydelse af mad og øl og for al varm badning og for alt, som kroppen kan komme i sved af; i koldt vand må man vel bade sig, hvis det er nødvendigt. Item skal man være sig for ukyskhed, og ligeså de for hvem det er tilladeligt, med mindre han eller hun bliver opfordret, og dog sjælden. Item skal man være sig for allehånde flydende spise, uden det som surt er; dog kan man dertil spise nødder og ligeledes skovæbler og al besk og sur frugt. Item skal man være sig for honning og alt det, som er blandet med honning eller tilberedt med honning, således som mjød og andet deslige, og man skal ikke tilberede sin mad med honning, men med eddike. Item skal man ikke spise den mad, som er hård og sent fordøjes, som gammelt oksekød og svineflæsk og for-dærvet mad, hård og salt fisk, men man skal spise ungt kød med eddike. Er det nødvendigt, at man spiser svært kød, da spise man lidet og med eddike. Item skal man spise den mad, som hurtig fordøjes, som hønsekød, lammekød og skovfuglekød, men ikke sæfugle. Item ferskvandsfiske er det nu godt at spise, som tages i rindende vand. Item skal man være sig for megen tørst, og skal drikke klart vin eller surt øl eller rindende vand blandet med eddike. Item skal man lugte til den sved, som er under armene, før man står op, eller til den sved, som er under lysken, med hånden. Item allehånde mad, både kød og fisk, skal være stegt og spises med sovs (suppe), som er gjort af ingefer, saffran, „calce tanes“ (?) og eddike. Item må man spise æg med eddike eller drikke dem med lidt salt. Item én gang om ugen skal man spise ærter; grøn kål skal man ikke spise og ikke anden mælk end sur. Item skal man være sig for megen glæde

men lignes kan Johannes Jacobi, *Tractatus de peste*, oversat af læge J. Johnsson i *Festskrift til prof. J. Petersen* 1910, hvor nogle af iagttagelserne og anvisningerne minder om J. Dr. Johnsson har velvillig henledet min opmærksomhed på det i *Archiv f. Gesch. der Medizin* af K. Sudhoff (Leipzig 1910) udgivne tyske pest-regiment (c. 1400) med dets latinske original *Missum Imperatori* (forg. 1371). Så vel den udførligere tyske tekst som den meget kortfattede latinske original har anvisninger til fælles med J; de fleste af latinens 8 korte regler kommer efter hovedindhold igen her. — Da dette stykke nærmest har interesse for ikke-filologer (medicinal-historikere), vedføjes efterfølgende danske oversættelse.

og stor sorg, for vrede og bedrøvelse og andet sligt. Item, er været ublidt, skal man lukke vinduerne og gøre ild eller røg i huset med myrra eller med tørre enebær aften og morgen, om det er nødvendigt. Item skal ingen gå fastende ud af sit værelse, men spise stegt brød i eddike og drikke derefter vin og spise nelliher, muskat eller muskatblomme; dette kan de gøre, som er på rejse. Item, de klærke, som skal sige messe og ikke kan spise i forvejen — som sagt er —, før end de går ud, da skal de holde for deres næse i hånden spermacet-æble eller bævergel og andet, som er vel-lugtende, eller de kan have stegt brød i eddike, svøbt i en klud, og lugte dertil. Item skal man i det mindste to gange i ugen nyde teriak så stort som et bær, dog ikke den kvinde, som er med barn. Item skal man lukke de vinduer, som er på sydsiden af huset, de som (er) andensteds, kan være åbne, hvis været er klart og (?) dårlig lugt af gruber eller andre ilde lugtende ting blæser ud gennem vinduerne. Item skal ingen sove om dagen, uden når det har været hans gamle sædvane, og må dog så kun sove lidt, men skal da straks spise noget, når han vågner. Item de, som er kød-rige eller blodrige, skal lade slå den åre, som hedder epatica eller mediana, endog før han føler sig syg; men bønder eller andre folk, som er opfødt grovt, skal ikke lade slå mediana, uden de føler sig syge af pesten. Item skal ingen rejse hørt fra det sted, hvor pesten er kommen. Item ingen opholde sig meget i solskin. Item om man spiser ruta eller myrra, lidt af hvert, det hjælper vel. Item de, som er af stærk natur, må spise hvid løg, før end de går ud om morgenens af huset. Item skal man skære rød løg i sur mælk om aftenen og lade det være deri om natten og derafter spise det om morgenens med den samme mælk. Item om man drikker eddike aften og morgen, det hjælper vel. Item når man er mæt, skal man spise en nød eller to val-nødder eller en hasselnød, det skal man gøre; når man mærker sig syg af pestilensen. Item straks når man føler sig grebet af denne sot, hvad man kan mærke af sting inden til eller udvendig med stærk smerte og byld, da skal man skaffe sig lægedom uden tøven, ti denne sygdom sætter sig fast i 24 timer, det er så lang tid som dag og nat. Men den, som bliver syg, skal være sig for at sove i dette døgn, som er 24 timer, før end han har fået lægedom. Siden skal man undersøge bylden; dersom den ikke kommer fra blodet, da hjælper lægedommen, det er dersom den bliver rød. Men straks når man føler sig syg af pestilensen, skal man lade

slå mediana eller hovedåren, hvis man har ondt i hovedet, og lade blodet løbe lidt, eller hjerte-åren, hvis man har ondt i hjærtet, eller lever-åren, hvis man har ondt i leveren. Item, er det så, at det trækker sig sammen til betændelse eller bullenskab eller byld, og dersom bylden er rød, som sagt er, og dersom den er bagved ørene eller på halsen, så skal man lade slå cephalica, det er hovedåren; men dersom den er under armene, skal man lade slå cordiana, på den side hvor bylden er, og næste dag på den anden. Dersom det ikke duer eller for lidet, så skal man lade slå første dag på den ene side, næste dag på den anden, den hvor bylden er på. Men dersom bylden er ved underlivet eller navlen, så lade han slå epatica eller salvatella i armen, på den side hvor bylden er. Dersom det ikke duer eller for lidet, da gør som sagt er. Kommer bylden nede i lysken, da lad slå en åre, som er mellem den største tå og den nærmeste derved, på den side hvor bylden er. Er bylden noget længere neden for småtarmene, skal man lade slå den åre, som hedder seminea, ved hælen på den fod og på samme side hvor bylden er. Disse to årer på fødderne kan slås først på den ene fod og derefter på den anden, om nødvendigt, og man behøver ikke at jagttage, hvad tegn da er, fordi den syge vilde være fortapt, dersom det [ikke] gøres (?). Vil man lægge teriak på bylden, skal det lægges omkring den. Item kan man sætte et horn på bylden, men må ikke hugge i forvejen, for at det kan drage til sig den ondskab, som er deri, og derefter skal man lade hugge og siden sætte hornet på igen, eller lade sætte igler på bylden, og når de er fyldte, skal man lade blodet løbe godt. Item kan man på bylden lægge plaster, som er gjort af godt surdejg, og en god del salt og eddike, og hugge dernæst på bylden og sætte på horn eller igler. Item, vil bylden ikke forsvinde, skal man tage ysopmynte, pollegia og malurt og koge det i vin; lad det derpå i en flaske meget hedd, og lægge man det så i den syges säng; af den hede kommer han i sved og bylden formindskes. Item skal man gøre plaster af teriak og ruta og lægge det altid lige imod hjærtet, men først når nogen materie eller byld findes og mærkes, der hvor pestilensens nogenteds slår ud. Item er det meget nyttigt, at hver den, som kan læse denne lærdom, læser den eller lader læse 10 eller 12 gange eller oftere, for at være sig og andre og vide hvad han skal gøre imod denne sot, straks når han mærker den, ti denne pestilense-sot er meget hurtig og hastig af sig, så at den vil ikke lade folk forberede

sig eller studere på det, som kan blive til lægedom for dem, som før er sagt, derfor forvare sig hver og andre med, særlig sin husstand, hver i sit hus, og fortrøster eder hermed på gud og alle helliges hjælp. Amen.

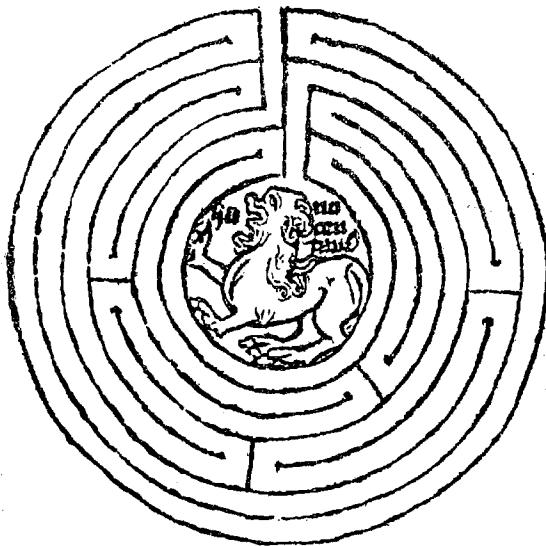
*

[E]vax¹ het kongr i Arabia landi; hann sendi
eina bok Nerone Romveria kongi, eptir því sem
hann hafdi bedit hann adr, i hverri hann lærir
nema allra gimsteina natturur ok krapta, lit ok
þ storleika æ hverium þeira. Þriu eru India lond;
er þat eitt, sem yzt er ok fædir af ser þann Stein,
er adamas heitir. Hann er af kyne kristallo, iarns
litur er æ honum, ok svo hardr at hann vægir
hvorke fyrir stale ne steine; enn þo dofnar nockut
10 hans hardleike i bucka blode. Hvorke lætur hann
fyrir stedia ne sleggiu, ok med hans brotum smida
gimsteina meistar[ar], skera ok grafa adra gim-
steina. Hans storleika aukar alldri „huarla“ hnat
vog[s]t.² Finnzt ok annat kyn þessa steins, ok er
15 þo eigi svo hartt, þviat þat ma briota utan bucka
blod, ok eigi er hann svo litur sem hinn ok eigi
svo dyr ne fagur. Enn hit þridia kyn hans finnzt i
ey þeire, er Cyprus heitir. Hit fiorda kyn hans
finnzt i því landi, er Philippiis heitir, enn aller
20 hafa þeir einn krapt til þess at ad ...³

¹ Stykket er en oversættelse af Marbodi liber lapidum. Sm. Alfræði I, s. 77. ² Hans—vog[s]t gengiver avellana major nuce non reperitur. Sm. ickæ stær æn een heslæ ñyth, M. Kristensen, Harpestræng s. 225 (Stendogen i det Stockholmske hdskr. K 4); huarla er sandsynligvis forvanskning af hasla. ³ Ender detekt bl. 2 v nederst.

K.

Medens der til den i nærværende udgave s. 65 efter D meddelte labyrinth-tegning ikke forekommer tekst ud over det i figuren indskrevne ord Völundar hús, findes sammen med nedenstående tegning af labyrinthen med det deri indsluttede uhyre honocentaurus en tilhørende tekst, aftrykt i Samfunds Sm  stykker s. 196-97, hvortil henvises. Der berettes her, at denne figur, som kaldes Volundar hus, er bygget af den syriske konge Dagnus' son Egeas for deri at fange og dr  be dyret Honocentaurus og således vinde kong Soldans datter, efter hvis tegning på en dug fælden byggedes. Fortællingen er i noget ændret form indtaget i Kirjalax saga.

M.

Lausn ifir iodsrukre konu.

Sator arepo tenet opera rotas macumetas in 41
labora lago per sanctam uirginitatem Marie que
portauit Iesum Christum de utero suo per uerbum
5 Gabriel archangeli. Pesse ord skaltu lesa þrim 42
sinnum yfir lenndum konunnar ok giora þriu
kross mork i hvertt sinn. In nomine patris et filii
et spiritus sancti. Amen. Sidan gack ut.

Pessa launs(!) sende vor fru sancta Maria kon-
10 um sinum af himne, at hver su kona, sem barn
skal fæda, at þessla launs(!) kemur til, skal hon
vid sinn burdd skiliazt ok eigi andaz af þeim
kran[k]leika, ok hvertt ber-kvikindi annat, þar sem
fyr saugd launs(!) er yfir lesinn.

15 Heilagur andi almattugur gud, sa hin same er
skapadir allan heimen af aungu efne an upp hafi,
vidur hvers yfer bod himinenn¹ velltiz ostaudugliga
ok iordinn stendur ohræriliga, af þess hins sama liose
er himintunglinn lysa at ilifu²; af þess hins sama mic- 43
20 ille ok oumrædiligre millde ok god grind³ undir diups
brunnar steypaz ok myrkur lysaht, af þess hins sama
bodordi braungviz hafit, so at þat gengr alldri ut um
sin endimork, ok þu leidir fram⁴ vatn af því sama
hafe, byrgiandi elldingar ok vindu i iardholum, ok þu
25 ert sa hinn same, er framm leidir blautt sædi af

¹ himins. enn M. ² ilifu (o: eilifu) M. ³ grind
(o: girnd) M. ⁴ leidir gent. M.

hinu harddazta tre medr otalligum mæte¹, ok þu skapadir Adam af iardar leirru skapandi konu af hans sidu, honum til yndis, ok samteingdir þau til hiuskapar, hveirum er þu gapt sannur hirdir eilifa blezan til at geta afspringe fyri laugligt sam-bann² hiuskapar so seigiandi: „Vaxit þier ok fiolg-izt ok fyllit iordina, ok hafit valld yfir fuglum him-ins ok fyskum hafssins³ ok hier ofann æ ollum 44 skogdyrum hvers tegundar.“ Ok þu ert sa hinn same, er frio(f)gadir⁴ Abraham haufud fedur ok 10 hus-fru hans, þo⁵ at þau væri hnignande af fyri osaugdum⁶ alldri. Ok hier ofan æ sendir þu son þinn af fadme þinum, at samvitanda af⁷ helgum anda til kvidar oskaddrar meyiar, at i hennar kvide skyllde gud ok madur verda, ok at hann 15 munde leynatz i herberge kvidaugrar meyiar, so sem med manligu laugmali, sidan fædazi af Mariu meyiu modur sinne, eptir laugliga taulu, ix man-adi. Drotten gud Iesus Christus var framm gang-andi af kvide sællrar Mariu so sem brudgumi 20 gengur af sinne brudhvilu, at hann skyllde eptir lata hyrgiandi kvid flecklausrar meyiar. Heyr þu gud fadir med helgum anda, i hvers nafni ec kalla 45 æ þig, ok bidur ec þic miuklatliga, at þu nær siert skiotur ok aheyreigr til at heyr raudd þinnar 25 bænar, vanre millde þeire er þu heyrdir Leonardum þinn þionostu mann, ok heyr þu hinn milld-azte kongr, ok min bæn gangi inn i þinu aug-lite. Hneig þu þitt eyra til minnar bænar, ok þu ert sær hinn same, er fyri hezt⁸ xii postulum ok 30 ðrum trulindum kristnum monnum fyri hinn helg-

¹ mæte sál. M. ² -bann (ð: band) M. ³ haf (ved linjeudgang) M. ⁴ friogadir M. ⁵ þoa M. ⁶ osaugdum sál. M. ⁷ af sál. M. ⁸ lezt M.

azta munn þins sæta sonar drottens vors herra Iesu Christe, so seigiandi, at „hvad sem þier bidit minn faudr i nafne minu, þa mun hann gefa ydur“. Nu bid ec þic almattigur gud fadir fyri son þinn 5 eingeten at naveranda helgum anda, at haleit hialp pinnar oþrotnnannde millde virdizt yfir at koma þessa sytandi iodsuka konu, so at hun se leyst ok frelsud af nalægum haska, meige med ollum oss 46 samt lofa ok dyrka þitt hid dyra nafn, þat er 10 blezat er um allar alldir verallda. Amen.

[Kvenna lausn.¹ Ef kona skal lettare verda ok ma eigi vid barnn skiliazt, þa skaltu taca þetta helga drottens rit ok binda vid hægra lær henne fyri ofan kne ok skrifa æ blad edur rista æ kefle.

15 [Lausn yfir konum.² Pantitur in terra dom[in]us omnipotens olimphi exij in te prospera Christus rex regat ut uideatur seculi lumen. Sator arepo tenet opera rotas. Enn þegar at barnit er fætt af hennar holldigu myrkre, þa skal burtt taca ok 20 vefia i hreinu klæde, ef hvorke hefur æ komit blod ne vatn. Enn ef æ hefur komit, þa skal brenna i loganda elldi. Lofa skule þier gud fyri myskun sina, enn fyri naudsyn yдра, at skrifat se annat adur en brenn(t)³ er. En fyst at bladit 47 25 er vit bunndit, þa skal lesa þessa epttir farandi bæn. [Lausn yfir konu iodsukri.⁴ Sancta Maria genuit sanatorem Iesum Christum, Elizabet peperit Johannem baptistam filium suum, ita Iesus hanc feminam N. adiuuet⁵, ut pareat suam prolem et

¹ Fra [rødt blæk. ² Fra [rødt blæk. Med den påfølgende latinske formular sml. F. Ohrt, Danmarks Trylleformular nr. 235 (s. 192). ³ brenn M. ⁴ Fra [rødt blæk. ⁵ adiuuant M.

sanitatem per misericordiam dei recipiat¹. Amen.
Credo in deum. Pater noster. Aue Maria.²

Sancta Maria peperit filium suum primogenitum, filius genitricis eiusdem uocat te infans de utero matris tue N., aperiat uentrem qui creauit 5 te. Sancta Maria peperit Christum, Elizabet peperit Iohannem baptistam, similia, [remigium omnium eiarum saluatorem et redemcio quem infantem tuum fiat liberacio³.

48 In nomine patris et filii et spiritus sancti, 10
Amen. Anna peperit misericordiam, Maria peperit Christum, Elizabet peperit Iohannem [calma peperit siue maleus, siue uniuersus, siue semina, siue marcus⁴, exiit foras beata uirgo Maria peperit saluatorem Iesum Christum, qui natus est de uirgine Maria. Veittu lausn sannur gud fadir ok sonr ok heilagur ande, i þa minning er naglar leystuzt ur sarum þinum ok fyri bæn pinnar sætuztu modur iungfru sancte Marie, at hon bad, at einge kona skyldde af sangar (!) faur andaz, ok oll berkvikinde 20 skylddi vid sinn burd skiliazt, er þesse bæn væri yfir lesinn med sannri ast ok rettre tru til guds.

Verdi lausn i nafni faudur ok sonar ok heilags anda. [Crux Christi sid super me N. Eloy + Helias et de uirgineo emittat ut ad lucem cum 25 49 gavdio exeat matris asperalis deum qui te⁵ genuit dereliquisti et oblitus est dominus creatoris iste cruce benedicta. Crux sancta, crux sanguis Christi,

¹ recipiatur M. ² Sml. F. Ohrt, *Danmarks Trylleformler* nr. 232 (s. 192). ³ Fra [giver overbibliotekar Dr. S. Larsen velvillig fg. emendation: remedium omnium earum saluator et redemptor, per quem infantis tui fiat liberacio. ⁴ Fra [uforståeligt. ⁵ qui te gent. M.

tutta parturendo benedicitur et partus creatura sine detrimendo mittat diuinum auxilium, amen.¹ Pater noster. Ave Maria. Libera me domine uentre portat N. In nomine patris et f. et s. s. amen. Matteus, 5 Iohannes, Lucas, Marcus. Pater noster. Ave in nomine p.

Anna peperit Marriam, Maria peperit Iesum Christum, Elizabet peperit Iohannem baptistam, sic per meritum² et orationem sanctissime Marie 10 perpetue uirginis pareat hæc mulier suum infantem. Amen. Pater noster. Ave Maria in nomine patris et f. s.

Deus qui ab inicio mundi fecisti hominem et dedisti ei uirilem tuum ad iudicem et custodiam, 50 15 ut multiplicentur super terram, da misericordiam tuam huius famule Eue N. prosperre et sine dolore parturiemte, per dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum uiuit et regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

¹ Fra [forvansket. ² meritam M.

T.

Almattigur¹ gudsson med faudrligum² vilia, at samvinnanda helgum anda³, valdi fyri alla skipan heimsins þann tima, sem hann villdi veroldina lysa med gudligu liosi sins hingatburdar, getinn medur verki hins helga anda moti allri likams 5 natturu i kvidi heilgrar meyiar ok hreinnar Marie, sem segir heilagur Pall postuli: þa komin var fylling þess hins helga tima, sendi gud sinn sæta son i þenna heim, fædanda sannann gud ok sannan mann af alhreinni meyi. Svo virdizt ok þessi 10 blezadur gudzson at saumu mynd mannligrar natturu, sem hann liet sier soma æ sialfum ser at bera, at prýda hana med margfolldum giofum þegar i hinum fyrsta manni, ok þar med at audga hana um fram oll iardar kvíkvendi med natturligri skynn- 15 1v semd sialfs sins vidr-kenningar; þvíat ein af⁴ iardarinar kvíkvendum hefir madrinn þegit af gudi

¹ Som overskrift har T: sequitur de naturam. Samme afhandling forekommer i Codex Lindesianus i lord Crawfords bibliotek, som af Eir. Magnússon sættes til c. 1400 (håndskriften bærer dog en datering 1473), og et referat af denne (med ordsamling) gives i Arkiv f. nord. filologi XIII s. 9—10. Kernen i efterfølgende afhandling går tilbage til den Polemo (Philemon) tillagte latinske redaktion af det urigtig til Aristoteles henførte værk Τὰ Φυσιογνωμονά. Se R. Foerster, Scriptores Physiognomonici Graeci et Latini I—II, Lipsiae 1893. ² Sál. Lind; fagurligum T. ³ Almattigur—anda hertil i Arkiv parallel aftrykt fra Lind. ⁴ af gent. T.

med natturligri giof fulla skynsemd med skilning a sinum skapara, ok at manninum meg i þat alldri fyrnæzt eda ur minne lida, ok svo audsynt vera i hugskotz augum, sem honum er þat kunnigt ok 5 kennilegt a allri skapan manzins likama; þviat einn af öllum kvikindum er madrinn svo af gudi skapadr, at hann gengr riettum og löngum likama ok hefir hofut til himins, ok fyri tvenna skynsemd bædi fyri natturu likamans, þa sem madrinn hefir 10 yfir fram oll kvikindi iardarinar, þviat allr iardligr þungi þa liggar med kvikinde mest ok praungvir hófudit, en sa hiti ok afl, sem þat hefir i sinni skapan af loftinu, er þar minnztur medur kvikindinu. Enn þetta allt er gagnstadligt med manninum, ok þviat skilr af natturunni þunga iardarinar ^{2r} 15 ok liettleika loftzsins, þa ma madrin eigi bera sik eftir natturinni, hvern tima sem iardar þungan krefr sinnar natturu af manninum, sem audsynizt i svefn manzins. En þar i mot þyngir kvikindit 20 þvi minur svefninn enn manninn, at þat hefir i hófdinu meira þunga iardarinar natturliga i settan, en minna hita loptzins, þann er þat rettir upp. Padan af er þat, at nockur af þeim ganga sofandi, 25 en onur sia sofandi. Su er onnr skynsemd i sider ferdi manzins, sem honum berr natturlig skapan likamans, at rettleikur likamans votti ok syni rietleika hugskottzins. Ok svo sem hann stendr med upp riettu hofdi, svo skal hann ok standa med aullum vilia ok megni til himneskra fagnada¹.

30 Likami manzins berr a ser liking eins hvers tres, ok kallazt hann at grizku mali antropos, þat ^{2v} pydum ver svo sem rangsnuit tre, þviat hofud med

¹ Herefter red rubrik clæ.

hari er skipad i þeiri þyding svo sem rætur tresins, enn armleggir ok fotleggir sie kvistir af trenu.

Voxtur likama manzins hefir ok a ser liking allzheimsins, þvíat eftir frodra manna skilning af natturligum vexti likamans til tecinni skal íafn- 5 langt vera medal framan verdra fingra manzins, þa er hann riettir fra ser badar hendurnar, sem af il manzins i hvirfil¹ upp. Svo skal ok íafnlangt vera af iordu til hins hæsta stiornu gangs sem af austri i vestur. Likami manzins er skapadr af fiorum 10 hófud-skepnum, af iordu sem synið í holldi ok beinum, af vatni sem skiliazt ma í blodi ok anarri voku likamans, af lopti sem audsynt er í lungum

3r ok millti, þvíat þetta hvortveggia er alldri kyrt. Ero lungun vindblaka hiartans, at eigi bradni þat 15 af ofmiclum hita. Hiarta manzins hefir elldz mynd \leftarrow æ sinum vexti, þvíat þat er vitt nidur, enn miott upp, þat hefir ok natturligann hita í ser. Limir manzins² likamans ero med þrennum hætti skapad- ir, þvíat adrir ero settir svo sem rætur undir tre, 20 til þess ad adrir limir greinizi ut af þeim, svo sem er keppurinn, hiartad, heilinn, getnadur limur- inn. Af keppnum ok hiartanu, eftir því sem segia fornir frædi-menn, greidazt ædar likamans, þær er saman hallda samfestingum likamans ok flyttia svo 25 til lífs næringar natturliga voku likamanum.

Svo segir Ysidorus, at mæna su, er liggur eptir hryggnum, gangi af heilanum allt til lenda manzins, ok þadan af tace getnadur limurinn manzins 3v af til sinar þionuztu at vardveita sina þionuztu³, at 30 eigi tapizt⁴ skepnan. Þat segir hann ok í saumu bok, at sidan er madrin er daudr eftir natturligu

¹ hvirfil T.

² manzins *udel.* Lind.

³ asionu Lind.

⁴ *Sál.* Lind; *tafizt* T.

edli, verdi pessi sama mæna at ormi, segir þat ok
at verdugu truazt mega vera satt, þviat svo sem
daudi manzins, bædi likams ok salu, vard fyri orm-
inn, svo verdr ok af dauda manzins ormurinn.
5 Þessir hlutir allir eftir hini fyrstu skipan, er gud
gaf natturinni, bera sialfs sins sæd i sialfu ser at
vardveita eiginliga natturu, vidr, gras, madr ok oll
kvíkindi þau sem lifs anda hrærir i lofti ok æ
iordu ok i votnum. Þadann er ok svo lesit, at gud
10 hvildizt æ sionda degi af öllu sinu verki, þviat
þadan af skapadi hann aungva nyia asionu skepn-
unar, þa er eigi hefdi hann adr skapad anat hvort
i liking vid adra sem salir manna, eda i þeiri **4r**
skynsemdar skipan er skepnnan getz af sialfri ser
15 sem sinu sadi. I þessum þrimr limum manzins,
keppnum, hiartanu, heilanum, hefir allr ljfs andi
natturligr ok hræriligr svo sem eiginligt hasæti,
þviat þat er daudi likamans ef þessum limum
skedur. Adrir limir ero settir svo sem til pionuztu
20 þessara lima at vardveita ok flytia lifsanda til öll-
um likamanum, svo sem ædar, lidir, sinar, fyri
hveriar lifid flyzt um allann bukinn.

Medur þridia hætti kallaz pionuztu limir likam-
ans, svo sem hendur ok fætur ok adrir þeir lim-
25 ir, sem hvers dags pionuztu lifsins heyra til. Enn
þessum ollum blutum er svo meistarliga saman
komit ok skipad, at hver þeira vaktar sialfur sina
pionuztu til stiornar, ok þviat hinir efri limirner
veita sina pionuztu hinum lægrum ok hinum nedr-
30 um limunum, sem audsynizt medr augunum, er **4v**
veita forsio ok stiornn fotanna, svo ok hinir nedri
limirnir veita eiginliga pionuztu til burdar hinna
efri limanna, sem audsynt er um fæturna ok fot-
leggina, er upp hallda ollum þunga likamans, ok

flytia hann hvert er hann fysir at fara, eftir stiornn
augnanna. Svo ok veita adrir limirnir vernd ok
afla naudzsynligra hluta likamans, sem audsynt er
æ hondum ok armleggium. Adrir ero svo skipadir,
at þeir leggia sic i haska til hlifdar fyri audrum; 5
þat er audsed um hofudit, þviat til verndar vid
þat skipa adrir limir sic optliga i haska, sem prof-
atz ma optt. Þat er ok reynt, at iafnan kenir an-
ar limurinn, er anann virkir, ok er þat sakir na-
lægdar ok samteingdar. Stundum er þat, at anann 10
5r prytur liminn; tecr þa anar ok fyllir hans pionuztu.
Þadan af er þat, at þeir, sem handlausir ero, flytia
med fotunum mat at munni ser. EN adrir þeir, er
missa pionuztu fotanna, ganga ok skrida med hond-
unum. Þat verdr ok optliga, at sakir micils verkiar 15
i audrum limunum kenir eigi mine verkiar i audr-
um. Enn þviat hræring allra limana ero(!) undir
frialsu sialfrædi manzins, þa veitir hverr peira audr-
um svo skiofa hlydni, at iafnan verdr eingi dvol
medal bodskapar vilians ok framkvæmdar verksins, 20
ok þessa hlydni vitum ver optliga nogu skiotliga
full-gerazt fyri syn augnana, fyri mal tungunar,
fyri ofneytzlu munnzins, fyri verk handanna ok
margfalligan illvilia eiginlig¹ vanstillis manzins².

5v Pessi gaman-frædi ero i fyrstu upp tekinn ok
fundin af fornnum frædi-monnum ok meistorum,
eftir þeiri list sem kenir at rannsaka natturligt
edli ymisra hluta, hversu ymisligar skipaner³ lima-
vaxtar manzins, litar-hafz eda augna bragdz syna
edur avisa ymisligann astar pocka eda sidu mann- 30

¹ eiginligis T. ² ok þessa—manzins hertil i Arkiv parallel aftrykt fra Lind. Derefter rød rubrik capitl. ³ Sál. Lind, ymislig skipan er T.

anna¹, enn sidan skynsemdar leitad heilaugum fedrum, svo at pessi mork veita aungva naudsyn eda naudgan nockurum manni til vondra gerda, þviat þa² væri vondum manni eigi refsandi illgerdir 5 ok eigi godum manni ombunandi fyri godgerdir, þat eigi vill vera. Enn þviat þeir vel vissu, at opptliga hneigizt natturu edlit til estirlifijs fystanna, þat er med fylgiandi gudsmyskunn ok frialsu sialf-rædi manzins ma vel aftur halldit verda medr still-10 ingar skynsemd, þa er vidr kvæmilitg at syna, hver grein verit hefir millum skilningar fornra meistara ok heilgra fedra. Fornir frædi-menn ok meistarar 6 r skildu ok trudu alla hluti gerazt eftir natturligu edli, ok þviat þeir skildu af natturu skepnunnar, 15 at sa var almattigur, er hana hafdi i fyrstu skap-ad, ok sa þurfti einskis, enn allir hans, ok sa enn sami baud hverium til iafns vid anan, ok þvi hielldu þeir ser fra rangri agirni ok ódrum róng-um laustum. Enn þviat þeir vissu eigi, hvern hann 20 var, þa villazt þeir af því i morgum hlutum. Af pessum segir svo heilagr Augustinus i einum stad: þeir voro nockurir fordum specingar, er skyrdu ok skrifudu i sinum bokum marga gloggva luti af kroftum ok lostum, ok þeir dirfuduz at segia monn-25 um „ef þier vilid sælliga lifa, fylgit vorri kenning“. Enn þviat þeir gengu eigi inn til eilifs fagnadar um dyrr retrrar truar, fyriforuzt þeir i sinni ovizku. 6 v Þeir voro adrir, er medr meirum ærslum trudu himintungla gang rada lifi ok sidum manna; þeira 30 natturu var iafnan moti merkt([?])³ i þeira bokum. Enn

¹ Pessi—mannanna hertil i Arkiv parallel aftrykt fra Lind

² þat T. ³ Efter moti følger (som sidste ord i linjen) m·, hvor det bindestreg-lignende tegn (to skråstreger) synes at antyde enten manglende fortsættelse eller stærk forkortning.

heilagir fedur med guds myskunn ok giof skildu ok
 trudu ok vissu sanan gud eigi at eins af natturligu
 edli eda af natturligri skynsemd, helldur iafnvel af
 heilagrz anda birting, skildu ok skyrdu natturur
 skepnunar til lofs skaparanum, eigi at eins skyn- 5
 samligrar skepu, helldur ok iamvel skynlausrar
 skepu, sem finz i boe peiri, er skyrt hefir heilagr
 Gregorius papa yfir lif blezada guds vinar Iob. Ok
 þviat heilagir fedur kendu giorla ostyrkt manni-
 ligrar natturu, pa kólludu þeir þat likamligar fystir, 10
 er fornir meistarar kolludu natturligt edli. En æ
 7r þat urdu hvorir-tveggju æ sattir, at þessar likam-
 ans fystir, þo at natturan synizt nockut svo hneigi-
 azt til þeira, megi hvern er vill tempra med guds
 fulltingi ok eiginligum vilia. Enn þviat heilagir 15
 fedr hafa þat eina tecid af þeira ordum, er medur
 sannleik væri gude lof af. Þa er lofad i stodum at
 fara fram estir þeira ordum, þar sem heilagir fedr
 hafa þessum snuid til lofs skaparanum i sinum
 kenningum. En þeir, sem lesa þessi gaman-frædi, 20
 varizt at leggia þar a fullann trunad medur hug-
 ardomi, at svo sie, þott natturan synizt nockut til
 holl vera i einhverium hlutum, þviat sá er skapadi
 natturuna, ma skipa henni, pa er hann vill, þar er
 hann vill, ok svo sem hann vill, þviat hans gjafir 25
 ero ecki undir natturnar logum, helldr login natt-
 urunar undir hans lögum ok giofum. Ok þviat ver-
 7v sogdum fyr i þessu mali, sem satt er, at likami
 manzins er skapadr af fiorum hofud-skepnum, þa
 er at upphafi þessa mals af fornum frædi-monnum 30
 samantecin sameiginleg þeira natura ok likamans
 ok sidan hvat natturligazt er hvat er audru fylgir
 med þviliku efni.

[S]vartur skinnzlitur ok blandinn medur litlum
 blama synir hrygga menn ok i lunderni þunga. 35

Enn þeir, er med biortu blodi skina ok blandit medur líthum rða, eru blidir i vidur-mæli ok liettir. Raudlitadir menn med blöndudum docktum lit eru diarfir ok til reidi skiotir. Bleikur litur af kalldri 5 natturu synir lata menn ok svefnuga. Enn þvíat þessir hlutir eru saman tecnir af natturu hofutskepnana vidr litt likamans, þa segir svo bok su, er kallazt Ymago mundi, sem Heims likneskia kall- 8r acht, at biart blod med fogrum rodum hefir mest afl 10 bornum, enn raudur litur med ungum monnum, döckr litor med fullaldra monnum, enn fölr litor med gomlum monnum, því er vori til barna iafnad, sumri til ungs manz, hausti til fullalldra, vetre til gamalla. Heilagur Gregorius iafnar þessum auldr- 15 um manzins til eins dags: fra morni til dagmala bernzku, fra dagmalum til hadegis æsku, fra hadegi til nons elli, fra noni til midsaptans or-vasa, padann af nott ok natturligr daudi¹.

[S]vo segia fornir frædi-menn, at eftir nattur- 20 ligu edli se karll-manna hugur skiotur ok akafur i sinni fyst, idiu fullr ok hugsanar mikill, enn kvenna-hugur myskunnsamur ok otta giarn². Blaut-hærdir 8v menn ok þunn-hærdir syna skioott hugvit. Þyck-hærdir menn singiarnir ok ohræddir. Þat har, er 25 þraungir mioc saman ok hrauckur nocut yfir enn-inu, synir grimmann hug, ok því sampyckir har-ferd æ skogbiarnar hofdi. Gulir lockar þyckvir ok nockut liosir syna mann onæman. Dockiarpir lockar, ef þeir ero matuliga þunnir, syna god-siduga menn 30 ok hægt skaplyndi.

Haufuð mioc micit synir heimskan mann, enn bollott hófut ok skamt ovitran ok omninnigan. Litid

¹ Heilagur—daudi hertil i Arkiv parallel aftrykt fra Lind.

² Svo segia—giarn hertil i Arkiv parallel aftrykt fra Lind.

hofut ok yfir ofan svo sem slett synir lausungar
mark ok oveniu. Aflangt hofud ok vaxit nockut
svo sem hamar segir mann vera forzialann ok at-
huga¹ saman. Enne þat, er mioc er miott, segir
9r mann vera onæman ok gradgann. Enn þat, er 5
mioc er langt, segir litla skynsemdar grein. Kring-
lott enni synir² reidan matt. Litid enni ok nidr-
lutt synir oframan hug ok lytalausan. Ferhyrnt
enni medur matuligum micileik synir mann micil-
hugadann med micilli vizku. Ef brynu ero þar til 10
biugar, sem þær koma saman vidur nefid, merkia
glaugvan mann ok stundanar³ -micinn i aullum sinum
gerdum; enn ef þar verdur nockut miott medal,
þat synir hryggan mann ok ovitran. Enn ef biug-
leikur brunanna hne(i)gizt nidur til augna ok beri 15
nidur af mioc þyckvar kinnur, merkir vanræktar
hug. Enn ef bruna har ero mioc laung ok morg,
þat merkir grimmann mann ok micilhugaddann.
Augu þau, sem biartliga⁴ skina, segia til fagurferd-
ugra sida. Enn ef þau ero ostadfaust, svo at þau 20
renna stundum skioðt, enn stundum sie þau kyrr,
9v merkia illa hluti volkazt i huginum ok vera eigi
framm komna. Gul augu med skinandi birti merkia
diarfann mann ok til illgerda vakran. Mikil augu
skialfandi ok svort merkia dryckiu mann ok kvenna 25
mann. Augu hreinliga svort merkia ostyrkan hug
ok kraptausan⁵. Svort augu med raudum dropum
merkia rettlatan hug, dyggan ok hugvitran. Par
sem i svortum augum synaz smadropar akafliga
raudir ok nockurir fiorhyrndir ok nockurir bleikir, 30
enn adrir gulir, ok hringar þeir, er liggia utan um
sialldurin, hafi æ ser blodzlit, ok sie augun micil,

¹ athugan T. ² synir *gent.* T. ³ Sál. Lind; stundar
T. ⁴ biartliga T. ⁵ kraptausan T.

ok birti su sem fylgir sialldrunum hræriz svo sem hræraz sialldurinn, þvilik augu merkia þann hug, er um framm er allann hrædyra hatt, þviat hvat er af ohæfunni, ma hugsat vera ur þvilikum aug-
5 um mattuligt at fremia, ok eigi munu varna vit heima-mannligu blode.

Þau augu, sem ero mioc ut-raud ok po ra-litil. 10 r
birta stillingar lausan ok stodugan¹ likam. Snorp
augu ok snor i trillti, ef þau ero vot, syna sann-
sauglann mann skiotan ok forsialan i sinum gerdum.
10 Þau augu, sem optliga lukzat upp ok aptur, syna
ottafullan hug ok vanmegnann. Augu mioc opin
merkia heimsku ok oframa, enn þau, sem mioc ero
luckt, merkia hræriligan hug ok i aullum giordum
15 sinum ostadfastan. Eyrur þau, sem hatt standa ok
ero mioc micil, merkia athugaleysi, heimsku ok
ovizku. Enn mioc litil eyru hafa illgiorda mark.
Miok kringlott eyru merkia onæmi, enn aflaung ok
þraung merkia aufundar mark; þau, sem liggia
20 nær hofdinu syna leti. Feitar kinur ok mioc þyckv-
ar merkia leti ok ofdryckiu; enn þær er mioc
ero þunar, merkia illgirni. Kringlottar kinur syna
aufund. Opnar nasir gefa af ser gledi-mark ok 10 v
styrcktar, enn þunar ok langar ostadfesti ok liett-
leika. Pat nef, er nidr af eni ok fram er hvorki
25 miog hatt ne lagt, helldur iafnt vidr sic ok riett,
synir af ser karlmannligt mark med stadfesti ok
vizku. Nasir minni enn hæfilit er, er þiofa mark.
Allt saman andlit, ef pat er kioztfullt, þyckt ok
30 feitt, merkir oprifnadar mark ok munhugdar. Biug-
leitt andlit visar til undirferli ok vælar medur slægd.
Punar varrir, ef hin efri er nokuru meiri enn hin
nedri, synir micilhugadan mann ok sterkan. En
þunar varrir medur litlum munne syna ostyrkan

¹ Sal. (for ostodugan?) T og Lind.

hug ok slægan. Ef varrir hanga nockut svo nidur
 fra munnum, syna oprifnadar mark, þviat þat
 mark finzt æ ðsnum ok hestum. Litill munur hæfir
 11 r kvena aliti ok þeim hugum, er kvenligir ero. Sa
 munur, er um framm hatt er vidr, synir mann 5
 gradgan, omiukan ok omilldan, þviat svo micit gin
 hæfir sio-skrimslum. Haka su, er nockut svo er
 laung, synir manninn midur reidan ok midur skelfd-
 an. Peir, sem hafa litla hóku, ero omiukir ok
 ófundsiukir; þessa sagdi meistari Plato hoggormum 10
 lika. Nystsamligra manna haka er vel matuliga
 micil ok nocud svo ferhyrnd. Su haka, er miok
 er long, synir prettottan hug. Su rodd, er lik er
 fugla rodd edur geita, synir heimsku mark. Enn
 þeir, er sina rodd hesia upp a fugla hatt, ero littir¹ 15
 ok audvelldir. Su rodd, sem er ostyrk ok nocud
 gratlig, synir hryggan ok grunsemdir fullan hug.
 Peira manna rodd, er renur i nefit, svo at nefit
 11 v samhliodi roddinne, þeir ero lygnir ok illgiarnir ok
 fagna anara illgiordum. Langur hals ok þunur 20
 merkir þann, er illt hugsar. Kringlottur hals synir
 hugar krapt ok likams litilæti. Skammr hals er
 mark þess, er diarfr er. Sa hals, er mioc berr sic
 rettan, synir oveniu ok þriettlyndi. Briost þat, sem
 leingra er enn kvídurinn, synir vitran mann. Briost 25
 þat, sem med kvídinum er hult miclu hari, merkir
 ostodugan mann utan sidlæti ok milldi. Briost þat,
 er mioc er hult miclu kioti, segir onæma menn ok
 favituga. Enn ef eitt saman briostid hefir harit,
 synir hugfullan mann. 30

Þunar herdar ok upprettar visa til þess manz,
 er giarna situr um adra. Armleggir, ef þeir ero

¹ Sál. (for lettir?) T.

svo langir, at þa er madrinn stendur med riettum
 likama, taki leingstu fingur mioc til knia, þo at
 adrir fingr taki eigi iafnlangt, synir litilata menn
 ok styrka. En ef fingur ero ¹eigi¹ leingri enn a miodm- 12r
 5 ina eda littlu leingra, synir illgiarna menn, þa er
 fagna anara illgiordum. Miog skammar hendr ok
 littlar syna styrka menn ok vituga. Feitar² hendr
 ok meir skammir fingur en hæfilit er, birta mann
 omerkan. Snunar hendr ok þunnar syna malgan
 10 mann ok gradgan. Hvitir negl ok blautir, slettir
 ok þunir ok littad riðdir hardla vel skinandi segia
 ed hæsta hugvit. Biugir negl syna ovitra ok gradga.
 Miog samfelldir fingur syna illgiarnann ok agiarnan.
 15 En lit litir³ fingur ok fætur segia diarfán ok
 aufundsiukan. Littlir fingur ok þunir syna hei(m)sk-
 an⁴ mann. Þunnar ok þraungvar síjdur syna hræddan
 mann, enn kiotmiclar ok hardar syna mann
 onæman, því ero þær af specingum kalladar kóng-
 urvofum likar. Sa hlutr fottleggiar, sem undir
 20 knenu er, kallazt at bokmali sura. Ef þar er fullt 12v
 mioc, svo at þat þyngi fotinn, merkir mann still-
 ingar lausan ok ohreinan. Blautar sure ero kvens-
 ligar. Feitir fætur ok skammir syna mioc ostyrkan
 mann, enn mioc langir prettottan, mioc þunir ok
 25 skammir illgiarnan. Peir, er langa fætur hafa ok
 stiga hatt ok langt, ero vanir at vera micilhugadir
 menu ok fliotvirkir. Sa er fliotliga gengr ok halldi
 ser þo svo aptur, lytur nidur, sem hann beri allan
 likaman biugan, merkir aufundsiukan ok slægan.
 30 Sa sem hefir skamma fætur ok berr þa skiotliga,
 er sagdur vera illgiarn ok ostyrkr.

Svartur skinzlitr segir mann slægan, enn hvitur

¹ eigi konjektur; mgl. T. ² Fettar (ifg. E. Magnussons
ordsamling) Lind. ³ Sál. (lit | litir) T. ⁴ heiskan T.

skinnzlitr ok nocud riodur segir styrka menn ok hugfulla. Akafliga hvitur skinnzlitr med bleikum merkir þrotnanda kraft ok ostyrckt af of kalldri natturu. Elldzlig¹ skinzlitr med skinðndum augum 13r snyzt² til ædi. Medal skinnzlitr hvitur ok svartr, ok bregdi a nocud brunu, synir mann med godu hugviti³ ok godum sidum.

At greina ser hveria hluti þessa þa er af forn-
um frædi-monnum su regla til gefin ok samþyckt
af nyium kennifedrum, ath allir þeir limir manz- 10
ins, sem ero i allri sinni natturligri skipan fagur-
liga formeradir i mynd, lit, micilleik, settning,
hræring, syna goda natturuliga hefd hugskoztins⁴,
ok at sana þat med fullnadi segia þat nockurir frædi-
menn, at þann tima sem vorr herra Jesus Christur 15
virtizt at lysa heiminn med sinne blezadri hiervist,
at einn dyr meistari af Roma var sendibodi ut i
Iorsala land. EN þessir voro dyraztir meistarar
þann tima med Romverium Seneka, Lucanus, Vir-
13v gilius. Sem hann meistarini, hverr sem hann hefir 20
verit, hafdi tecit ser herbergi med sinum sveinum
i einshverium hofut-stadnum i Gydinga landi, berr
svo til um dag, at hann er genginn af loptinu.
Stod hann vid einn svala glugg. Hann ser at gengr
eftir strætinu micill fioldi manz. I þeim mannfjolda 25
var vorr herra Jesus Christur, þvíat þettær folk fylgdi
honum allt. Vorr herra gengr framm um, enn meist-
arinn aftur i loptid. Meistarini hafdi brugdit lit ok
andvarpar. Sveinar hans spurdu, hvat honum væri.
Hann svarar: „Ek sa þa syn i dag, er mier finzt 30
mioe micit um. EN þat er einn madr, sa er ek sa

¹ Elldzligr—sidum (*lin. 7*) hertil i Arkiv parallel aftrykt fra Lind. Derefter rød rubrik capitulvm. ² snyrr Lind. ³ -vitui T. ⁴ At greina—hugskoztins hertil i Arkiv parallel aftrykt fra Lind.

fyr aungan slike fyr, ok aungan mun ek sia, utan
ec siai enn sama.“ Þeir spurdu, hver þessi madr
var. Hann segir, at þat var Jesus læknir. „Hans
anndlit er micoe fritt, ok þo svo at verda menn svo
5 fridir; en allr saman hans likami med mynd, micileik,
fegurd, lima vexti, settning, hræring ok öllum 14 r
burdi likamans, þa er langt um framm mannliga
natturu. Ok því,“ segir meistarinn, „at ec þici-
umzt greina kunna eptir til-settri list skaplyzku
10 manz af lima vexti, þa er þat at saunu min skyn-
semd, at hann er ecki einnsaman madr, helldur er
hann af gudi getinn.“ Enn þat er ollum rettru-
undum monnum audsynt, at því matti ecki lytid æ
finnaz, er ecki var synda esnit til, helldur eptir
15 orдум hins heilaga Davids kongs, at hans likami
var fegurdar fullr um fram alla sonumannanna.
Þat segia ok frædimeistarar, at þeir limir manzins,
sem ero rangsnunir at mynd, micileik, settning,
hræring, liking, segia rangsnuit atferdi manzins.
20 Þadan af sagdi meistari Plato, at þeir menn, sem
bera kvíkinda liking æ sinum limum, likiazt þeira 14 v
sidferdi. Þat er ok merkianda, þo at mork lima
syne natturligt edli edur sidferdi manna, þa veita
þessi mork aungva naudsyn edur naudgan nattur-
25 unni, helldur merkia at eins astar þocka manna, ok
eigi iafnan eda æ hverri stundu, helldur at eins
optliga ok somasamliga. Ok því skal eingi fyrir
hinu ytri mork limanna þegar bera sinn rettan
hugardom æ, at svo sie, því þat kann verda fyri
30 alþurd, enn eigi natturu. Natturuna ma ok sigra
fyri gagnstادligan vana, sem synizt í því, at temia
ma grimm dyr, þar til er þau tyna sinni natturu.
Myklu framar ma þo temia skynsams manz likam.
Natturunne ma ok aptur hallda med bindindis
35 beisle, sem segir meistare Aristotilis, at lærisveinar 15 r

meistara Ypocratis baru fyri meistara Philemon, er þa var agiætaztur af natturunar skilningi, likneskiu Ypocratis skrifada. Sem Philemon hafdi hugleitt um stund likneskiuna, segir hann, at Ypocras var micill kvenna madr. Lærisveinar Ypocratis reidaz 5 þessu, er hann taladi svo til hins fagurferdugazta manz. **EN** er Ypocrates vissi, þa sagði hann Philemonem satt sagt hafa. Enn sakir astar-spectar ok soma-semdar sagði hann sigrat hafa sialfs sins hiarta-girndir ok feingit þat fyri sina studian, sem 10 honum var neitad fyri natturuna¹. Þat er ok vitanda, at hin ytri mork bera þat eina, sem natturliga er i fært likamanum, sem er fysi reidi ok brædi, enn ecki þat, er madrinn ma med bugar-
15 v astundan² numet fæ³, sem ero bokligar listir. Þat 15 er ok vitanda, at öll list stendur saman undir augabragde, ok ef allir limir sampyckia augum, segia frædi-me(i)starar, at þat styrki öll þessi gaman-frædi. Enn ef augna bragd segir æ moti, þa skal meira virda augna bragdit, þvíat þat skal rada 20 eptir⁴.

*

55 r Luna⁵. Tungl einn-nætt, þa skapade gud him-
in ok iord, ok þa var Adam skapadur. Þa er gott

¹ Fortælles om Zopyrus og Sokrates, men er af Araberne overført på Ph. og Hippokrates, se Foerster, fortale s. VIII—IX, LXXXVII.

² -stundan Lind. ³ fa overflødig tilf. T. ⁴ Hermed stanser teksten i T bl. 15 v, l. 7, hvorefter 3½ side står blank. Til Þat er ok—eptir parallel i Arkiv aftrykt efter Lind, uden at nogen lakune er antydet.

⁵ Med efterfg. stykke om månedagenes betydning sml. en tilsvarende tekst i nærv. udgivers Den islandske lægebog Cod. AM. 434 a, 12mo (Danske Vidsk. Selsk. Skr. hist.-fil. afd. VI, Kbh. 1907) s. 391—94. De til grund liggende latinske redaktioner er behandledt af Max Foerster i Archiv für

allt at giora, þat er madur vill. Hver siukur verdur, er skioð heill. Draumur kemur skioð framm. Barn þa fædizt verdur riktt ok lifir lengi. — Tungl ^v natta var Evæ skopud. Þa er gott at kaupa ok 5 selia ok æ skip at fara ok sio-reisur byria. Siukur verdur snartt heill. Barnn þa er fætt lifir ecki lengi. Draumur er til einskes nytur. Stuldur finzt skioðt. — Tungl ^v natta fæddur Kainn. Þa skal madur eigi neitt byria neima onytt. Gras upp taca 10 ur iordu er þa gott. Stuldur verdur bratt fundin. Draumur hefir ecki at þyda. Siukur ligur lengi edur deyr. Barn verdur at littlum prifum, sem þa fædizt. — Tungl ^v natta fæddur Abel. Þa er allt ^{55 v} gott at giora. Domhus byria. Píofur verdur snartt 15 fundin. Siukur liggur ecki lengi. Draumur verdur godur. Barn þa er fætt verdur volldugtt. — Tungl ^v natta, þa er skadligt bokar eid at sveria. Siukur hann deyr. Stuldur kemur snartt i genn. Sa i burtt hleypur verdur snartt fundinn. Draumur 20 mun sannur ok komma seint framm; bid til g(u)dz, at hann kome vel framm; eingum skulu allan seigia. Barn verdur sorgfullt. — Tungl ^v vi nætta gott at setia skola ok giptazt. Stuldur æ eigi finnatz. Siukur liggur lengi. Draumur mun sanur, 25 varazt at segia einum utan pier sialfum. — Tungl ^{vii} natta drepinn Abel. Siukur ærizt. Stuldur verdur snartt fundinn. Draumur kemur seint fram allur ok er sanur. Barn þa fædizt verdur gott ok ^{56 r} lifir lenggi. — Tungl ^{viii} natta, þa er gott bu at 30 færa, eria ok sæia. Si(ukur) liggur lengi ok mun

das Studium der neueren Sprachen und Literaturen, 129 Bd., Braunschweig 1912, under benævnelserne Geburtslunare, Krankheitslunare, Aderlasslunare, Tagevähllunare. Sml. også de latinske tekster i Alfræði I, s. 84 ff.

ur komazt. Draumur kemur skioott framm, enn ef þic illt dreymir, snu hofdi þinu i austur ok bid til gudz. Barn verdur riktt ok lifir lengi. — Tungl ix natta, þa er hvorki gott ne illt. Draumur mun framm koma inan xii natta. Siukur liggur lengi 5 ok kemzt af. Barn verdur gott ok lifir lengi. — Tungl x natta, þa er allt gott at giora. Draumur þydir ecki. Siukur mun bratt heill verda edur deyia. Barn verdur vidforullt. — Tungl xi natta, þa er gott at sæia. Eigi mun skadi at draumunni 10 verda, ok skioott framm koma. Barn mun vaxa. —

57r Tungl xii natta. Siukur liggur lengi ok mun ur komazt ok upp risa. Draumur kemur skioott framm med gledi. Barn mun vel til manz komazt. — Tungl xiii natta, þa er gott verck at byria. Draum- 15 ur mun onyttazt inan x daga, ef þu hæfeliga med fer. Siukur mun lengi liggia. Barn mun kaupmadur verda. — Tungl xiii natta, þa er gott at vinna nytt. Draumur mun reynazt inan xii natta med fagnade. Siukur mun skioott battna. Barn pa 20 verdur fætt, verdur til landa radit. — Tungl xv natta, verk er gott at giora. Draumur sanur. Siukur mun skioott battna, heill verda edur alldri. Barn mun ungtt deyia. — Tungl xvi natta, sa er siukur verdur, liggur lengi ok mun ur komazt. Draumur 25 mun langan alldur eiga. Barnn mun sælt verda

57v ok i medallagi vaxa. — Tungl xvii natta. Siukur liggur lengi ok mun ur littlum vonum rakna. Draumur reynezt inan xx natta. Barn mun sælt verda ok eptir hofe vaxa. — Tungl xviii natta. 30 Siukur liggur lengi ok kemzt ur. Draumur kemur fram inan xxx daga. Barn mun ungtt deyia. — Tungt xix natta fæddur Pharaos kongr. Siukum manne er þa lækaing god. Draumur mun sannazt inan v daga, seg eigi tveimur, þat er vodi, enn bid 35

til g(u)dz, at framm kome med godu. Barnn mun fa micit gódz. — Tungl xx natta fæddur Ioseph. Hvæt þu villt gjöra er gott. Siukur verdur snartt heill. Draumur kemur seint framm. Barnn þat þa 5 fædizt verdur micill stridz madur ok fær micit 56 v godz. — Tungl xxI natta fæddur Iob; þungir dagar; allt er þa gott at gjöra. Draumur mun godur, þo þier þice orvænt. Siukur mun skioott upp risa. Barn þat þa fædizt mun storþiofur verda. — Tungl 10 xxII natta. Siukur battnar skioott. Þa mun draumur sannur vera. Barnn mun hyggit verda ok fa micinn heidur. — Tungl xxIII natta, þann siukur er, ligur lengi. Dreymir þic illt, seg vin þinum, þviat hann mun skioott reynazt. Barn mun fa snialla 15 tungu ok verda lystugtt. — Tungl xxIV natta fæddur Golias. Allt kemur þa til gamans, þat fyri þic ber. Þann sem siukur verdur, liggar lengi ok kemzt ur. Barn verdur vidforullt. — Tungl xxV 58 r natta. Draumur verdur til gamans. Siukur mun 20 skioott battna. Barn verdur riktt ok lifir lengi. — Tungl xxVI natta, ahyggju skaltu hafa fyri draumum þinum, þviat en sama dag mun framm koma hvarft þat er gott edur illt. Siukur battnar. Barn mun i medal lagi lifa. — Tungl xxVII (n.), þa er gott at gjöra 25 þat er þu villt. Draumur er til fagnadar. Siukur liggar lengi, ok battnar. Barn verdur hvorki sæltt ne osælt. — Tungl xxVIII natta, allt er þa gott. Draumur godur. Siukur battnar skioott. Barn þa fædizt verdur orækit umm sina þaurf. — Tungl 30 xxIX natta. Draumur mun i fagnade miclum. Siukur deyr eigi. Barn mun verda kyrlatt. — Tungl xxx natta. Draumur mun reyna(z)t inan ix^r natta. Barn þa fædizt verdur micill luku madur ok hyggit.

V.

30r Rist¹ þessi ord med stæltum hnifi æ gsfnf
(grene) tre Les(²) yfir Mariu vers ok gior þria
krossa med hnifs [od]dinum æ keflinu ok mæl þessi
ord, medan keflit brennur: Hier brenni ec bliku ok
gulu N. N. med þinum guds naufnum i n. f. ok s., 5
ok ber keflit yfir i kross med signingunne ut i
elldin. Hier er aunnr atferd vit gulu: Anni, anni,
ani .. n(²) imi(²) agarum. Hier skal hafa manna
hross(!) har ok brenna allt saman svo mælande:
Eg særi þik gula ut af þess..... N. N., ur buk 10
ok beinum, ædu[m] r [in dvm] ok hiarta,
ur hofdi ok heila u þinum buk innan skinz ok
utan [ok v. h.]. Vit blod ræs ur nosum syng
þetta i hæg[ra] eyra æ þeim er blædir: Sumax
pax et þriar pater noster ok þessi ord: Sicut vere 15
credimus et Sancta Maria verum deum genuit, sic
30v tua vera sanguine tuam racione in n. p. — Ef þu
villt bidia nohrs, rist þessi ord ² ok lat liggia
undir vn messum: Iesus, Iohannes, mediator, me-
diatrix, medicus, tetri, faratum ok haf þessi ord i 20
hendi pier, þattu bidur nohrs, ok muntu fa þat er

¹ Af de i håndskriftets forudgående komputistiske del fore-
kommende stylker af blandet indhold er de fleste tidligere be-
nyttede. Mærkes kan bl. 15v de magiske gudenavne Mathos,
Iathos, Salos, Natos, Datus; þeita eru fkntarb (fimtar?) nofn
vors herra. Sator arepo tenet opera rotas. Fra Dies mali
bl. 16r-17r er varianter tagne til den s. 119-121 efter AM.
350, fol. trykte tekst. ² Åben plads for c. 3 bogstaver.

þu bidur. — Ef ylx (ylur) kemur i hfy (hey) þitt,
rist æ kefli þessi ord ok legg i hfykg (heyit) ora-
mente(?) sabahot. — Ef þu geingr villur i myrkre
ok se haska von, syng þetta: Elon, Elon lamaza-
5 batani, Deus meus + Deus meus + ut quid dereliquisti
..... et M agios theos Maria m..... e hael,
cherubim et seraphim benedi....

Eingen¹ kona ma bbsm tftb (barn geta), su er 31 r
eigi hefir alfd fbll (blod fall) eda eigi hefur vere-
10 trum þat er bbss hkdf (bars hide). Því vallda ymser
hlutir stundum at akr er of friadur, stundum velld-
ur korn eda vangæzla eda iord, stundum ofurhit
eda of purt eda of kallt eda of vott. Svo eru ok
mennerner mksfrkhdks (misfriadir), svo konur sem
15 karlar. Enn sumer hafa gnogt þeira hluta, sumer
unun minna, sumer litit eda allz ecki, sumer hafa
ok eru eigi friader til barns getnadar ok leysa þo
hæfklkta (hæfiliga) skiot sina naturu. Sumer hafa
frio i likama ok leysa alldri, ok hafa þeir þo id-
20 uliga fysi til slikra hluta.

Pessa menn seiger Ysodus kallda natturu
hafa. Sumer eru of heiter, þviat sār fyr sinu
frioi enn hann til komist fyrí ætladrar iardar.
Sumer eru of fríbeis (friader) ok sā of ppg (vott) 31 v
25 i samri iord, ok rennr eigi upp, at of xpgg (vott)
er sæd. Sum hion bua leingi saman ok natturligæ,
ok geta eigi barn fyr enn beggia natura er iafn
skiot i edli. Þat er sumt korn, er vel rennr upp
ok sæd var i aurugga iord, ok vex þar til er exer,
30 þviat sæd hafa sumer of skamt. Svo verda ok
getnadirner sumer eigi naturliga fædder ok helldur
missader skapligrar stundar, ok velldur því annat

¹ Til det følgende stykke findes en parallel i den islandske lægebog AM. 434, 12mo bl. 36.

hvort vili guds eda vangeymsla mannanna. Svo seiger(!) helgar ritningar, at semiz mynd mannligs likama i modur kvidi α halfum fimtætigi dagæ, se hina fystu vi daga, fra þvi er getnadrinn vard, sem mkplk (miolk), sidan α ix dogum snyzt i blod, 5 þæ næst α xii dogum hleypur saman ok festiz ok verdur bollott holld ok augu, þadan fra α xviii do¹ ...

32 r ... hlutum² helldur ok vit allz konar ognum ok elldz gangi ok brada sottum ok kynia meinum ok ollu þvi sem skiotliga kann yfer at lida inn n. p. et f. et s.

Petta er blod stemma. Tak singri þinum, er pollex heiter, ok gior fim krossa med þessum ordum, sem hier seiger: Stemmiz þier blod i nafnni 15 f. ok s. ok anda h. Les In principio erat verbum ok Pater noster + Panem nostrum c. d. in nomine patris, ok stadtu blod in n. p. Adiuro te blod bogi per deum vivum, per deum verum, per deum sanctum, þann er þic stemdi α sialfum sier i sinu lif- 20 lati hangandi α hinum helgæ krossi, þa er hann mællti þessi ord Consumatum est, inclinato capite emisit spiritum. Pax, vax, vax, hero, boro, iuva tartar gegimata + In n. filii et s. s. I nafni drottins vors herra Iesu Christi haf þu iafnan pessi ord 25
32 v med þier i sio-ferdum eda vatna, en les þat at eins, at þier sie vid haska buit, Nad, hett Agla. — Haf þu þessa stafi iafnan med þier, þa munu rikis menn eliska þic miog d, y, l, q, z, d, g, y, d. — Vit sxffn lfysi (svefn leysi) rist þetta α tre ok legg 30 under hofud manz i hæindi res, refres, prefres, pregi, prodiui, esto labia, volunt, post, homo, dor-

¹ Ender defekt; sml. isl. lægebog bl. 35. ² Begynder defekt.

miuis(?). — Ef þx xkllg bg kblfbs lkfk (þu villt at kalfar lifi), þa syng versit Txnc bcefpbbbks (Tunc acceptabis) yfir kblfxunum (kalfvunum) þrim sinnum þ¹ sem fyrst kemur æ iord, ok spyt hraka þinum 5 i mxm (mun) honum þriæ morna ok lat hann drfkb (dreka) af enum sama .pfb (lofa?) þria mpsnb (morna) ok lat aungvan mbt (mat) annann hafa. — Vid blastrum ok þrota i haund rist æ þvi er þu villt In n. patris Annanias et filius dei Zacarias et spiritus 10 sanctus Missael. — Ef kpnb (kona) hefur blodras of micla, rist æ kefli ok bitt æ hbls hfnk (hals henii) Ecce²...

Petta er transkriftar bref ut af þvi bref³, er 33 r eingill guds færði ur himna ríki til pafans i Rom 15 hinum helga Leoni ok honum baud at skila þvi til kongs Karla Magnus, þa hann atti at fara til bardaga i Runzival, ok sagdi, at þat skyldi geyma þann sama mann, sem petta bref ber æ sier, fyri ollum hans uvinum⁴ andligum ok likamligum, fyri 20 elldi og vatni, fyri reidum ok himneskum elldi ok fyri ollum ubreinum aundum, fyri þiofum ok mord-ingium, fyri drucknun ok illum svefni ok illum draumi, ok hann skal alldri misfaraz i nocrum haska, ok hann skal alldri falsliga dæmdr vera af 25 nocrum domanda, ok hvorki kalli ne kona skal hafa hug i moti honum saklausum, ok eigi skal hann deygia utan med riet skripta mæl ok þar med bergiandi holldi ok blod vors herra Jesu Christi; eigi skal hann ridu sott fæ. Ok ef conæ ligr æ 30 sæng edur æ golfi, ok hefur hun petta bref æ sier, þa skal hun innan litils tima verda vit skild sinn burd, og þat barn skirn fa, enn moder fulla heilsu, 33 v

¹ Således, noget synes at mangle. ² Ender defekt. ³ bref, således! ⁴ fyri reidum tilf., men overstreget.

med krafti þessara nafna vors herra Iesu Christi,
sem hier eru epter skrifud¹.

34 v Pa er drottin vor Iesus Christus allrar skepnu
skapari skyldi ganga ok pola ok bida þann sára
daudæ ok biturligu pinu fyrir vorra synda saker, þa 5
skalf aull veraulldin, þa skalf ok allt þat, sem nær
var, þa skalf ok hans signadi likami, eigi af hræzlu
fyrir sinn dauda, helldr af Iudannæ vidr mædu fyrir
vorra synda sakir. Pa spurdi Iudanna riettari ok
taladi svo til Iesum: Maneskia þu ert igtugr. 10
Nei, sagdi vor herra Iesus Christus, eigi er ec igt-
ugr ok alldri var ec, ok svo mega aller vera, þeir
sem trua til gudz ok þetta treysta satt vera. Pa
hneigdi vor herra Iesus Christus sitt signada
hofvut ok gaf sinn helgan anda ut i sins faudrs 15
valld svo seigiandi: Consumatum est + Eloy +
Eloy + lama zabatani + Deus meus + Deus meus +
35 r ut qvi dereliqvisti me + Sator + arepo. tent + opera
+ rotas + Christus vincit + Christus regnat + Christus
imperat + In nomine p. et f. et ss. Bidur ec þic 20
drotten minn Iesus Christus allra(r) skepnu skapari,
at svo flyi ok burt leysis ur holldi ok blodi, ædum
ok sinum, ur haufdi ok hari ok heila, ur taunnum
ok tungu, lifur ok lungum, ur beinum ok briðski,
ur limum ok lidum ok ur haurundi, ur merg, bram, 25
augum ok aullum þinum likama i milli hvirfils ok
ilia, svo hvorki skaltu eiga hier stad ne stinga,
vist ne veru, i nafni almattegs guds faudur ok
sonar ok heilags anda. Eg manar þic igt ok kveisa
fyrir gud lifanda ok fyrir gud sannann ok fyrir gud 30
helgan ok fyrir guds modur Mariam. Manar ec þic
farkveisa fyrir enn helga domstol, manar ec þic
beinkveisa fyrir þann hrædiliga doma d(ag), manar

¹ Derefter er bl. 33 v—34 r optagne af Jesu-navne eller
fingerede sådanne og latinske fraser og ben-stumper.

ec þic blod kveisa fyri xv guds takn. Manar
 ec þic hier ramma reigen kveisa, sem til kann at
 bera, ok fyri sancte trinitatis speigil ok Salomonis
 figuru. Eg manar þic allzkonar kveisa, sem til 35 v
 5 kann at koma ur austri ok vestri, nordri ok sudri
 ok stiornum ok aullum himin tunglum ok fyri alla
 krafta guds, ok fyri micele(i)k hins hæsta skapara æ
 himne og iordu, fyri pisl ok dauda drottins ok
 hier-vist. Og svo leys þu þenna mann af verk ok
 10 kveisu, sem þu leystiz ur kvídi Mariu meygar modr
 pinnar, ok svo sem þu leyster spiot ok nagla ur
 pinum signudum sarum, haundum ok fotum ok
 sidu, ok Susannamm af lognum lesti, Danielem af
 grauf olmra dyra ok þa sveina af ofni brennanda,
 15 David af synda sauri, Moyses af valldi heidinnæ
 piða, Paulum af bondum, enn Petrum af sio. Ok svo
 sem þu leyster allan heimin i ut hellingu þins blods
 ok blezada dreyra, þa er þu hellter ut þinu hiarta
 blodi yfir aull baurn Adáms. In p. et f. et ss. amen.
 20 Aue¹. I nafni faudur ok sonar ok anda heil- 36 r
 ags. Eg manar þic igt ok kveisa ok haufud verk
 ok traulla nalg vit sol ok mana ok vit þann² helgu
 stiornu ok fyri þær helgu vid-under ok hans helga
 dyra blod, sem ut rann af hans hægri sidu, fyri
 25 þann fystæ manneskiu, er hann i heiminn skapti.
 Bidur ec þic igt med guds kærleika, sem hann til
 gaf, fyri allra bluta saker ok fyri syndugra manna
 bænæ skylld, at þu verd ecki N. at skadæ. Eg
 manar þic igt fyri þa saumu staudu, sem iung-fru
 30 Maria stod under krossinum helga, sancte Iohannis
 ok Elizabet voro þar nær staudd. Svo bidur ec
 Iesum Christum, at þu latir N. niota þann sama
 kærleika, sem þu iungfru Maria hafdir af þinum

¹ Herefter en forvansket latinsk bøn. Sml. gitg-besværgelsen i F. Øhrt, Danmarks Trylleformler I, nr. 360 (s. 236).

² þann, således!

36 v sæta syni. Eg manar þic igt fyri þau saumu baund, sem vor herra Jesus Christus var bundenn med ok fyri þaa saumu nagla, sem neglder voro i gegnum hans hendur ok fætur, ok fyri þa saumu þyrne-koronu, sem þreyngd var at hans signada 5 haufdi, ok fyri þat sama spiotit, sem Longinus lagdi i gegnum hans bægri sidu, þar er ut flaut blod ok vatn fyrir allra syndugra manna skulld. Eg manar þic igt fyri þa saumu sorg, sem iung-fru Maria hafdi, þa er hun saknadi sins sæta sonar in 10 daga. Eg manar þic igt med mins guddoms sterkeika, sem er himin-riki ok iard-riki, ok þu verd ecki þessum manni at skada i ollum hans lifs tima, i haurund ok heila, hondum ok fotum, beinum ok brioski, holldi og blodi, ædum ok sinum, lifur ok 15 lungum, taunnum ok tungu, galle ok gori, merg ok

37 r mænu, hrygg ok hiarta, bare ok horunde, halsi ok herdum, ur millte ok maga, nauglum ok skinni ok ollum þinum lidum ok línum ok aullu því er gud hefur skapt æ þier utan ok innan i millum hvirfils 20 ok ilia. Hialpi þier svo guds moder Mariæ ok þann helga graf¹, sem vor herra ut i læ. Þa skalf allt æ iordunni, þa Jesus guds sonr nidur ste til helvitis ok braut i sundr þat leida portit ok tok þau ut Adæm ok Evu ok færði þau til ævenligrar gledi 25 sem æ ok æ er utan enda. Amen.

Pilatus taladi svo til Iesum: Hvar um hefur þu igt eda sott? Iesum svaradi: Igt eda sott kann ec ecki at hafa, því ec er allra manna græðari ok hialpari, ok svo mega vera aller þeir, sem mier 30 trua ok treysta ok minu nafni fy(l)gia.

Petta eru sialfs guds nofn: Kirios — omnipo-

¹ þann—graf, således!

tens¹. Hver sem þessi naufn ber æ sier fyri rietta
tru, sialfur gud seigiz þessa mannz minnazi skulu ^{38 r}
i hans dauda tima ok hans sael til eilifs fagnadar
snuæ.

5 Mane me resurgentem — et per te incepta ^{38 v}
finiatur per Christum. Hver sem les þessa bæn
dagliga med godfusu hiarta, hann skal hafa fyri-
gefning sijdan ok eigi deygia illum dauda, ok æ
hvern dag edur *veg* er hann les hana, þa skal
10 hann eigi fordiarfaz af nockrum blutum, ok hvar
sem hann finnr konu i siuk-domi med barni, taki
ker med vatn ok lesi þessa bæn yfer ok gef **henne**
at drecka, ok mun hun skiot hæil verda. Ok ef
nockr lætur seigia messu af vorri fru Vultum tuum
15 yfer þessi bæn ok ber hana æ sier, hann skal hafa
vinatu af hofdingium, en ef madr er staddur i siov-
ar haska, þa taki hann eitt ker ur sionum fullt
med sio ok lesi yfer þessa bæn ok kasti sidan i
sioen, þa mun skiot batna. Ef madr verdr staddur
20 i bardaga, lesi þessa bæn yfer sinum sverdz fetli
ok gangi sidan fram med skynsemd, en hafi þo
ecki ras med gleymsku eda galeysi².

[S]u er þyding um eingla vors herra Iesu ^{46 r}
Christus, er fylger þeira nofnum, at hver sem þau
25 ber æ sier ok i hug hefur, mun hialpaz ok sigra
alla hluti. Fyrst um morna, er þu vaknar, haf i
hug þier Michael, ok mun þu þann allan blidann
hafa; Gabriel, þa þu heyrir reidar þrumur, ok mun
pier ecki til meins verda; Xuriel, er þu fer i³ moti
30 uvinum þinum, þa muntu sigra þa; Raphaelem, er

¹ Her og i det fg. gives begyndelse og slutning af de latinske stykker. ² Herefter optages bl. 39—46r³ af Maria-
bønner, hovedsagelig islandsk, som her forbigras. ³ i genta-
get V.

þu fær þier mat ok dryck; Raguel, er þu gengr ut edur inn; Barakiel, er þu kemr at domi, þa munu þar allir þin ord vel virda; Pantaleon, er þu kemr til samkundu, þa munu aller æ moti þier glediazt; Tobiel og Uriel, þa þu kemr fyri hofdingia ok þu gengr æ skip, þa munu þier aller hluter vel takaz.

Sex¹ þushu[n]drad ar skal veraulden standa, fyrstu tvær þush[under] fra heims² upp hafi ok um Noa daga, adrar tvær...³ fra því at Moises fleck logmalit ok til burdar Kristz, þridu n þushunder fra Kristz fædingu ok til veralldar endans, þo skal þessi tima stytaz sokum synda mannanna.

47 r Les⁴ þetta er þu vaknar fyrst æ morna. In nomine patris — dirige actus nostros (5 linjer). 15

Ef þu villt nocra idrun ok yfer bot [syna] gudi fyri hversdagligar synder þinar, þvíat eigi ma svo allt tina i skriptar gaungu, þat er yfer ostyrkan mann lidur i ordum ok verkum, i hugrenningum ok i saurgun, því skaltu færa gúdi i forn hvern aptan fyri þær synder, er þu hefur misgiort æ þeim deigi eda þeiri nott, þetta bænahalld. Mi- 47 v serere me deus — prosid indignis per Christum (10 l.).

Les pessa bæn kvelld ok morna medr æhuga. 25
In manus tuas — in secula seculorum amen (9 l.).

¹ Sidens øvre halvdel (46 v) optages af alfabetet i fraktur-kapitoler, hvorunder 4 latinske linjer. ² alldri upp h. (alldri måske overstreget) tilf. V. ³ Nogle bogstaver ulæselige.

⁴ Bl. 47—52 optages af bønner og signalser, hovedsagelig latin, med islandsk indholds-anvisning; af de latinske stykker gives begyndelse og slutning. Derefter følger (til bl. 55 v) islandske bønner, som her forbigås; bl. 55 r ender med en opregning af de 12 fastedage i året er Clemens pp. fann og drotten sialfur sagdi postulum sinum.

Les þetta æ langa friadag adur þu krypur til kross. Ecce lignum crucis — adoremus (2 l.).

Les þetta adur en þu sefur a kvelld. Deus mi- 48 r sereatur nobis, ut til enda — In nomine patris et 5 f. (10 l.).

Les þetta er þu kemur i kirkiu gard, þar sem grauptur er. Pro quiescentibus — ad dominum deum nostrum. Amen (5 l.).

Les þetta, er þu gengr i kirkiu. Praesta do- 48 v mine — impetrasse letetur. Amen (3 l.); derefter en islandsk bœn Drottin gud almattigr etc. (9 l.).

Les þessa bæn, er eptir skrifut er, hversdagliga, því hun er sett vit aullum skeytum fiandans, hun heiter brynia. O sanctissima trinitas — ab 49 r 15 omni malo Amen (36 l.).

Hver sem þessi nofnu drottins vors ber æ sier 50 r eda les dagliga, hann ma eigi i elldi brenna ok eigi i vatni farazt ok eigi æ vopnum særazt, ok einginn skadsamligur vodi skal honum ath meine 20 verda, ef hann truer þessu stadsfastliga. Eru þau a ebresku. *Navnene mangler.*

Svo er lesit, at Sanctus Bernardus hefur skrif- 50 v at, at ef madur verdur brotligur i vii hofudlðstum ok kenner sig eigi styrkann til fyri þeim i storri 25 ok opinnberligri skript, þa skal hann eigi orvinn-lazt, helldur bidia gud med hiartans vidur-kenningu ok lesi þessa fyrir farandi bæn iduliga. *Foran går en latinsk bœn* (9 l.) Domine Iesu Christe—Qui cum deo patre.

30 Fy(r)er þessi ord seiger hinn mykli Augustinus, at fyrer gefizt þeir hluter sem madur gleymar i sinni iatningu. *Foran går en latinsk bœn* (3 l.) Deus—largari. *Forekommer også bl.* 45 v—46 r.

Hver sem les þessa oratiunis af Sancti Heras- 52 r mi hvern sunnudag fyri hans mynd eda lætur lesa

eda lætur brenna fyri hans mynd fingurlangt kerti
 eda gefur nocra aulmusu i mat fatækum manni
 Sancti Herasmi til heidrs, þa skal utan ef sæ sami
 52 v audlaſt svo ordnar fim dygder sem hier standa
 skrifadar: þat fyst at hvat sem hann bidur rietti-
 liga af gudi, þat skal hann fa; þat annat, at eingi
 hans u-vin skal honum nocut grand mega vinna
 syniligr ne usyniligr innann þeira atta daga; þat
 þridia at hann skal hafa noga likamliga berging
 um alla sína daga utan synd; þat fiorda, at hann 10
 skal ecki af veraulldine fara fyrr enn hann fae
 adur gudz likama ok helga smurning; su finna
 grein, at hann skal lif lykta med godum enda.
 Amen. *Foran går latinsk tekst Sancte Herasme*
 —merear liberari per d. (44 l.).

15

*

148 r Her greinir um dismala daga¹. Tveir ero þeir
 dagar i hverium manadi, er at bokmáli kallaz dies
 mali, enn þat þydir illir dagar. Þat er ein stund
 a ser hverium þeira, er o-nyt er til allra lækninga
 þeira, sem menn vænta ser heilsu af, nema gud 20
 vili med iartegnum græða. Hinn fyrsti af þeim
 er hinn viii-ti dagr iola ok hin niunda stund;

¹ Stykket om dies mali findes så vel i V som i AM. 350, folio (skr. 1363) og, hermed stemmende, AM. 137, 4to (c. 1400, defekt). Da 350.s tekst er den bedste, aftrykkes det efter dette håndskrift, med varianter fra 137 og V.

16. Her—daga] mgl. 137, V. 17. kallaz] heita 137.
 18. mali] mala 137, male V. 19. enn—þydir] þeir þydar V.
 18—19. Pat—ser] þviat ein er su stund i V. 19. ser] udel.
 137. 20. þeira—af] udel. V. 21. vill] veite V. med]
 storum tilf. 137. iartegnum græða] sinne myskunn V.
 21—22. Hinn—er] I ianuarius V. 22. ok—stund] a enni
 x. stundu dags V. niunda] ellepta 137.

annarr er Páls messa ok hin vi-ta stund. I februario
er hinn næsti dagr eptir Blasius messo ok hin
vii-ta stund; annarr ii nattum fyr Petrs messo ok
hin x-da stund. I marcio fyrsti dagr ok fyrsta
5 stund; annarr v nattum eptir Mariu messo ok 148 v
ðonnur stund. I aprili vi nattum eptir Ambrosius
messo ok hin fyrsta stund; annarr iii nattum fyr
Ions messo Hola biskups ok hin xi-ta stund. I
maio kross messo ok hin vi-ta stund; annarr Ur-
10 banus messo ok hin x-da stund. I iunio in festo
Medardi et Gilldardi ok hin setta stund; annarr
einni natt fyr Botolfs messo ok hin iii-da stund.
I iulio ii nattum eptir translacionem Benedicti ok
hin xu-ta stund; annarr in festo Marie Magdalene
15 ok hin xi-ta stund. I augusto hinn fyrsti dagr¹ ok
hin fyrsta stund; annarr in festo Felicis ok hin
vii-da stund. I septembre ii nattum eptir Egidius
messo ok hin pridia stund; annarr in festo Mathei
apostoli et evangeliste ok hin iii-da stund. I oc-

¹ dagr udel. 350.

-
1. annarr] af þeim i januario tilf. 137. er] udel. V.
messaj messo V. ok—stund] æ settu stund dags V.
2. er—dagr] ein nott V. 2—3. ok—viii] æ attu V. 3.
fyr] eptir V. 3—4. ok hin] æ V. 4. fyrsti] hinn f.
137. fyrsti dagr] fysta dag V. fyrsta] hin f. 137. 6.
vi] þrim V. 7. hin] udel. V. fyr] eptir V. 8. Ions—
bps.] Iohannes Hol. H. ok—xi-ta] vi V. 8—9. I—stund]
udel. 137. 9. hin] udel. V. 9—10. annarr—stund] udel.
V. 11. Gilldardi] Uilldardi 137; G. V. hin] udel. V.
annarr] aunnr V. 12. fyr] eptir 137. bin] udel. V.
13—14. ii—hin] Margarete d. V. 14. annarr—Marie] aunnr
V. Magd.] d. tilf. V. 15. hin] udel. V. hinn] udel.
V. 16. hin] udel. V. annari] aunnr V. hin] udel.
V. 17. eptir] firir V. 18. hin] udel. V. annarr]
aunnr V. 19. et evang.] udel. 137. et—hin] ok V. iii—
da] fyrsta 137.
-

tobri einni natt fyr festum Francisci ok hin x-da stund; annarr in festo Severini ok hin xix-da stund. I novembre einni nátt fyr Leonardus messu ok hin viii-ta stund; annarr n nattum fyr Andreas messo ok hin v-ta stund. I decembre n nattum eptir Ni- 5 cholas messo ok hin xix-da stund; annarr einni natt fyr Thorlaks messo ok hin vi-ta stund.

1. einni] ein V. festum Fr.] Franciscus V. hin]
udel. V. 2. hin] udel. V. 3. einni nátt] tveim nottum
V. hin] udel. V. 5. hin] udel. V. n] þrim V. 6.
hin xix-da] ix. V. 6—7. einni natt] v n. V. 7. fyr}
eptir V. hin vi-ta] þridia V.

Register.

Abel, Adams son, 19²²⁻²⁴, 38⁵, 39¹⁰, 106¹⁸⁻²⁶. Abraham (Abram), patriark, 38⁵, 43²⁴, 46¹⁸, 52¹⁵, 53¹⁻²¹, 72⁸, 87¹⁰. Absalon, Davids son, 60²⁸. Adam, det første menneske, 19¹⁸⁻²², 36¹⁶, 39⁸⁻¹¹, 40⁹⁻³², 41¹¹, 42⁷, 43²¹, 72⁹, 73³, 87², 105²⁸, 114¹⁰, 115²⁵. Aðaldráðr, ørkebiskop, 60⁹. Aðalráðr, konge, 61⁸. Af(f)rica, verdensdel, 72¹³⁻¹⁴. Agilulfus, konge, 18⁶. Agiosophia, kirke, 14¹¹. Agrippa Silvius, konge, 22¹⁸. Akaia, landskab, 54⁷. Alba Silvius, konge, 22¹⁴. Albania ríki 22²⁰. Alexandria, by, 46⁴, 72¹¹. Álir, Ale härad, Sv., 7¹. Allabinus (d. v. s. Albinus?) meistari 30². Álptafirðin II, Island (SM), 4¹⁴. Álptafjørðr, Island (Snf), 5². Álptafjørðr, Island (Isf), 5⁹. Amethus (Amener), konge, 23⁴. Amram, Levis sønnesøn, 53¹⁰⁻¹². Amulius Silvius I-II, konger, 22¹⁸⁻²¹. Ancus Marcius, konge, 22²⁵. Andyrja, ø (Norge), 6¹⁰. Anglia, England, 72²⁶.	Anna, helgeninde, 89¹¹, 90⁷. Annanius, Daniels ledsager, 53²⁰, 112⁹. Antiokia, by, 46⁹. Antonius, abbed, 39²⁷. Antonius hinn mildi, kejser, 12¹⁹⁻²⁰, 13². Apollius (Appellites), konge, 23⁴. Apulia, landskab, 72²⁴. Aquilegia, by, 46⁷. Arabia, land, 72⁷. Arcadius, kejser, 13¹⁶. Aristoteles, mester, 104³⁵. Armenia, landskab, 71¹⁵. Arnarsfjørðr, Island (Bst-Isf) 5⁸. Árón, Moses broder, 46¹⁰⁻¹⁴. Áróss, Århus, 60¹¹. Ascalia, by, 72¹¹. Asia, verdensdel, 71¹³. Asia minor, landskab, 72⁴. Askaneus, konge, 22¹¹. Askheimis herað, Askims h. Sv., 6¹⁷. Assiria, landskab, 72⁶. Astaroth, afgud, 9¹². Auðunn (Audoenus), biskop(?), 64⁸. Augustinus, engelsk biskop, 16¹⁻³. Augustinus, kirkefader, 14⁴, 96²¹, 118³⁰. Augustus, kejser, 12⁶, 23¹⁰⁻¹¹. Aunundarfjørðr, Island (Isf), 5⁸.

- Aunundarfjørðr, 5¹ n.
Aurelius, *kejser*, 12²⁰.
Austfirðir, *Island*, 4¹¹.
Aventinus Silvius, *konge*, 22²⁰.
Azarias, *Daniels ledsager* (*sml.*
 Zacarias), 53⁸⁰.
- Babilon, *by* (*Asien*), 11¹⁷, 21²⁵⁻²⁶,
 53²⁵⁻²⁷, 72⁶.
Babilon, *by* (*Egypten*), 72¹¹.
Bactria, *landskab*, 71¹⁵.
Balthasar, *konge*, 23⁷.
Barakiel, *engel*, 11⁷².
Barð, *Island* (*Bst*), 5⁶.
Bartholomeus, *apostel*, 9¹⁷.
Beda, *præst*, 52¹⁸.
Benedicite, *salme*, 53³³.
Bernardus, *helgen*, 118²².
Berofsjørðr, *Island* (*Bst*), 5⁸.
Berufsjørðr, *Island* (*SM*), 4¹⁴.
Bitra, *Island*, 5¹⁶ n.
Bitrofsjørðr, *Island* (*Str*), 5¹⁶.
Bizancena, *landskab*, 72¹⁷.
Biark herað, *Bjerke h. Sv.*, 7¹.
Bjarkey, ø (*Norge*), 6¹⁰.
Biarmar, *folk*, 72²⁰.
Biarnarfjørðr, *Island* (*Str*), 5¹⁵.
Biarnarfjørðr, *Island* (*Isf*), 5¹⁸.
Bjorgvin, *by*, 74¹.
Bláland 9¹⁴.
Bonifacius, *pave*, 16¹⁰.
Borgarfjørðr, *Island* (*NM*), 4¹².
Borgarfjørðr, *Island* (*Bgf-M*),
 4¹⁷⁻¹⁸.
Brark h. 7¹ n.
Breiðdalsfjørðr, *Island* (*SM*)
 4¹⁴.
Breiðifjørðr, *Island*, 4²⁰.
Breta sǫgur 10⁶.
Brimar, *by*, 60⁹, 61²⁰.
Brimilsey, ø (*Norge*), 6¹⁰.
Brittannia, *land*, 72²⁷.
Brutus, *høvding*, 23¹.
Brynia, en bøn, 118¹⁴.
- Cajanus, *konge*, 15⁶⁻¹¹.
Caldea, *land*, 72⁸.
Cantarabyrgi, *by*, 16⁴.
Capis Silvius, *konge*, 22¹⁹.
Cappadocia, *landskab*, 72⁵.
Caria, *landskab*, 72¹.
Carmania, *landskab*, 72¹.
Carpentus Silvius, *konge*, 22¹⁸.
Caspies, *folk*(?), 71¹⁴.
Cesarea, *by*, 72⁵.
Cham (Kaam), *Noahs søn*, 20²⁴,
 39¹⁰.
Charra, *by*, 72⁸.
Christus (Kistr) 8¹, 15¹⁵, 17⁵⁻²⁸,
 18¹⁶⁻²², 19¹⁶⁻²⁷, 20²⁻¹¹, 36²⁹, 38¹⁸,
 39²⁰, 40¹, 41¹⁸, 43²⁰, 54², 65¹⁻²,
 66⁵, 86⁴, 87¹⁹, 88²⁻²⁷, 89⁰⁻²⁸,
 90⁸⁻¹⁷, 108¹⁵⁻²⁶, 111²⁵, 112²⁷,
 113¹⁻²¹, 114³², 115², 116²⁴,
 117¹¹⁻¹².
Cyclades, *landsdel*, 54⁹.
Cilicia, *landskab*, 72⁴.
Cirenen, *by*, 72¹⁴.
Clemens, *pave*, 12⁸.
Colci, *folk*, 71¹⁴.
Commagena, *landskab*, 72⁵.
Conanus, *fyrste*, 10⁶.
Constantiana, *kejserinde*, 15¹⁹.
Constantinopolis, *by*, 65², 72²³.
Constantinus, se Tiberius.
Cornelius, *høvedsmand*, 41³³.
Dalmatica, *landskab*, 54⁵.
Damaskus (Damasus), *konge*, 23⁴.
Dana ríki 59²⁸.
Daniel spámaðr 39²³, 53²⁹, 114¹³.
Danir 56¹⁶, 59¹⁶⁻²¹, 60¹⁵, 61⁶⁻¹⁶,
 62¹²⁻¹⁶.
Danmørk 60⁵, 61⁴⁻¹⁸, 62⁸, 72²⁵.
Davið, *konge*, 19¹, 20²⁻⁶, 39⁵⁰,
 44⁴, 53²⁸⁻²⁹, 60²⁷, 104¹⁵, 114¹⁵.
Decius, *kejser*, 13¹³.
Decreta pontificum 49³¹.
Dialogus, *bog*, 16⁹.

- Dionotus, *konge*, 10⁷.
 Dismala dagar, *dies mali*, 119¹⁶.
 Dismas, *tyv*, 40⁴.
 Diúpafjørðr, *Island (Bst)*, 5⁴.
 Drangar, *Island (Str)*, 5¹⁸.
 Dúrexey, *Dyrø, Norge*, 6⁹.
 Dýrafjørðr, *Island (Isf)*, 5⁸.
- Æbreus, *folk*, 53¹⁹.
 Eðelbrigtr, *konge*, 16².
 Egða fylki, *Norge*, 56⁹.
 Egipta land 46⁴, 53⁶⁻¹².
 Egiptus, *folk*, 53²⁰.
 Egiptus, *land*, 72¹⁰⁻¹⁸.
 Egiptus Silvius, *konge*, 22¹⁶.
 Eiríkr sigrsæli, *konge*, 61³⁻⁵², 621⁻².
 Eiríkr Hákonarson, *jarl*, 62¹⁸.
 Elgjaráss, *sogn*, *Sv.*, 7¹⁸.
 Elizabet, *Johannes døberens mor*, 88²¹, 89⁶⁻¹², 90⁸, 114³¹.
 Eneas Silvius, *konge*, 22¹³.
 England 11⁴, 16¹, 60¹⁴, 61⁸.
 Enoch (Enos), *Kains sön*, 37²⁸, 38⁷⁻²⁸.
 Epirus, *landskab*, 54⁶.
 Eronei, *folk*, 72²⁸.
 Eskifjørðr, *Island (SM)*, 4¹⁸.
 Ethiopia, *land*, 72²¹.
 Eudoxia, *kejserinde*, 14⁵.
 Europa, *verdensdel*, 72²⁹.
 Eva, *den første kvinde*, 36¹⁶, 106⁴, 115²⁵.
 Eufrates (Eyfraten), *flood*, 36²², 72⁶.
 Eyiafjørðr, *Island (Ef)*, 5¹⁹.
 Eyna fylki, *Norge*, 56¹⁹.
 Eyyvindarsfjørðr, *Island (Str)*, 5¹⁴.
 Ezechias, *konge*, 22⁶².
- Fabius, *hærfarer*, 22²⁷.
 Falan, *landskab*, *Sv.*, 7¹⁸.
 Fáskrúðsfjørðr, *Island (SM)*, 4¹³.
 Feneyiar, *landskab*, 46⁶.
- Fiegor, *hus*, 38¹.
 Finnafjørðr, *Island (NM)*, 4¹¹.
 Finnmark 5⁶.
 Firða fylki, *Norge*, 56¹⁰.
 Fison, *flood*, 36²¹.
 Fluðu herað, *Flundre h., Sv.*, 7¹.
 Fócas, *kejser*, 15¹⁹⁻²⁸, 16⁹⁻¹⁶.
 Forsfjørðr, *Island (Bst)*, 5⁷.
 Frakkar, *folk*, 23⁶.
 Francia, *land*, 72²⁵.
 Freyia, *gudinde*, 69³.
 Frigia, *landskab*, 72¹.
 Frisia, *land*, 72²⁶.
 Eurofjørðr, *Island (Isf)*, 5¹⁸.
 Fólu-kaupangr, *Falköping, Sv.*, 7¹⁰.
- Gabriel, *ærkeengel*, 86⁶, 116²⁸.
 Galathia, *landskab*, 72⁹.
 Galgalath, *konge*, 23⁵.
 Galicia, *landskab*, 72²⁷.
 Galilea, *landskab*, 72¹⁰.
 Gallia, *land*, 72²⁸.
 Garamannia, *landskab*, 72¹⁸.
 Gauldæla fylki, *Norge*, 56¹¹.
 Gaulo, ø, 72¹⁹.
 Gedeon, *hærfarer*, 17¹¹⁻¹⁹.
 Gautar, *folkestamme*, 7⁸.
 Gautelfr, *Sv.*, 6¹⁸.
 Gautland, *Sv.*, 7^{0 n} (eystra), 72²⁹.
 Gautland et vestra, *Sv.*, 7⁶⁻¹².
 Geirðiøfsfjørðr, *Island (Bst)*, 5⁷.
 Gcirfjørðr 4^{13 n}.
 Gelboe, *fjeld*, 39²⁰.
 Gelldfjørðr, *Island (D)*, 5³.
 Gellisfjørðr 5^{3 n}.
 Geon, *flood*, 36²⁸.
 Germania, *land*, 72²⁴.
 Gerpir, *Island (SM)*, 4¹⁸.
 Gesmas, *tyv*, 40⁶.
 Gespar (Jaspar), *konge*, 23⁷.
 Getulia, *landskab*, 72¹⁸.
 Gilsfjørðr, *Island (Bst)*, 5⁵.
 Girkiar, *folk*, 73¹⁵.

- Gnaius Húnakonungr 11¹.
 Gnarus 11¹ n.
 Gormr gamle, *konge*, 59²⁵.
 Gracianus, *kejser*, 11¹.
 Grecia, *lund*, 72²⁸.
 Gregorius (I), *pave*, 12¹⁷, 14²⁴,
 15³⁰, 16⁵⁻⁶, 24⁷, 27⁸, 97⁸, 98¹⁴.
 Griklund 54⁴⁻⁹.
 Grundarfjörðr, *Island (Snf)*, 4³⁰.
 Grünnafjörðr, *Island (Bgf)*, 4¹⁷.
 Guðbranzdalir, *Norge*, 56¹⁴.
 Guðrauðr, *konge*, 60¹⁸.
 Gufofjörðr, *Island (Bst)*, 5⁴.
 Gunbilldr, *dronning*, 60⁶.
 Gyðinga land 22²⁸, 103²².
 Gyðingar 17⁸⁻¹⁸, 18¹⁴, 19²⁸, 20⁵⁻⁸,
 22¹⁵, 41²⁵, 44⁸, 53⁵⁻³⁴.
- Hafnarfjörðr, *Island (Gb)*, 4¹⁷.
 Hafrsfjörðr, *Island (Hnp)*, 4¹⁹.
 Hákon, *jarl*, 60¹⁹, 61¹⁴.
 Haleygia fylki, *Norge*, 56¹³.
 Hálogaland, *Norge*, 6³.
 Hamborgar istoria 59¹⁴.
 Haraldr, *biskop*, 60¹⁰.
 Haraldr Gorins sun blataunn,
 konge, 59⁹, 60⁴⁻³⁸, 61²⁸.
 Haurða fylki, *Norge*, 56¹⁰.
 Hebron, *by*, 72⁸.
 Heðinsfjörðr, *Island (Ef)*, 5¹⁸.
 Heims likneskia, *bog*, 98⁸.
 Heinmork, *Norge*, 56¹⁴.
 Heinrekr, *kejser*, 59²⁴.
 Helias spámaðr (Helius) 21¹⁸,
 37²⁸, 39²⁶, 89²⁵.
 Heliseus spámaðr 39²³.
 Hellisfjörðr, *Island (SM)*, 4¹⁸.
 Heraclius, *kejser*, 16¹⁷.
 Herasmus, sanctus, 118³⁴, 119⁸.
 Hermes, *biskop*, 13¹.
 Hestzfjörðr, *Island (Isf)*, 5⁹.
 Hiberia, *landskab(?)*, 72².
 Hinn, ø, *Norge*, 6¹¹.
 Hircania, *landskab*, 71¹⁵.
- Hísing, ø, 6¹⁵.
 Hispania, *land*, 72²⁷.
 Hleinar, *Kungs-Lena, Sv.*, 71²⁻¹³.
 Honocentaurus, *uhyre*, 85.
 Horeb, *bjærg*, 72².
 Horn, *Island (ØSkf)*, 4¹⁵.
 Horn, *Island (Isf)*, 5¹².
 Hornafjörðr, *Island (ØSkf)*, 4¹⁵.
 Hornfjörðr 5¹¹ n.
 Hraunfjörðr, *Island (Snf)*, 5².
 Hreina (ɔ: Ræna) fylki, *Norge*,
 56⁹.
 Hringa riki, *Norge*, 56¹⁴.
 Hringr, *fyrste*, 60¹⁴⁻¹⁶.
 Hrynhendt, *latinsk vers*, 64³⁻¹⁰.
 Húfunes, (*d. v. s. Huvudnásön?*),
 Sv., 7².
 Hvalfjörðr, *Island (Kj-Bgf)*, 4¹⁷.
 Hvalvatnsfjörðr, *Island (SÞ)*,
 5¹⁹.
 Hvammsfjörðr, *Island (Snf-D)*, 5².
- Ibernia, *land*, 72²⁶.
 Ignacius, *biskop*, 46⁸.
 Illiricus, *land*, 54⁸.
 Imago (Ymago) mundi, *bog*,
 75⁸, 98⁸.
 India (I-lond) 9¹⁴, 71¹⁴.
 Ingólfssfjörðr, *Island (Str)*, 5¹⁴.
 Írland 64²⁷.
 Isaak (Ysaac), *patriark*, 38⁵,
 43²⁶⁻²⁹, 46¹⁸, 53⁴.
 Ísafjörðr, *Island (Isf)*, 5¹⁰.
 Isauria, *landskab*, 72⁴.
 Ísland 34⁴⁻¹⁰, 41⁹, 72²⁸.
 Ísrael, I-s folk, 11¹⁷, 36²⁶, 42⁹,
 53¹¹⁻¹⁷.
 Italia 72²⁴.
- Jacob, *patriark*, 43²⁸, 46¹³, 53⁴.
 Jacobus, *apostel*, 45¹¹, 46¹⁶.
 Japhet, *Noahs søn*, 20²⁷.
 Jekomam (*d. v. s. Jojakin*),
 konge, 53²⁷.

- Jericho (Hiericho), *by*, 17⁶, 72¹⁰.
 Jeronimus prestr 13⁷.
 Jerusalém (Hierusalem) 16¹⁵⁻²¹,
 21²¹⁻²⁷, 45¹¹, 72¹⁰.
 Jesus 17⁶⁻²⁸, 19¹⁶⁻²⁷, 20¹¹, 22²,
 38¹⁸, 65⁷, 66⁶, 73⁴, 86⁴, 87¹⁸,
 88²⁻²⁸, 90⁷⁻¹⁷, 103¹⁵⁻²⁶, 104⁸,
 109¹⁹, 111²⁵, 112²⁷, 113¹⁻²¹,
 114³⁸, 115²⁻²⁸, 116²³.
 Jesus kennimaðr 21¹⁸.
 Jób 15¹, 97⁸.
 Johannes baptista 88²⁸, 89⁷⁻¹⁸,
 90⁸.
 Johannes guðspíallamaðr (Jón
 postuli) 38²⁸, 40¹, 90⁵, 109¹⁹,
 114³¹.
 Jómshorg 60²⁰.
 Jón gullmuðr 73¹.
 Jón, *pave*, 24⁴.
 Jonas spámaðr 39²¹.
 Jonatha(n), *Sauls sön*, 39⁸¹.
 Jopen, *by*, 72¹¹.
 Jordan, *fjord*, 19²⁷.
 Jórsalaborg, *Jerusalem*, 8⁴, 46¹⁷,
 53²⁶⁻²⁸.
 Jórsalaland 16¹⁴, 103¹⁸.
 Josaphats vallis 8²³.
 Jósué, *hærfører*, 16²⁴.
 Jótland, *Jylland*, 60⁸.
 Judar (sml. Gyðingar) 113⁸⁻⁹.
 Judas, *Jacobs sön*, 53⁷.
 Judea, *landskab*, 72⁸.
 Jupiter (Jovis), *planet*, 27⁵⁻²¹,
 29¹⁻²⁴, 30¹⁸⁻²⁵, 31¹⁸, 34²⁷, 35¹¹⁻²⁹,
 66²⁶, 68¹⁰⁻¹⁴.
 Justinianus hinn mikli, *kejser*,
 14¹⁰.
 Jókulsfjorðr, *Island (Isf)*, 5¹¹.
 Kalldalón, *Island (Isf)*, 5¹⁰.
 Kalldei, *folk*, 73¹⁶.
 Karla Magnús (Carla m.), *konge*,
 59²⁰, 112¹⁶.
 Kenkres pharao 53¹¹⁻¹⁸.
- Kain (Chain), *Adams sön*, 19²³,
 38⁷, 39¹⁹, 106⁸.
 Kerlingarfjörðr, *Island (Bst)*, 5⁵.
 Kilianus, *martyr*, 64²⁹.
 Kiol[via?] 72²⁸ n.
 Kirkjufjörðr, *Island (Snf)*, 4²⁰.
 Kialkfjörðr, *Island (Bst)*, 5⁵.
 Kolgrafafjörðr, *Island (Snf)*, 5¹.
 Kollafjörðr, *Island (Kj)*, 4¹⁷.
 Kollafjörðr, *Island (Bst)*, 5⁴.
 Kollafjörðr, *Island (Str)*, 5¹⁶.
 Kolni, *Køln*, 10¹¹, 23⁹.
 Kolnis-meyjar 10⁶, 11⁸.
 Kongerække, norsk: Ragnar
 loðbrok—Hakon Magnusson,
 se s. 55—56.
 —, dansk: Ragnar loðbrok—
 Eirikr Eiriksson, se s. 56—57.
 —, svensk: Ragnar loðbrok—
 Birgir Magnusson, se s. 57.
 Kornbretaland, *Cornwall*, 10⁶.
 Kosdróe, *konge*, 16¹⁴⁻¹⁸.
 Kristz kirkia, *Roskilde (Danm.)*,
 60³¹.
 Krists-musteri, se Agiosophia.
 Krit, *ø*, 54⁸.
 Krogs (Króks)-fjörðr, *Island
 (Bst)*, 5³.
 Kviðufjörðr, *Kvæffjord i Norge*,
 6¹².
 Kvigindisfjörðr, *Island (Bst)*, 5⁴.
 Laamek, *patriark*, 38⁸.
 Langanes, *Island (Np)*, 5²⁰.
 Langbarðar, *Langobarderne*, 16⁶.
 Langfeðgatal 57²⁶, sml. Stam-
 tavle.
 Langobardia, *landskab*, 72²⁴.
 Latinu menn, 73¹⁶.
 Latinus Silvius, *konge*, 22¹⁴.
 Laurentii kirkja, *i Rom*, 14⁷.
 Lazarus, *Jesu ven*, 8⁶, 39³³.
 Leander, *biskop*, 15¹.
 Leifdagr, *biskop*, 60¹⁰.

- Leirofjørðr, *Island (Isf)*, 5¹¹.
 Lengjuvik, *Lenvik i Norge*, 6⁷.
 Leo, *pave*, 112¹⁵.
 Leonardus, *helgen*, 87²⁶.
 Levi, *Jakobs sön*, 46¹², 53⁸.
 Libanus mons 7²⁸.
 Libia, *landskab*, 72¹⁴.
 Ljóðhúsisir, *Lædese (Sv.)* 7².
 Loðmundarfjørðr, *Island (NM)*, 4¹².
 Lónafjørðr, *Island (ØSkf)*, 4¹⁵.
 Lónafjørðr, *Island (Isf)*, 5¹¹.
 Longinus, *kriger*, 8¹⁷, 115⁶.
 Loth, *Abrahams brodersøn*, 44¹.
 Lucanus, *mester*, 108¹⁹.
 Lucas, *evangelist*, 90⁶.
 Lucius, *kejser*, 12²¹.
 Lucius (II), *pave*, 63^{24–26}.
- Macedonia, *landskab*, 54⁷.
 Medianite, *folk*, 72⁸.
 Malangr, *Malangen i Norge*, 55⁷.
 Malasath (Magalat), *konge*, 23⁶.
 Marcus guðspiallamaðr 46⁶, 90⁶.
 Maria (Guðs móðir) 8₃₄, 86^{3–9},
 87^{11–20}, 88¹⁶, 89^{3–19}, 90^{7–8}, 91⁶,
 109¹⁶, 113⁸¹, 114^{10–24}, 115^{10–21}.
 Maria Magdalena, *Jesu ledsgerske*, 44¹⁴.
 Mariu kirkja ok allra heilagra
 (Pantheon) 16¹⁹.
 Mars, *planet*, 27^{6–20}, 29^{9–27}, 30^{18–25},
 31¹², 35^{12–28}, 66²⁷, 68^{10–14}.
 Massagete, *folk*, 71¹⁴.
 Mattheus, *evangelist*, 73¹, 90⁴.
 Mauricius, *kejser*, 15^{3–8}.
 Mauritania III, *landskaber*, 72²⁰.
 Media, *landskab*, 71¹⁵.
 Mediterraneum mare, *Middelhavet*, 72²³.
 Melchior, *konge*, 23⁷.
 Melga, *herfører*, 11².
 Mensura Christi, *K.s længde-mål*, 65¹
- Mercurius, *planet*, 27^{6–15}, 29^{4–6},
 30^{1–26}, 31^{8–18}, 32²⁹, 33¹⁵, 66²⁵,
 68^{9–15}, 69⁸⁰, 70^{6–9}.
 Mercurius enn illi, *gud*, 37¹⁰.
 Merkr, *landsdel i Sverrig*, 7⁴.
 Mesopotamiam, *landskab*, 72².
 Michael, *engel*, 116²⁷.
 Miðfjørðr, *Island (NM)*, 4¹¹.
 Miðfjørðr, *Island (Hv)*, 5¹⁸.
 Miklagarðr, *Konstantinopel*, 14^{10–24}, 46⁸.
 Mis(s)ael, *Daniels ledsager*, 53⁸⁰,
 112¹⁰.
 Misia, *landskab*, 72²⁷.
 Mjóafjørðr, *Island (SM)*, 4¹².
 Miðvafjørðr, *Island (Snf)*, 5².
 Miðvafjørðr, *Island (Isf)*, 5¹⁰.
 Móýses, *lovgiver*, 18^{20–22}, 37^{4–81},
 42¹⁵, 44⁸, 46¹¹, 53¹⁸, 114¹⁵, 117¹⁰.
 Mulitor, *fyrste*, 22²¹.
 Nabugodonosor, *konge (Nabokodosor)*, 21^{22–23}, 53²⁴.
 Naumdaela fylki, *Norge*, 56¹³.
 Navara, *land*, 15⁶.
 Nazareth, *by*, 72¹⁰.
 Nilus, *fjord*, 72¹².
 Ninive, *by*, 89⁸.
 Nói, *stamfaderen Noah*, 9¹³, 19²⁷,
 20^{17–28}, 38¹⁶, 43²⁸, 52^{11–14}, 57²⁸,
 117¹⁰.
 Norðfjørðr, *Island (SM)*, 4¹².
 Norðfjørðr, *Island (Isf)*, 5¹².
 Norðfjørðr, *Island (Str)*, 5¹⁴.
 Norðimbrar, *folk*, 60¹⁷.
 Nordblendinga fjórðungr, *Island*,
 5¹⁷.
 Norðmenn 61⁷, 62¹².
 Norðmæra fylki, *Norge*, 56¹¹.
 Nóregr 6^{3–13}, 51¹⁷, 55⁸⁰, 60¹⁹,
 61⁷, 62^{15–16}.
 Normannia, *landskab*, 72²⁶.
 Norvegie, *land*, 72²⁹.
 Numa Pompilius, *konge*, 29⁸².

- Numidia, *landskab*, 72²⁰.
- Octavius, *konge*, 10⁷.
- Óðinn, *gud*, 69¹.
- Ófeigssjørðr, *Island* (*Str*), 5¹⁴.
- Ólafr Eiriksson, *konge*, 62³⁻¹⁷.
- Ólafr Tryggvason krakabein, *konge*, 62¹¹⁻¹⁵.
- Olafsfjørðr, *Island* (*Ef*), 5¹⁹.
- Oliveti fjall 42⁴.
- Origenis prestr 13⁶⁻⁸.
- Orkndæla fylki, *Norge*, 56¹¹.
- Orosius frásagnamaðr 66³⁰.
- Otti (Otto) hinn ríki, *kejser*, 59¹⁷, 61²⁸.
- Otto hinn þróði, *kejser*, 61¹⁸⁻³⁵.
- Otto sund, *Danmark*, 59³⁷.
- Oviðiney (d. v. s. Qviðuey? nu Kvæø), *Norge*, 6¹¹.
- Ovidius, *forfatter*, 23¹⁴.
- Palestina 72³.
- Páll, *apostel*, 41³², 91⁷.
- Pamphilia, *landskab*, 72¹.
- Pantaleon, *engel*, 117¹.
- Pantheon, blóthús 16¹¹.
- Parmo montes 72²⁶.
- Papafjørðr, *Island* (*ØSkf*), 4¹⁵.
- Paradis(us) 36³⁰, 43¹⁸.
- Parthia, *landskab*, 71¹⁶.
- Patrexsjørðr, *Island* (*Bst*), 5⁶.
- Paulus, *apostel*, 114¹⁶.
- Paverække: Linus—Clemens V, se s. 46—52.
- Pelagius (II), *pave*, 14²⁴.
- Pentapolis, *landskab*, 72¹⁵.
- Persidia, *landskab*, 72¹.
- Petr stóll, *pavesæde*, 45⁹.
- Petrus, *apostel*, 46²⁻¹⁰, 114¹⁸.
- Pharao 53¹¹⁻¹⁸, 107³⁸.
- Philipus I-II, *kejsere*, 18⁴⁻¹¹.
- Philemon, *mester*, 105¹⁻⁷.
- Philistea, *landskab*, 72⁸.
- Pilatus. Jesu dommer, 115²⁷.
- Plato, *mester*, 104²⁰.
- Poppo, *biskop*, 61²¹.
- Procas Silvius, *konge*, 22²⁰.
- Ptholomais, *by*, 72⁷.
- Rafnsfjørðr, *Island* (*Isf*), 5¹¹.
- Raguel, *engel*, 117¹.
- Rangali, *Island* (*Isf*), 5¹².
- Raphael, *engel*, 116³⁰.
- Rauða haf 42¹⁰.
- Raumaríki, *Norge*, 56¹⁴.
- Raumdæla fylki, *Norge*, 56¹¹.
- Rea, *fyrstedatter*, 22²².
- Regimen contra pestilenciam, (*isl.*) 76¹.
- Reginbrandr, *biskop*, 60¹¹.
- Remus, *Romulus broder*, 22²²⁻²³.
- Reyðarfjørðr, *Island* (*SM*), 4¹³.
- Reyðarfjørðr 5⁷ n., 51¹⁰ n.
- Reykiarfjørðr, *Island* (*Bst*), 5⁷.
- Reykiarfjørðr, *Island* (*Isf*), 5¹⁰.
- Reykiarfjørðr, *Island* (*Isf*), 5¹².
- Reykiarfjørðr, *Island* (*Str*), 5¹⁵.
- Rimbegla, *bog*, 24¹.
- Rípar, *by*, *Danm.*, 60¹¹.
- Róiskellda, *by*, *Danm.*, 60³⁰.
- Róm (Rómaborg, Roma), *by*, 10¹⁰⁻¹¹, 14⁶, 22¹⁸⁻²⁹, 45⁹, 46¹⁸, 72¹⁴, 108¹⁷, 112¹⁴.
- Romulus, *Roms grundlægger*, 22¹¹⁻³⁰.
- Rómverjar, *Romerne*, 12²³, 16⁷, 22²⁴, 23¹, 103¹⁹.
- Rómverja ríki 12⁴, 22²⁹, 23⁶.
- Róld, *øen Rolla*, *Norge*, 6¹⁰.
- Runzival, *kampplads*, 112¹⁷.
- Rusia, *land*, 72²⁰.
- Rútafjørðr, *Island* (*Str-Hv*), 5¹⁶.
- Rygia fylki, *Norge*, 56¹⁰.
- Salarey, nu Kvale, *Norge*, 6¹.
- Salomon, *konge*, 20⁹, 22¹⁵, 53²⁶.
- Salomonis figura 114³.
- Samson, *dommer*, 17²⁸.

- Saturnus, *planet*, 27⁵⁻²³, 29¹³⁻¹⁷, 30¹⁷⁻²¹, 31⁸⁻¹⁴, 32⁴, 34¹³⁻¹⁴, 66²⁶, 68⁹⁻¹⁵, 69⁴⁻²¹.
 Saul, *konge*, 20⁸⁻⁶, 39²⁴⁻³¹.
 Saxland 23¹⁰.
 Saxonia, *land*, 72²⁵.
 Seithia frigida, *land*, 72¹⁸.
 Scocia, *land*, 72²⁶.
 Sed (Siet), Adams sén, 39¹⁹, 73²⁻³.
 Sem, Noahs sén, 20²⁷.
 Seneka, *mester*, 103¹⁹.
 Senniab 5⁸ n.
 Sennian, ø, Norge, 5⁹.
 Serachim (Garatin), *konge*, 23⁶.
 Seres, *folk*, 71¹⁵.
 Sergius, *pave*, 64³⁰.
 Serkland (Jønd) 915-17.
 Servius Tullius, *konge*, 22²⁷.
 Seyðarfjørðr, Island (NM), 4¹².
 Seyðisfjørðr, Island (Isf), 5⁹.
 Sidon, *by*, 72⁵.
 Sieth, *by*, 38¹.
 Siglofjørðr, Island (Ef), 5¹⁸.
 Sigríðr hin stórráða, *dronning*, 62⁸⁻¹⁰.
 Silvius, *konge*, 22¹².
 Skagafjørðr, Island (Skg), 5¹⁸.
 Skalmarfjørðr, Island (Bst), 5⁵.
 Skarðsfjørðr, Island (ØSkf), 4¹⁵.
 Skarir, *by*, Sverrig, 7¹.
 Skáuna fylki, Norge, 56¹¹.
 Skíálfandi, Island (SÞ), 5²⁰.
 Skotar, *folk*, 61¹¹.
 Skotland 61¹¹.
 Skutilsfjørðr, Island (Isf), 5⁹.
 Skötufjørðr, Island (Isf), 5⁹.
 Slésvík (Slæss-) 59²²⁻²⁹, 60¹⁰, 61²¹.
 Smálond, Sverrig, 7¹⁵.
 Snæfellsnes, Island (Snf), 4²⁰.
 Snæland, d. v. s. Island, 3⁶.
 Sodoma, *by*, 44¹.
 Sónesta, Norge, 6¹¹.
 Sophia, *kejserinde*, 14¹⁸.
 Sparbyggja fylki, Norge, 56¹³.
 Sparta, *landskab*, 72¹⁸.
 Stakksfjørðr, Island (Gb), 4¹⁶.
 Stamtavle: Japhet—Haralldr harfagri, se s. 57-58.
 — : Oden—Hauða Knutr, se s. 58-59.
 Steingrimsfjørðr, Island (Str), 5¹⁶.
 Stephanius, *helgen*, 14⁶.
 Stiðr(n)dæla fylki, Norge, 56¹².
 Straumfjørðr, Island (M), 4¹⁹.
 Straumsfjørdr, Island (Hnp), 4²⁰.
 Strindæla fylki, Norge, 56¹².
 Stöðvarfjørðr, Island (SM), 4¹⁴.
 Súgandasfjørðr, Island (Isf), 5⁸.
 Sunndalar, Sverrig, 7⁴.
 Sunnlendinga fjørðungr, Island, 4¹⁶, 4¹⁹ n.
 Sunnínæra fylki, Norge, 56¹⁰.
 Susanna, Jødinde, 114¹⁸.
 Sveinn Otto, dansk konge, 60⁷⁻¹³, 61⁴⁻⁶, 62⁹⁻¹⁷.
 Sveinn Úlfsson, dansk konge, 59¹⁶, 61¹²⁻²¹.
 Sviar 6¹³, 7⁴, 59¹⁶, 61³⁻¹⁶.
 Sviaveldi 6¹⁵, 7¹⁶.
 Svípið 61³¹, 62², 72²⁸.
 Sygna fylki, Norge, 56¹⁰.
 Symacus patricius 24⁴.
 Syna mons 72⁷.
 Syria, *landskab*, 72¹¹.
 Sæfudalr, Sävedals härad, Sv., 6¹⁸.
 Sölù-kaupangr 7¹⁰ n.
 Tálknafjørðr, Island (Bst), 5⁶.
 Tanakvisl, *flood*, 72²¹.
 Tarqviniusdrambláti, *konge*, 22³⁴.
 Tarqvinius, *høvding*, 23¹.
 Tarqvinius Priscus, *konge*, 22³⁶.
 Thaath, Levis sén, 53⁹.
 Tharsus, *by*, 72⁴.

- Theodolinda, *dronning*, 16¹.
Theodosius enn ungi, *kejser*, 13¹⁶⁻¹⁶, 14⁵.
Thessalia, *landskab*, 54⁶.
Thómas, *ærkebiskop*, 16⁶.
Tiberius Constantinus, *kejser*, 14¹⁴⁻²⁵.
Tiberius Silvius, *konge*, 22¹⁷.
Tibur, *fjord*, 22¹⁸.
Tigris, *fjord*, 36²¹, 72².
Tile, *land*, 72²⁸.
Tobiel, *engel*, 117³.
Tracia, *landskab*, 72²³.
Trajanus, *kejser*, 12⁸⁻¹⁶.
Trákney, *Tranø i Norge*, 6⁹.
Trékyllisvík, *Island (Str)*, 5¹⁵.
Trogita, *landskab*, 72¹⁵.
Troia, *by*, 72¹.
Trostansfjørðr, *Island (Bst)*, 5⁷.
Tullius Hostilius, *konge*, 22²⁴.
Tviviðr, *Tiveden*, *Sv.*, 7¹⁴⁻¹⁵.
Týr, *gud*, 68²⁰.
Tyrus, *by*, 72⁶.
Uriel, *engel*, 117⁵.
Ursula, *helgeninde*, 10⁷.
Urthvalafjørðr, *Island (Snf)*, 5¹.
Úthvalafjørðr 5^{1 n}.
Vaðill, *Island (Bst)*, 5⁶.
Valentinianus, *kejser*, 23¹⁰.
Vasconia, *landskab*, 72²⁷.
Vatnafjørðr, *Island (Hv)*, 5¹⁸.
Vatnshú, *Vadsbo härad*, *Sv.*, 7⁶.
Vattarfjørðr, *Island (Bst)*, 5⁵.
Vatzfjørðr, *Island (Bst)*, 5⁶.
Vatzfjørðr, *Island (Isf)*, 5¹⁰.
Veiðilausa, *Island (Isf)*, 5¹².
Veiðilausa, *Island (Str)*, 5¹⁵.
Veiðileysa 5^{19 n}.
Veitur, *Vättern*, *Sv.*, 7¹⁶.
Vell-hækla, *digt*, 61³⁵.
Venus, *planet*, 27⁶⁻¹⁶, 29⁵⁻³², 30¹⁶⁻²⁰, 31⁷⁻¹⁴, 32¹²⁻³⁰, 34¹¹, 66²⁶, 68⁸⁻¹⁵, 69²³⁻²⁴, 70⁷.
Verdæla fylki, *Norge*, 56¹³.
Vermaland, *Sverrig*, 7⁵.
Wersken livth oster franckokh, *Ireland*, 64²⁷.
Westfirðinga fjorðungr, *Island*, 4¹⁹.
Westfolld, *Norge*, 56⁹.
Vetla herað, *Sverrig*, 7².
Victor prestr 13³.
Viðey, *Island*, 4⁸.
Viðfjørðr, *Island (SM)*, 4¹³.
Vigrafjørðr, *Island (Snf)*, 5⁹.
Vin(n)dland, *Veden*, 60²⁰, 62¹⁴.
Vindr, *Venderne*, 61².
Vingulmork, *Norge*, 56⁹.
Virgilius, *mester*, 103¹⁰.
Visunsey, *Visingse*, *Sv.*, 7¹⁷.
Vopnafjørðr, *Island (NM)*, 4¹¹.
Vulcani insula 24⁶.
Vænir, *Vänern*, *Sv.*, 6¹⁴, 7³.
Völundarhús 65, 85.
Xuriel, *engel*, 116²⁰.
Ypocrates, *Hippokrates*, 105¹⁻⁷.
Ysaia, spánaðr 44¹².
Ysidorus, *biskop*, 54⁴, 93²⁷, 110²¹.
Zacarias, *Daniels ledsager*, 112⁹.
Þaralátrfjørðr, *Island (Isf)*, 5¹³.
Þiðrekr, *konge*, 24².
Þistilfjørðr, *Island (NÞ)*, 5²⁰.
Þorgeirsfjørðr, *Island (SÞ)*, 5¹⁹.
Þórr, *gud*, 69⁹.
Þórsfjørðr 5^{7 n}.
Þorskafjørðr, *Island (Bst)*, 5⁹.
Prándarnes, *Trondenes*, *Norge*, 6¹².
Þyðingsey, *Tusso*, *Norge*, 6⁵.
Ægisif, se Agiosophia.
Qundurð eyrr, *Island (Snf)*, 5¹.
Qxarsfjørðr, *Island (NÞ)*, 5²⁰.

Trykfejl.

- S. 32²⁴ nægd læs vægd.
— 39⁴⁻⁵ fiadrada læs fiadrada(!).
— 63¹⁴ platnet- læs planet-.
— 64³ drotkvædne læs hrynhendte.
— 87²¹ hyrgiandi læs byrgiandi.
— 109 anm.: fimtar? læs eingqa.

Gml. kg! sm! 1819 40

